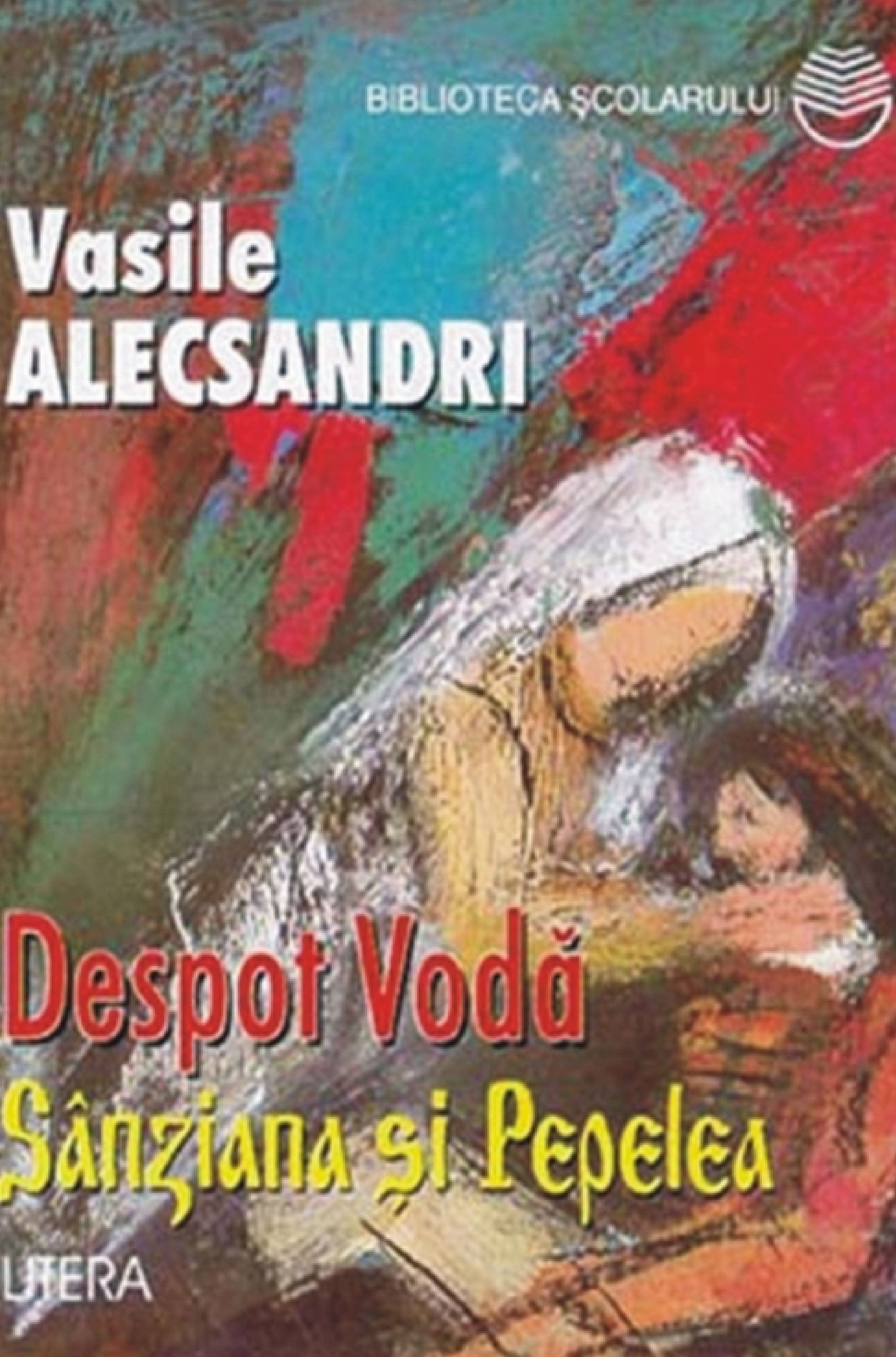

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Vasile ALECSANDRI

Despot Vodă
Sânziana și Pepelea

LITERA

biblioteca școlarului

Vasile
ALECSANDRI

DESPOT-VODĂ

SÂNZIANA ŞI PEPELEA

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

CUPRINS

CZU 859.0–93
A 36

CUPRINS

NOT{ ASUPRA EDI|IEI

Textele au fost reproduse duip[volumele:

V a s i l e A l e c s a n d r i, *Opere*, VI =i VII. Teatru. Text ales =i stabilit, note =i variante de Georgeta R[dulescu-Dulgheru. Colec\ia “Scriitori români”. Ed. Minerva, Bucure=ti, 1979 =i, resprectiv, 1981;

V a s i l e A l e c s a n d r i, *Muntele de foc*. Ed. Litera, Chi=in[u, 1996.

Respectând]n principiu vocabularul =i limbajul scriitorului, editura a intrevenit pe alocuri,]n sensul aplic[rii normelor ortografice]n vigoare.

Coperta: *Isai C`rmu*

ISBN 9975–74–023–5

CUPRINS

TABEL CRONOLOGIC

1821 *Iulie 21* S-a născut, conform opiniei majorităţii cercetătorilor, cel de-al doilea copil, Vasile, al medelnicerului Vasile Alecsandri şi al Elenei, născută Cozoni, în oraşul Bacău. Curând familia viitorului scriitor se mută la Iaşi.

(Conform altor surse, Alecsandri s-ar fi născut în 1819 sau chiar în 1818.)

1827 Vasile Alecsandri ia primele lecţii de la dascălul maramureşean Gherman Vida, profesor la Seminarul de la Socola.

1828-1834 Viitorul scriitor îşi continuă învăţătura în pensionul lui Victor Cuénim, deschis în 1828 la Iaşi. Verile şi le petrece la Mirceşti, unde tatăl său cumpărase moşia.

1834-1839 Împreună cu alţi fii de boieri, Vasile Alecsandri îşi face studiile la Paris. După trecerea bacalaureatului literar se pregăteşte să intre la medicină, dar abandonează. Urmează cursurile facultăţii de drept, însă după câteva luni renunţă. Tatăl său l-ar fi vrut inginer, dar îi lipsea bacalaureatul în ştiinţe, pe care nu-l poate obţine. Se dedică literaturii, scriind primele versuri în limba franceză, între care poemul **Zunarilla**.

1839 În drum spre Patrie Vasile Alecsandri întreprinde o lungă călătorie prin Italia. Vizitează Florenţa, Roma, Padova, Veneţia, Triest. Din această călătorie culege impresii necesare scrierii primelor opere în limba română **Buchetiera de la Florenţa** şi **Muntele de foc**.

1840 În revista “Dacia literară“ (nr. 3, mai–iunie) este publicată nuvela **Buchetiera de la Florenţa**. Este numit, împreună cu C. Negruzzi şi M. Kogălniceanu, director al Teatrului din Iaşi. Pentru nevoile scenei scrie vodevilul **Farmazonul din Hârlău**, care se joacă la 18 noiembrie.

1841 Pe scena teatrului ieşean se joacă piesa lui Vasile Alecsandri **Modista şi cinovnicul**.

1842 V. Alecsandri călătoreşte prin munţii Moldovei, fapt care i-a prilejuit “descoperirea tezaurului poeziei populare”. Sub influenţa acestora Vasile Alecsandri scrie primele sale poezii româneşti —**Doinele**.

1843-1844 Scriitorul întreprinde lungi excursii prin munţii şi prin satele Moldovei, culegând folclor. Din această perioadă datează nuvela **O primblare la munţi**.

1844 La 18 ianuarie are loc premiera piesei **Iorgu de la Sadagura**, primită de public cu deosebită căldură. Împreună cu Mihail Kogălniceanu şi Ion Ghica, scriitorul se află în fruntea revistei “Propăşirea”. Aici sunt publicate o parte a doinelor sale, nuvelele **O primblare la munţi** şi **Istoria unui galben**.

Aflat pentru cură la Borsec, Vasile Alecsandri scrie nuvela **Borsec**. Dă la iveală “fiziologia” **Iaşii în 1844**.

1845 Face cunoştinţă cu Nicolae Bălcescu şi cu alţi tineri munteni la moşia Mânjina a lui Costache Negri. Tot acum vizitează Bucureştii. Este epoca în care creşte afecţiunea sa pentru Elena Negri, căreia îi dedică o seamă de poeme (**8 Mart** ş.a.).

1846-1847 Vasile Alecsandri o însoţeşte pe Elena Negri în străinătate, pentru îngrijirea sănătăţii. Italia, Austria, Germania, Franţa, apoi din nou Italia îi prilejuiesc impresii profunde. Însă boala Elenei se agravează, iubita poetului stingându-se pe vapor la întoarcere în Patrie. În vară se află la odihnă la Balta Albă. Impresiile din această localitate şi-au găsit expresia în nuvela **Balta Albă**.

1847 Scrie piesa **Piatra din casă**.

1848 *Martie* Începe mişcarea revoluţionară din capitala Moldovei. Alecsandri scrie **Deşteptarea României** şi redactează împreună cu alţi patrioţi petiţia cuprinzând revendicările ce trebuiau aduse la cunoştinţa domnitorului Mihail Sturza. După înăbuşirea mişcării se refugiază în munţi, apoi trece la Braşov. Evocarea acestor întâmplări o face în fragmentul de proză **Un episod din anul 1848**.

1849 Vasile Alecsandri redactează studiul **Românii şi poezia lor**, sub forma unei scrisori către A. Hurmuzachi, studiul fiind publicat în revista “Bucovina”.

1850 *Aprilie 9* Are loc reprezentaţia piesei **Chiriţa în Iaşi sau Două fete ş-o neneacă**.

1851 La întoarcerea din Paris şi Londra, cu vaporul pe Dunăre, vasul e pe punctul de a se scufunda. Întâmplarea e povestită în episodul **Înecarea vaporului Seceni pe Dunăre**, destinat să apară în primul număr al proiectatei reviste “România literară“. Episodul este mai târziu încadrat în naraţiunea dramatizată **Un salon din Iaşi**.

1852 *Aprilie* Apare la Iaşi prima fasciculă din colecţia de opere folclorice: **Poezii poporale. Balade (cântece bătrâneşti) adunate şi îndreptate de V. Alecsandri**.

Mai Se reprezintă piesa **Chiriţa în provincie.**

Octombrie Vasile Alecsandri scoate prima culegere din teatrul său, **Repertoriu dramatic**.

La Paris, unde se găsea încă din toamna precedentă, publică primul volum de poezii originale, **Doine şi lăcrimioare**, dispuse în trei cicluri: **Doine, Lăcrimioare, Suvenire**.

La Iaşi apare cea de-a doua fasciculă a **Poeziilor poporale**.

Vasile Alecsandri întreprinde o lungă călătorie în sudul Franţei, în Spania şi în nordul Africii. Relatarea parţială a acestei călătorii se cuprinde în “ziarul de călătorie” **Călătorie în Africa**. Scriitorul intercalează în cursul relatării diverse episoade narative, ca **Cel întâi pas în lume** (publicat iniţial în 1841 în “Albina românească“ sub titlul **Pierderea iluziilor**) şi **Suvenire din Italia**. **Monte di fo**, publicat tot acolo, în 1843.

1854 Moare tatăl scriitorului. Preluându-şi moştenirea, Alecsandri eliberează ţiganii robi de pe moşiile sale.

1855 Apare, sub conducerea poetului, revista “România literară“, în care se publică poezia **Anul 1855**. Tot aici apar fragmente din **Călătorie în Africa** şi nuvela **Balta Albă**.

1856 Are loc congresul de pace de la Paris, decisiv pentru viitorul politic al Principatelor, care aspirau la unire. Alecsandri se dedică integral cauzei luptei pentru Unire.

În "Steaua Dunării", ziar condus de Mihail Kogălniceanu, apare la 9 iunie **Hora Unirii**.

1857 Vede lumina tiparului culegerea de proză **Salba literară**, conţinând povestiri, impresii de călătorie şi câteva scrieri dramatice.

În ziarul "Concordia" din Bucureşti apare poezia **Moldova în 1857**.

1859 După alegerea ca domnitor a lui Cuza, scriitorul pleacă într-o lungă misiune diplomatică la Paris, Londra şi Torino, pentru a obţine recunoaşterea dublei alegeri a lui Cuza. La Paris îi vizitează pe Lamartine şi pe Mérimée şi caută să câştige bunăvoinţa ambasadorului Rusiei, contele Kisseleff, fostul guvernator al Principatelor între 1829 şi 1834.

1860 Abandonează activitatea politică şi se retrage la Mirceşti, în mijlocul familiei, unde se dedică scrisului, compunând piese de teatru, printre care **Rusaliile** şi câteva cântecèle comice.

1861 Îndeplineşte o nouă misiune diplomatică, încredinţată de Cuza. În vederea recunoaşterii Unirii de către puterile europene, Alecsandri vizitează Parisul, Torino, Milano, iar un timp girează afacerile agenţiei diplomatice de la Paris, în locul fratelui său.

Reîntors la Mirceşti, scrie piese şi cântecèle comice.

1863 La Iaşi apare ediţia a doua a volumului **Doine şi lăcrimioare** cu ciclul **Mărgăritărele**.

Apare partea a doua a **Repertoriului dramatic**, cuprinzând ultimele piese ale scriitorului.

1867 Apare într-un volum întreaga colecţie a **Poeziilor populare**.

E numit membru al Societăţii literare române pentru cultura limbii, care în 1879 avea să devină Academia Română.

1868 Publică, în "Convorbiri literare", primele pasteluri: **Sfârşit de toamnă, Iarna, Gerul** etc.

1871 Îşi dă demisia din Societatea literară română, după ce aceasta hotărâse să adopte principiul etimologic în scriere şi să publice dicţionarul lui Laurian şi Massim.

1872 Apare studiul **Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi**, mai întâi în "Convorbiri", apoi ca prefaţă la volumul de scrieri ale lui Negruzzi scos de Editura Socec.

Scrie **Dumbrava Roşie**, pe care o citeşte la o şedinţă a “Junimii”.

1874 Apare piesa **Boieri şi ciocoi**, fiind reprezentată pe scena teatrului ieşean.

1875 Apar la Socec primele patru volume din seria **Operelor complete**, cu o prefaţă a autorului. Ele cuprind creaţia dramatică.

În acelaşi an apar următoarele trei volume, cuprinzând creaţia poetică.

1876 Apare volumul al optulea al **Operelor complete**: **Proza**.

1877 *Mai 9* Proclamarea independenţei ţării în parlament. La aflarea veştii Alecsandri scrie poezia **Balcanul şi Carpatul**, cu care inaugurează ciclul **Ostaşii noştri.**

1878 Apare volumul **Ostaşii noştri**.

Se dedică lucrului la drama istorică **Despot-Vodă.** În mai 1879 citeşte piesa la o şedinţă a “Junimii” bucureştene. Are loc reprezentaţia piesei la Teatrul Naţional din Bucureşti. Este invitat să-şi reia locul la Academie şi să participe la lucrările anuale, fiind ales în comisia pentru modificarea ortografiei.

1880 Apare cel de al nouălea volum din seria **Operelor complete**, cuprinzând **Legende nouă** şi **Ostaşii noştri**.

Apare nuvela **Vasile Porojan**, sub forma unei scrisori către Ion Ghica. Scrie feeria **Sânziana şi Pepelea**. În **Albumul macedoromân** al lui V. A. Urechiă apare “istorioara de început de amor” **Margărita**, scrisă cu zece ani mai înainte, dar relatând un episod de tinereţe, localizat în timp prin 1850—1852.

1881 I se decernează Marele premiu “Năsturel-Herăscu” al Academiei Române pentru drama **Despot-Vodă** şi poeziile din ultimul volum de **Opere complete**.

1883 Într-o şedinţă a “Junimii” şi la Academie Alecsandri citeşte noua sa piesă **Fântâna Blanduziei**.

1884 **Fântâna Blanduziei** este reprezentată, cu mare succes, la Teatrul Naţional. Scrie piesa **Ovidiu**.

1885 Este numit ministru plenipotenţiar al României la Paris, post pe care îl deţine până la moarte.

1886 Realizează o nouă versiune a piesei **Ovidiu**.

1888 Scrie **Plugul blestemat**. Se ivesc primele semne ale bolii care avea să-l răpună.

1890 *August 22* Vasile Alecsandri se stinge din viaţă la Mirceşti. Este înmormântat la 26 august în grădina casei, dăruită în 1914 Academiei, de către soţia poetului. Deasupra mormântului a fost ridicat un mausoleu din iniţiativa Academiei, în 1928. Întreg ansamblul a devenit muzeu memorial.

DESPOT-VODĂ

LEGENDĂ ISTORICĂ ÎN VERSURI

5 acturi şi 2 tablouri

PERSONAJELE

ALEXANDRU LĂPUŞNEANU, Domn Moldovii, 50 ani
RUXANDRA DOAMNA, soţia lui Lăpuşneanu, 25 ani
DESPOT-ERACLID, competitor tronului Moldovii, 30 ani
MOŢOC VORNICUL, boier conspirator, 55 ani
ANA, fiica lui, 20 ani
MAICA FEVRONIA, sora lui Moţoc, 50 ani
TOMŞA, boier neaoş, 40 ani
ILIAŞ, copilul lui Tomşa, 14 ani
SPANCIOC, boieri, 35 ani
HARNOV, boieri, 45 ani
STROICI, boieri, 25 ani
TOROIPAN, boieri, 25 ani
CIUBĂR-VODĂ, 45 ani
ALBERT LASKI, palatinul Siradii, 55 ani
CARMINA, soţia lui Laski, 30 ani
ROZEL, aventurier francez, 25 ani
SOMMER, poet german, 25 ani
ANTON SECUIUL, şeful secuimii din Ardeal, 30 ani
PISOZKI, comandant castelului de la Zips, 30 ani
TOMA CALABAICANUL, om de încredere al lui Lăpuşneanu, 40 ani
AHMED BAIRACTARUL, trimis al lui Soliman Sultanul, 40 ani
LIMBĂ-DULCE, plăieş, 30 ani
JUMĂTATE, idem, 30 ani
UN ŢĂRAN
O ŢĂRANCĂ
ŢĂRANI, TÂRGOVEŢI, BOIERI, OSTAŞI ROMÂNI, MERCENARI, UNGURI, FRANCEZI, LEŞI, NEMŢI etc., CĂLUGĂRI

(Drama se petrece la anii 1558-1561.)

NOTĂ: Versurile precedate de semnul * pot să nu fie declamate în cursul reprezentaţiilor (V. A.)

ACTUL I

Culmea Carpaţilor ce desparte Bucovina de Transilvania.

Un brad, în dreapta. Panorama de munţi, în fund.

SCENA I

JUMĂTATE, LIMBĂ-DULCE

JUMĂTATE

(rezemat de brad, cântă)

Frunză verde de stejar,
Sus pe munte, la hotar,
Zi şi noapte stau pândar...

LIMBĂ-DULCE

(vine din stânga, obosit, aducând un fedeleş pe umăr)

Uf! Iată-mă pe culme cu fedeleşu-n spate!

JUMĂTATE

Venit-ai, Limbă-Dulce?

LIMBĂ-DULCE

Venit, măi Jumătate,
Dar cad de oboseală... Ştii tu că dintr-un zbor
Sunt zece mii de stânjeni de-aici pân' la izvor?

JUMĂTATE

Or fi, dar apa-i bună... Ian s-o cercăm de-i rece?

LIMBĂ-DULCE

(dându-i fedeleşul)

Na.

JUMĂTATE

(bea)

Adă... A!!

LIMBĂ-DULCE

Îţi place?

JUMĂTATE

La inimă chiar trece...
Cu minte zicea tata: Dă-mi, Doamne, orice-oi vrea,
Iar mai cu seamă apă uşoară-n cale grea.

LIMBĂ-DULCE

Nu se temea de broască, era voinic moş Tincă,
Dar tatii-i era groază de apă... şi-n opincă.
Iar bei?

JUMĂTATE

Încă o duşcă... Mă arde setea-n piept.

LIMBĂ-DULCE

Beţiv mai eşti!

JUMĂTATE

Gândeşte... de ieri de când te-aştept!
Pe astă culme goală, încredinţată nouă,
Mâncăm răbdări prăjite şi bem numai când plouă;
Cât despre somn...

LIMBĂ-DULCE

Nici vorbă... Pândarului e scris
C-un ochi închis să doarmă, şi celălalt deschis.

(Răsună codrul de un bucium în stânga.)

JUMĂTATE

Un bucium se aude în codri... Ce-o fi oare?

LIMBĂ-DULCE

Boierii din Suceava fac astăzi vânătoare.
I-am întâlnit devale cu patru urşi blăniţi,

De somnul cel mai vecinic tuspatru adormiţi,
Şi mai era cu dânşii... mult am mai râs văzându-l...
Un soi de hop-peoparte cu portul şi cu gândul,
Numit Ciubăr şi Vodă. *(Se îndreaptă spre fund.)*

JUMĂTATE

Ştiu, un nebun de soi
Cu visuri de domnie, cum sunt mulţi pe la noi.

LIMBĂ-DULCE

Dar ce văd colo-n vale, în ţara ungurească?

JUMĂTATE

Ce vezi?

LIMBĂ-DULCE

O ceată-ntreagă cu haină husarească.

JUMĂTATE

Mulţi-s?

LIMBĂ-DULCE

Mai mulţi de zece, mai mulţi şi vin merei...
Dar ceata se opreşte... Iată! doi dintre ei
Descalecă şi-n grabă apucă pe cărare
La deal... îi vezi?

JUMĂTATE

Văd... Iată-i ajunşi sub dâmbul mare...
Ţin sfat şi iarăşi pleacă... Or fi niscai fugari
Ce vor să treacă-n ţară.

LIMBĂ-DULCE

Ce-or fi, maghiari, tătari,
Să-i prindem.

JUMĂTATE

Dar, să-i prindem, căci noi suntem de pază
Aici, la pragul ţării... Feri, măi, să nu te vază.

LIMBĂ-DULCE

Ştii ce? Hai de pe culme pe ei să ne-aruncăm.

JUMĂTATE

Ba nu; la pândă-aice mai bine s-aşteptăm.
Vin' cole, după stâncă.

LIMBĂ-DULCE

Ce pândă? Lupta-i dreaptă:
Ei doi, noi doi!... nu-ncape nici pândă, nici...

JUMĂTATE

(oprindu-l)

Aşteaptă,
Nu fi nătâng, ascultă...

LIMBĂ-DULCE

Române, doi şi doi...

JUMĂTATE

Ascultă,-ţi zic.

LIMBĂ-DULCE

Ce?

JUMĂTATE

Care-i mai mare dintre noi?

LIMBĂ-DULCE

Tu... fie pe-a ta voie... aşa n-ar fi dreptate
Cu doi voinici să lupte un om şi... Jumătate.

(Ies amândoi prin dreapta.)

SCENA II

DESPOT, LASKI

LASKI

(după culme, în fund)

Despot, ajuns-ai?

DESPOT

(sărind pe culme)

Iată!

LASKI

(ivindu-se)

Ha! iată-mă şi eu.
Greu e suişul, frate!... Dă-mi mâna.

DESPOT

Ţine.

LASKI

(sărind pe scenă)

Greu!
Uf!... Caldu-i!... de m-ai stoarce ai face, zău, o baltă.

(Se pune jos la rădăcina bradului.)

A fost un timp odată când stânca cea mai naltă
Mi ţi-o urcam eu, Laski, ca cerbul cel uşor.
Acum simt ca o cange înfiptă în picior,
Şi pare că mă trage...

DESPOT

La deal?

LASKI

Ba nu, la vale.

DESPOT

Oricum, eşti verde încă şi ai oţel în şale.

LASKI

Aşa-i!... Mă simt, zău, încă puternic cât un tun.
Mi-e dragă lumea, frate, şi-mi place traiul bun.
Eu nu sunt ca evreii ce zic că viaţa-i lungă
Sau scurtă, măsurând-o pe banii lor din pungă.
Eu zic: Hei! deie Domnul mulţi ani ca să trăim
Şi planurile noastre curând să le-mplinim.

(Se scoală şi se primblă pe scenă.)

Iată-ne-ajunşi cu bine pe naltele hotare
Ce zac între Moldova şi ţările maghiare,
Loc trist, de lupte crunte, cu sânge plămădit,

Căci fiarele-s cumplite, dar omu-i mai cumplit!...
Priveşte colo-n faţă, în zarea luminată:
Ca mantie regală, frumoasă şi bogată,
Apare-n ochii noştri Moldova, dulce rai,
Comoară nesecată de bun şi dulce trai.
Ea are grâu, şi miere, şi vinuri, ah! ce vinuri!
Toiag de bătrâneţe, viu balsam pentru chinuri.
Şi are mii de nade a scumpelor plăceri,
Copile, ah! ce copile!... muieri, ah! ce muieri!
Îţi fură ochii, mintea, şi inima ţi-o fură
C-o rază de sub geană, c-un zâmbet de pe gură.
Şi însă moldovenii orbi, crunţi, nepăsători,
Stropesc ades cu sânge grădina lor de flori.

DESPOT

Cum e stăpânul casei aşa-i şi grădinarul?

LASKI

Aşa, căci Lăpuşneanul... el mână astăzi carul.

DESPOT

El bate-n boi.

LASKI

O! Despot, pe acest mănos pământ
Domnea odinioară un domn viteaz şi sfânt,
Un Ştefan! leu năprasnic a cărui largă gheară
Rupea cumplit duşmanii şi-n ţară, şi-n afară.
Pe vremea lui boierii ostaşi erau, ostaşi
Cum n-au mai fost!... Acuma nepoţii lor trufaşi,
Mici râvnitori de tronuri, seci, răi, ieşiţi din minte,
Păgâni prin a lor fapte, s-ating de cele sfinte,
De sceptru, de moşie, de neam şi de popor,
Iar ţara, muma, piere gemând sub talpa lor.

DESPOT

Cu Vodă Lăpuşneanul ei astăzi nu se-mpacă?

LASKI

Nu! n-ar putea nici dracul pe tron ca să le placă.

DESPOT

Le trebuie, se vede, un domn căzut din cer?

LASKI

Ba mai degrabă-un… Despot cu braţul lung de fier,
Să bată, să apese pe dârza lor cerbice
Şi-n capul lor sămânţa de vrajbă să o strice…
Şi iată de ce, frate, primit-am bucuros
Ca să ajut avântu-ţi de dor ambiţios.
Sunt leah; cu moldovenii în veci n-am împăcare,
Tu cauţi un tron, Despot?… eu caut răzbunare!

(Dându-i mâna.)

Fii domn!

DESPOT

Prea bine, însă nu crezi mai nimerit
Ca fierul, deocamdată, să fie… poleit,
Şi mâna zdrobitoare să fie deocamdată
Ascunsă-ntr-o mănuşă?

LASKI

Ca laba cea şireată
Ce unghia-şi ascunde?

DESPOT

Întocmai.

LASKI

Minunat.
Bravo!… mănuşa… laba… pricep, eşti diplomat.
În arta de capcane eşti meşter cu ispită…

DESPOT

(zâmbind)

Am fost crescut la Roma, în şcoala iezuită.

LASKI

Eşti om cu două daruri: sub haina de oştean
Porţi inimă vitează şi cugetul... viclean?
Aşa spunea Carmina, când ea glumea cu tine.

DESPOT

Ah! cât a fost de bună soţia ta cu mine!
Eu, un pribeag din lume, un zvânturat străin,
În casa ta mănoasă căzut chiar din senin;
Eu, piatră nestemată din splendidă cunună,
În pulbere zvârlită acum de-o rea furtună!...
Ah! Laski, multă lume călcat-am pribegind,
Luceferi mulţi în cale-mi văzut-am strălucind,
Dar suflet bun şi nobil ca scumpa ta soţie
Eu n-am văzut, mă crede, la nici o-mpărăţie.

LASKI

Aşa-i c-am avut parte în lume de noroc?
Carmina-i jună, însă de juni ea-şi bate joc,
Şi numai pentru mine suspină ea.

DESPOT

(în parte, zâmbind)

Sărmanul!

LASKI

Ş-apoi încă-o virtute: urăşte pe sultanul.

DESPOT

În toate-i dar perfectă?

LASKI

(cu mândrie)

În toate!

DESPOT

Om fericit!
Nimica nu-ţi lipseşte din câte ai dorit.
Mărirea? te alintă ca pe-un copil în faşe.

Tu stăpâneşti în pace mulţime de oraşe.
Eşti cap, eşti om de cârmă, neştiutor de frâu.
Averea?... la picioare-ţi lin curge ca un râu.
Norocul?... o soţie frumoasă, iubitoare,
La Zips, castelul falnic îţi luce ca un soare,
Pe inima-i spaniolă lipindu-te iubit...
Om fericit eşti, Laski, de trei ori fericit!
Iar eu, o biată frunză pe vânt în veci purtată,
Putea-voi rădăcină să prind în loc vrodată?
Mă cheamă viitorul la el...

LASKI

Aleargă dar
La glasul lui, şi fie-ţi mersul nu în zadar.
Colo, jos, în Suceava găsi-vei răzvrătirea,
Clocind şi pregătindu-ţi mărirea sau pieirea.
Fii om, mergi!

DESPOT

Dar! voi merge... Născut pe-al mării mal,
Deprins sunt din pruncie să lupt cu-al mării val.
Voi şti să-nfrunt eu soarta.

LASKI

Înfrunt-o bărbăteşte;
Iar dacă ea de tine ar râde muiereşte,
Găsind că nu eşti vrednic de-a fi ce zici c-ai fost,
Atunci din nou la mine să cauţi adăpost.
Eu pentru tine, Despot, aici am întins nada.
Acum îţi zic: La luptă, izbândă, iată prada!
Moldova-i o comoară!... ferice-ar fi de ea
Să cadă cu-a ei scule pe mâna ta... ş-a mea.
Pas! eu te las, adio, şi s-auzim de bine.

(Se îndreaptă spre fund.)

Când îi fi mare, Despot, să te gândeşti la mine.

DESPOT

Adio, Laski... Viaţa e plină de furtuni.
Tu cu a ta soţie să faceţi rugăciuni
Pentru Despot.

LASKI

(coborând culmea)

Adio. *(Dispare.)*

DESPOT

Ba nu... la revedere.

SCENA III

DESPOT

(se primblă pe scenă şi priveşte cu mulţumire împrejurul lui)

A!... iată-mă-n Moldova!... măriri, averi, putere,
Aici sunt partea celui ce ştie-a zice: vreu!
Eu vreu!... de-acum ajute-mi în plin norocul meu.
Eu, slugă-odinioară lui Iacob Eraclidul,
Dar nobil prin avântul sufletului ca Cidul;
Eu, bulgăr de aramă schimbat în aur; eu,
Fiu de pescar din Creta, purtat în zborul meu
Prin Spania, Lehia, Germania şi Franţa
Cu-a mea soţie, spada, cu sora mea, speranţa,
Azi vin şi pun piciorul pe-acest pământ român
Şi zic: Moldovo, -n mine cunoaşte-al tău stăpân!
Deci pune-ţi mari podoabe, frumoasa mea mireasă,
Să faci cu mine-o nuntă de mândră-mpărătească.
Îmbracă-a tale haine ţesute-n mii de flori,
Încinge curcubeul alungător de nori
Şi-ntinde pe-ai tăi umeri, în zi de sărbătoare,
Hlamida ta ce poartă o lună, -o stea ş-un soare...
Acum a sosit timpul, de fericire plin,
Ca să-ţi alegi un mire viteaz, măreţ, străin,

Un mire din Bizanţa, cum se cuvine ţie,
Ca să fondăm aice greceasca dinastie.
E timpul, o! Moldovo, uniţi noi amândoi,
Să facem visuri, planuri şi fapte de eroi,
Să ştergem umilinţa din fruntea creştinească,
Să liberăm Bizanţa şi patria grecească!
Întreaga lume-aşteaptă să vadă-n răsărit
Un soare nou, cu raze de foc, pe cer ivit.
Să ardă semiluna cât nu e lună plină
Şi planta cea păgână s-o sece-n rădăcină.
Eu fi-voi acel soare aprins de Dumnezeu.
Şi tu, Moldovo scumpă, tu fi-vei cerul meu!
A! tremure Osmanul sub paloşul dreptăţii
La răcnetul lui Despot şi al creştinătăţii,
Căci azi începe ziua creştinei re-nvieri,
Căci jur a fi eu, Despot, stăpân acestei ţări...

(Pleacă şi iese în dreapta.)

(Notă. — Bucium şi glasuri depărtate în stânga.)

SCENA IV

MOŢOC, TOMŞA, SPANCIOC, STROICI, HARNOV, TOROIPAN, VÂNĂTORI

(aducând cerbi şi urşi ucişi)

STROICI

(intră din stânga, examinând pe jos urme de fiare)

Pe-aici a trecut cerbul.

(Intră Toroipan.)

Vezi urma, Toroipane?

TOROIPAN

Văd, iaca!... Tomşa, Harnov, Moţoc, Spancioc, Şoimane,
Veniţi!

(Boierii intră, în costume de vânători.)

Stroici copilandrul, abia scos din pelinci,
A dat de urme...

TOŢI

Urme de cerb?

TOROIPAN

(râzând)

Ba, de opinci.
Era încălţat cerbul.

(Toţi râd înaintând pe scenă. Vânătorii ce aduc vânatul se opresc în fund.)

MOŢOC

Stroici este copil încă.
El, câte păsări vede...

TOROIPAN

Le prinde şi mănâncă.

STROICI

M-am înşelat întocmai ca vărul meu Spancioc
Când te-a luat pe tine de urs, ca moş Moţoc
Când te-a luat de bivol, şi chiar, zău, ca şi tine
Când te crezi om.

TOROIPAN

Ia seama cu cine grăieşti...

STROICI

Cine?
Măi, pane Toroipane, gorunu-i nalt şi gros,
Securea-i mică, însă gorunul cade jos.

TOROIPAN

Ia seama,-ţi zic.

(Stroici şi Toroipan scot paloşii. Harnov îi desparte.)

MOŢOC

(intervenind)

Ajungă atâte vorbe goale.

SPANCIOC

Hei! de şi-ar sparge capul, ce de mai hârbi de oale
Ar zbura-n vânt!

MOŢOC

Aşa e, Spancioc, dar, fătul meu,
Stricatul este lesne şi dresul este greu.
Noi am plecat de-acasă voioşi în vânătoare
Prin munţi, la cerbi, la iepuri, la urşi, la căprioare.
Din jalnica Suceavă cu toţii am ieşit,
Să răsuflăm un aer mai viu, mai răcorit,
Să azvârlim în vânturi gâlceava şi aleanul,
Să mai uităm în pace de Vodă Lăpuşneanul,
Iar nu să facem certe.

SPANCIOC

Moţoace, în zadar
Cutreierat-am munţii chiar până la hotar,
Sărind din stâncă-n stâncă prin dealuri şi vâlcele,
Şi nopţile pe iarbă dormind sub brazi, la stele.
Eu unul pretutindeni zăresc trecând, zburând,
O umbră urâcioasă muncită de-un rău gând
Ce tainic printre arbori se furişă-n tăcere
Şi cu doi ochi de ură ne fulgeră.

MOŢOC

Părere,
Spancioc!… tu eşti lunatic, ţi-e frică de strigoi,
De iele, de vântoase, de stafii, de moroi,
Şi ai ajuns acuma în mintea-ţi visătoare
Să faci din Lăpuşneanul o umbră pânditoare…
Nu-i umbră-acel ce muşcă din sânul bietei ţări,

Nu, chinurile ţării nu-s umbre de dureri.
Nu-i umbră tirania călare pe robie!
Da-i umbră, tristă umbră a noastră bărbăţie,
Căci de-am avea vroinţă şi inimi de oţel,
Tiranul... vai! nici umbră n-ar rămânea din el!

TOMŞA

Moţoace, eşti prea aspru, şi asprele-ţi cuvinte
Îmi par nepotrivite cu vârsta ş-a ta minte.
Priveşte împrejuru-ţi cu ochi mai bărbăteşti
Şi spune nouă-n faţă: de cine te-ndoieşti?
De mine?

MOŢOC

Ba nu, Tomşa.

SPANCIOC

De mine?

MOŢOC

Niciodată.

STROICI

De mine?

MOŢOC

Nu, copile, ai inimă curată.

HARNOV

De mine, dar?

MOŢOC

Nu, Harnov.

TOROIPAN

De mine?

MOŢOC

Nicidecum.

Nu mă-ndoiesc de nime, boieri, dar...

TOMŞA

Spune-acum
Pe-a cărui frunte astăzi vezi scrisă mişelia
Când este-anevoinţă de-a-şi apăra moşia?
O! vornice Moţoace, năprasnic luptător,
De domni ce nu-ţi plac ţie dibaci răsturnător,
Care-ai văzut atâtea ş-atâtea zile rele,
Răspunde verde-n ochii-mi: în cumpenele grele
Găsit-ai vreodată român nepăsător
Când draga lui moşie îi cere ajutor?
Nu, nu! în lumea largă şi care ne-nconjoară
Mai lesne tu găsi-vei un vultur mort ce zboară,
Un grec fără trufie, un deal fără suiş,
Copaci fără de vârfuri, văi făr' de coborâş,
Decât, atunci când ţara e la neîndemână,
O lipsă de-ndrăzneală în inima română.

TOŢI

Aşa e, Tomşa.

MOŢOC

Tomşa, îmi place să te-ascult
Când ne grăieşti tu astfel... şi voi, îmi place mult
Să văd a voastre feţe aprinse de-acea pară
Ce falnic izbucneşte din dragostea de ţară.
A! simt o nouă viaţă intrată-n al meu sân
Când întrevăd sfârşitul tiranului hain...
Acest stolnicul Petre, un om de rând, un stolnic
Ce până la domnie s-a prefăcut nevolnic,
Puhoi făr-obârşie, uitat-a cine-a fost...
Să te ferească cerul de mintea celui prost!
El calcă deopotrivă cu-o oarbă nepăsare
Pe capul celui smerin, pe fruntea celui mare,
Şi taie, schingiuieşte, şi trece prin popor
Ca viforul de gheaţă ce cade pe-un ogor.

Priviţi: e ţara plină de tristele-i victime,
Ologi, ciuntiţi, orbi, mizeri, sluţiţi de-a lui cruzime,
Încât, de-a sta calăul mult timp domnind aici,
O să prefacă neamul în turmă de calici!

HARNOV

(în parte, arătând pe Moţoc)

Amară-i este limba de când nu-i la putere.
Aşa turbează viespea când nu mai are miere.

MOŢOC

Ce mormăieşti din buze tu, Harnov, într-ascuns?
Îţi place Lăpuşneanul? cu el nu ţi-e de ajuns?

HARNOV

Ba... însă-aş zice-o vorbă...

TOMŞA

Eu nu ştiu ce ai zice,
Dar zic eu, Ştefan Tomşa, cu cerul faţă-aice,
Că mie nu-mi prieşte şi ţării nu-i doresc
Un domn, supusă slugă a craiului leşesc,
Un om a cărui frunte când mândră, când pălită,
Stă dârză-n sânul ţării ş-afară umilită.
Această ţară-a noastră nu ştie-a slugări;
Ea lasă altor neamuri pe brânci a se târî.
De însuşi Ştefan-Vodă Moldova e deprinsă
Să ţie mai sus capul cu cât e mai învinsă.
Deci piară orice proclet, ţăran, vecin, stăpân,
Pe tron, sub tron, oricine nu ştie-a fi român!

MOŢOC

Deci piară Lăpuşneanul cu-ntreaga-i seminţie!

SPANCIOC

Prea bine, dar pe cine să-l punem la domnie?
E lesne-a schimba domnii, bătrânii însă spun:
Schimbare de domnie, fălire de nebun.

MOŢOC

Cum? tu, Spancioc, om tânăr, cu mintea luminată,
Te-nchini la vorbe proaste din timpi de altădată?

SPANCIOC

Mă-nchin şi cred, Moţoace, în datini strămoşeşti
Ca-n dogmele preasfinte a legii creştineşti;
Cred că treptat se pierde a neamului fiinţă
Când el se depărtează de-a bunilor credinţă.
Dar! cred că astă ţară, lipsită de noroc,
Sătulă-i de-a fi astfel tot scoasă-n iarmaroc,
De-a trece ca o vită din mână-n altă mână,
Şi Zimbrul să ajungă un bou ce toţi îl mână.
E rău cu rău, se zice, dar mai rău făr' de rău!
Şi când privesc în juru-mi, Moţoace, nu văd, zău,
Menit pentru domnie din noi toţi nici pe unul,
Doar numai Ciubăr-Vodă, Ciubăr-Vodă nebunul,
Şi, de vă place vouă, nu mie-ntr-adevăr,
Nu-mi place să văd tronul ascuns sub un ciubăr.

MOŢOC

Spancioc, eşti bun de glumă, dar gluma-ţi câteodată…

SPANCIOC

Rosteşte adevărul?

MOŢOC

Ba-i groasă şi prea lată.

STROICI

Dar unde-i Ciubăr-Vodă? Noi l-am uitat de tot.

TOROIPAN

Lăsatu-l-am în codru călare pe un ciot,
Crezând că se găseşte pe Ducipal călare
Şi intră în Suceava ca domn cu îngâmfare.

SPANCIOC

Sărmanul! încă unul cu gărgăuni domneşti.
Aceasta-i trista boală a minţii româneşti!

(Ciubăr strigă speriat în stânga.)

CIUBĂR

Săriţi! ajutor!

TOŢI

Ce e?

MOŢOC

Ciubăr strigă-n pădure.
Aleargă, Stroici.

SPANCIOC

Cu urşii s-o fi-ntâlnit la mure.

CIUBĂR

Săriţi! mă mâncă ursul!

SPANCIOC

O! trist al lumii curs!
Cătăm un domn, şi domnul e-n laba unui urs!

(Toroipan, Stroici şi alţi vânători ies repede în stânga.)

MOŢOC

(în parte)

În contra tiraniei lui Lăpuşneanul ura
Creşte şi la toţi umple şi inima şi gura.
Răzvrăţul e în aer ca fulgerul în nori.
Răbdare…

SPANCIOC

(privind în stânga)

Ciubăr vine adus de vânători.

SCENA V

Cei dinainte, CIUBĂR-VODĂ (purtând hlamidă peticită şi stemă de hârtie poleită, intră susţinut de Stroici şi de Toroipan)

TOROIPAN

N-ai grijă.

CIUBĂR

(slab)

Ah!

MOŢOC

Ce este?

STROICI

Nimic... l-am găsit faţă
C-un urs, ucis de Tomşa, pe care-l credea-n viaţă.

(Toţi râd.)

CIUBĂR

(se pune pe o rădăcină)

Ah! apă, apă...

SPANCIOC

Daţi-i mai bine-un pic de vin,
E leac de spaimă.

STROICI

(dând un teas lui Ciubăr)

Ţine.

CIUBĂR

(bând)

A!... dar nu-i teasul plin,
Mai adă. *(Bea.)* De pe ochii-mi o ceaţă se ridică.
Ah! sfinte Agaftocle, cum n-am murit de frică!

SPANCIOC

Ce? frică?... Ciubăr-Vodă, lui Papură nepot,
Fricos?... Eu nu-o pot crede.

CIUBĂR

Nici eu, Spancioc, nu pot,
Dar când am zărit ursul, deodată-am simţit, frate,
(*oţerindu-se*) Brrr! un puhoi de sloiuri curgându-mi ici, în spate.
Era o matahală cât muntele Ceahlău,
Ce sta, sugându-şi laba, înfipt în drumul meu.
Îi strig în gura mare să deie într-o parte,
El nu!... atunci în grabă eu dau să fug departe,
Dar fiara mă cloceşte cu ochii roşi de foc
Şi eu, cu dânsul faţă, rămân înfipt pe loc.
Vroiam să-i spun că-s Vodă, Ciubăr-Vodă, dar glasul
Mi se taiase, -o! Doamne, simţeam că-mi sună ceasul.
Era să mor!... o credeţi, boieri?... era să mor!
Ce jale, ce durere pe voi şi pe popor!
Îmi pare că văzduhul de clopote răsună.
Prin sate, prin oraşe toţi oamenii s-adună
Şi zic cu-nduioşire: ah! lumea-i pe sfârşit!
Ciubăr, adevăratul domn, iată c-au murit!

SPANCIOC

Şi Dumnezeu să-l ierte!... s-a dus în iad zăloagă...
Păcat numai de dânsul că îi lipsea o doagă.

STROICI

Ş-o sâmbătă.

TOROIPAN

Ş-o joie.

CIUBĂR

Voi râdeţi?

SPANCIOC

Ba, jelim
Şi ca pe-un mort în viaţă voioşi te prohodim.

SCENA VI

Cei dinainte, DESPOT, LIMBĂ-DULCE, JUMĂTATE LIMBĂ-DULCE

(în culisele din dreapta)

Hai, nu întinde vorba, hai...

DESPOT

Dar ce vrei, creştine?
De ce mă-ntorci din cale?

LIMBĂ-DULCE

Mergi, zic, cât e cu bine,
Că jur pe sfânta cruce...

DESPOT

Măi, ştii tu cine sânt?

LIMBĂ-DULCE

De-i face-un pas, cu ghioaga te culc mort la pământ.

(Despot, Limbă-Dulce şi Jumătate intră pe scenă.)

DESPOT

Pe mine?

LIMBĂ-DULCE

(împingând pe Despot)

Mergi.

MOŢOC

Ce este, române?

LIMBĂ-DULCE

Ce să fie?
Am prins colea sub stâncă un ungur cu trufie
Care-a trecut hotarul, ca vulpea pe furiş,
Dar i-am scurtat eu calea pe dâmb în stejăriş.

MOŢOC

(lui Despot)

Străine, spune nouă: ce eşti şi cum te cheamă?

DESPOT

Dar voi, care vi-i dreptul de-a-mi cere mie seamă?

TOMŞA

Al nostru drept înscris e pe ţară-n lung şi-n lat.
Boieri suntem de-ai ţării în care ai intrat.
Moţoc când te întreabă, răspunde cu-nchinare.

CIUBĂR

Şi-n faţa mea te pleacă.

DESPOT

(închinându-se lui Moţoc)

Moţoc, vornicul mare!

LIMBĂ-DULCE

(lui Moţoc)

Stăpâne, să las robul?

MOŢOC

Să-l laşi.

LIMBĂ-DULCE

Da-i prea limbut
Şi limba-i sfredel dulce de diavolul făcut.

SPANCIOC

De-aceea Limbă-Dulce te-au poreclit pe tine?

LIMBĂ-DULCE

(râzând)

Se poate. (*Lui Jumătate.*) Hmm! boierul m-a păcălit.

MOŢOC

(lui Despot)

Străine,
Urmează-ţi drumu-n pace; eşti liber.

DESPOT

Nicidecum,
Recunoştinţa vie mai sclav mă face-acum;

Dar cine poartă-n sânu-i curată conştiinţă
Voios primeşte lanţul numit recunoştinţă.
Oricum mi-a fi norocul în lume schimbător,
Îmi voi aduce-aminte de-al meu liberator,
Moţoc.

CIUBĂR

Ei! şi de mine nu?

MOŢOC

Vorbele-ţi sunt bune
Şi chipul de om neaoş, dar cine eşti, ne spune.

DESPOT

Eu sunt în voia soartei un vecinic călător,
Atras în cale-mi lungă de-un tainic viitor,
Purtat printre popoare din ţărmuri depărtate,
Trecut cu spada-n mână prin lupte încruntate.
Din frageda-mi pruncie eu sunt…

TOMŞA

(către Spancioc)

Un venetic…

DESPOT

(auzindu-l)

Acel ce-a zis cuvântul de venetic, îi zic
Că a minţit şi-s gata de-a-nfige cu-a mea pală
Cuvântul său în pieptu-i… să iasă la iveală.

TOMŞA

Eu sunt! eu, Ştefan Tomşa!… Văzut-am pe la noi
Mulţi pribegiţi făţarnici, viermi palizi de gunoi,
Ce vin şi-n sânul nostru fac cuiburi veninate.
Cine eşti tu? răspunde!… la vorbe îngâmfate,
La provocări sumeţe de-un soi de zvânturat
Arunc dispreţul.

DESPOT

Cine-s?... Ascultă înclinat:
Sunt Despot Eraclidul din Paros!... Al meu tată
A fost fruntaş de oameni în Grecia bogată,
Prinţ falnic! de pe tronu-i căzut şi răsturnat
Sub apriga urgie a turcului turbat.

CIUBĂR

Eşti prinţ?... deci văr cu mine?

TOMŞA

Eşti bun de limbuţie,
Dar unde ţi-e dovada de naltă obârşie?

(Despot arată un pergament.)

DESPOT

Priviţi; iată diploma lui însuşi Carol-Quint
Şi gloriosu-i nume în litere de-argint.

(Moţoc şi cu boierii, afară de Tomşa, examinează diploma.)

MOŢOC

Aşa-i!... Fii, Eraclide, părtaş de-al nostru soare.
Eşti oaspele Moldovei de bunuri dătătoare,
Căci astă ţară vecinic priimeşte-n sânul ei
Cu drag pe bunii oaspeţi, cu milă pe cei răi.

(Către vânători.)

Aduceţi teasuri pline de vin pentru cinstire.

TOMŞA

(în parte, ieşind prin dreapta)

Ades în cupa plină se-ascunde o căire.

(Boierii iau teasuri şi închină.)

MOŢOC

(lui Despot)

Noroc şi voie bună!

CIUBĂR

(asemene)

Supus să-mi fii deplin!

DESPOT

Boieri! pentru Moldova paharul meu închin.
Să-i deie Creatorul în veci zile senine.
Ş-un domn cu omenie, iubit de toţi!

CIUBĂR

(înaintând)

Ca mine!
Ca mine!... Domn ca mine se poate-a fi mai bun?
Hai dar, boieri, la Curte!

DESPOT

(lui Moţoc)

Ce zice?

MOŢOC

(lui Despot)

Un nebun.

SPANCIOC

Boieri!... a sa-nălţime Ciubăr ne porunceşte.
La Curte dar, căci tronul de dorul lui tânjeşte.

MOŢOC

Şi dumneata, pribege, purtat din loc în loc,
E timp să guşti odihna în casa lui Moţoc.
Hai!

(Boierii pleacă şi ies prin dreapta, Limbă-Dulce şi Jumătate rămân singuri.)

LIMBĂ-DULCE

Ce zici, Jumătate?

JUMĂTATE

Îmi ţiuie auzul.

CUPRINS

L I M B Ă - D U L C E

Boierilor de astăzi nebunu-i călăuzul.
Din toţi care-i mai tuieş?

J U M Ă T A T E

Nu ştiu.

L I M B Ă - D U L C E

(arătând în culise)

Nu ştiu nici eu.
Dar cel mai cu drăcie, vezi tu?... e robul meu.

(C o r t i n a   c a d e .)

ACTUL I

TABLOUL II

Un salon în palatul de la Suceava.
Portrete de domni pe pereţi. Uşi mari în fund.
Alte două uşi în dreapta şi în stânga.
O masă de stejar pe planul I, în dreapta. Jilţuri.

SCENA I

A L E X A N D R U   L Ă P U Ş N E A N U ,   D O A M N A   R U X A N D R A

(Amândoi stau pe jilţuri lângă masă. Doamna lucrează la un aer.)

L Ă P U Ş N E A N U L

În vremea-ndelungată cât singur, cu smerire,
Am fost spre închinare la sfânta mănăstire
A Slatinei, aice cum ai mai petrecut,
Iubita mea Ruxandră?

DOAMNA

În aur am cusut
Doi îngeri lângă Sfânta Maria-născătoare,
Pe aer.

LĂPUŞNEANUL

Este gata?

DOAMNA

Mai am încă o floare
De crin deschis a coase în alb mărgăritar
Şi aerul l-om pune pe-al Slatinei altar.

LĂPUŞNEANU

Îmi place, scumpă Doamnă, frumoasă şi cuminte,
Să văd măiastra-ţi mână lucrând odoare sfinte.
Gândirea ce se-nalţă la cer, la Dumnezeu,
Din cuget şi din casă alungă duhul rău...
Dar spune-mi: auzit-ai de un pribeag din lume,
Un... Despot... mi se pare c-acesta-i al său nume...
Aice, la Suceava, în lipsa mea sosit?
Se zice că-i odraslă de neam prea strălucit,
Că-i domn de Samos, Paros, şi că-i în legătură
Cu împăraţi... că are întinsă-nvăţătură
Şi limbă mlădioasă, o limbă ce-n curând
Pe toţi boierii tineri i-a fermecat pe rând...
Ce ai aflat de dânsul?

DOAMNA

(cu sfială)

Am auzit mult bine,
Şi... chiar a cerut voie la Doamna să se-nchine.

LĂPUŞNEANU

Şi... l-ai primit în Curte?

DOAMNA

Primit...

LĂPUŞNEANU

(posomorându-se)

Într-adevăr?

DOAMNA

Era o datorie... Despot îmi este văr.

LĂPUŞNEANU

Cum? văr măriei-tale?... De unde până unde?

DOAMNA

(zâmbind)

Mărgăritaru-n scoică de mare se ascunde.
Despot, pe malul mării născut, e fiu curat
Lui Iacob Eraclidul, din Paros alungat,
Ce se rudea de-aproape cu maica-mi răposată.

LĂPUŞNEANU

Crezi?

DOAMNA

I-am văzut chiar spiţa pe pergament lucrată.

LĂPUŞNEANU

(sculându-se, în parte)

O spiţă-nchipuită de dânsul, pre cât ştiu,
Ce-l face rudă bună cu Hercul Olimpiu.
Plastograful! îi zboară sus gândul... *(tare)* şi ce cată
Aici, la noi?

DOAMNA

Sărmanul!... cu inima-nfocată,
El vrea la pragul uşii măriei-tale-a sta
Şi viaţa-i s-o jertfească pentru măria-ta,
Că-i om de sânge nobil ce-n apă nu se schimbă.
Viteaz! ce are-n suflet el are şi pe limbă.

LĂPUŞNEANU

Prea bine... Văd că Despot e meşter vrăjitor.

La toţi deopotrivă el v-a vrăjit pe dor.
Am grabă de-a-l cunoaşte.

DOAMNA

(se scoală veselă)

Te-nduri să-i faci primire?

LĂPUŞNEANU

Cum nu?... Doresc chiar astăzi să cerc a lui vrăjire.
El are ca să vie cu vornicul Moţoc.

DOAMNA

O! de-ar cădea pe dânsul o rază de noroc
Ca el să fie-un oaspe plăcut măriei-tale!...
Moţoc şi eu în taină am pus de gând şi-n cale
Cu fiica lui, cu Ana, pe Despot să-l unim
Şi de coroana ţării credinţa-i s-o lipim.

LĂPUŞNEANU

(luând-o de mână)

Să-ţi fie viaţa dulce ca chipul şi ca glasul,
Tu care cu iubire mă-ntâmpini la tot pasul
Privind în Domnul ţării pe scumpul tău bărbat
Şi-n soţul vieţii tale pe Domnu-ncoronat!
(Se îndreaptă cu Doamna spre uşa din stânga.)
Acum te du să cauţi de pruncuşori, de casă,
Şi, ca o gospodină, găteşte mare masă
Ca să cinstim cu prânzul pe Despot... vărul tău.

DOAMNA

Ah! Doamne... (*Vrea să-i sărute mâna*.)

LĂPUŞNEANU

(atrăgând-o la sân)

Nu, iubito... aici, pe sânul meu.

(Sărută pe Doamna, care iese în stânga.)

SCENA II

LĂPUŞNEANU

(privind lung după Ruxandra)

Muierea, tot muiere!... o biată ciocârlie
Spre tot ce străluceşte zburând cu veselie...
O inimă, comoară, ş-un cap frumos... dar sec!...
A-nduioşat-o Despot cu glasul lui de grec,
Şi toţi boierii, duşmani oblăduirii mele,
Sunt prinşi de-acest paingăn în desele-i reţele.

(Se primblă tulburat.)

A! scorpie grecească!... eu planul ţi-am pătruns.
Tu vrei să-mpungi în mine cu ghimpele-ţi ascuns.
Tu vrei, fiinţă-oloagă, născută-n putrezime,
S-ajungi prin târâire l-a tronului nălţime?
Doar Vodă Lăpuşneanul va şti, prevăzător,
Pe-o scorpie ca tine s-o farme sub picior,
Şi nu-a lăsa în viaţa-i pe tronul ţării sale
Să fluture nici umbra deşertăciunii tale.

(Scoate un răvaş şi-l priveşte.)

Ioan Sigmund Polonul, prin mine întronat
În ţara ardeleană, de ştire azi mi-a dat
Şi-n ţară, şi-n afară să fiu cu priveghere,
Căci Despot zvânturatul râvneşte-a mea putere.
Te-oi urmări, vrăjmaşe, cu aprigul meu veghi
Pân' ce din priveghere ţi-oi face un priveghi
Ş-alăture cu tine vei întâlni mormântul
Când tu din întuneric îi vrea să-ţi iei avântul.

(Pe gânduri.)

Cum să-i deschid capcană?... Ce cursă să întind
Pe el cu-ai lui tovarăşi în laţu-mi să-i cuprind?...
A!... ce să pierd eu timpul cu intrigi mici de Curte?
Domnia tare cere braţ lung şi vorbe scurte.

Când duşmanul în taină s-apropie de cort,
Scurtează-i drumul grabnic prin moarte, sau eşti mort!

(Merge la uşa din dreapta, o deschide şi cheamă:)

Toma!

SCENA III

LĂPUŞNEANU, TOMA CALABAICANUL

LĂPUŞNEANU

Tu eşti bulgarul Toma Calabaicanul.

TOMA

Sunt Toma, credinciosul rob al lui Lăpuşneanul.

LĂPUŞNEANU

Când am cuprins Ardealul ce erai tu?

TOMA

Nimic.

LĂPUŞNEANU

Te-am miluit cu viaţa în lupta de la Cic.

(Toma sărută poala lui Lăpuşneanu.)

Eşti om tu de credinţă?

(Toma îngenunchează.)

Vroiesc să fac cercare
De-ai meritat şi meriţi a noastră îndurare...

(În taină.)

Cunoşti pe Despot grecul?... pe-acel străin trufaş
Ce zvârle bani cu pumnul prostimii din oraş?
El vrea să mă ucidă...

(Toma se scoală punând mâna pe hamger.)

TOMA

El trebuie să moară!

LĂPUŞNEANU

Bine, voinice Toma!… Văd, gândul tău se-nsoară
Cu-a mea dorinţă… Bine!… tu vei ieşi bogat
Din astă însoţire… (*Tainic.*) Azi este la palat
Prânz mare… Vin boierii cu Domnul să cinstească.
Tu să-l slujeşti pe Despot la masa cea domnească,
Tu singur să ai grijă de-a-i fi paharul plin…

(dându-i un şipuşor)

Şi… tainic şipul ista să-l verşi în al său vin.
Ai înţeles?

(Toma ia şipul şi se închină în tăcere.)

Fii vrednic şi mut până la groapă…

(Toma sărută mâna lui Lăpuşneanu şi iese.)

LĂPUŞNEANU

(singur)

În groapă cade-acela ce altui groapa sapă.

SCENA IV

LĂPUŞNEANUL, UN CĂPITAN DE SEIMENI

CĂPITANUL

(la uşa din fund)

Măria-ta! boierii la curte adunaţi…

LĂPUŞNEANU

Să intre!… Căpitane, pe lângă-acei chemaţi
Mai este cine-n sală?

CĂPITANUL

Străinul Despot este.

LĂPUŞNEANU

Prea bine: mergi la Doamna să-i duci această veste.

(Căpitanul iese.)

LĂPUŞNEANU

(singur)

O! sarcină amară de tron ameninţat!
Anevoinţă crudă de-a fi neîmpăcat!...
M-obligă boierimea în veci ambiţioasă
În gheară să-mi schimb mâna şi sceptrul meu în coasă...
O! lege-a ospeţiei, te calc, dar ce să fac?...
Prin moartea unui duşman eu ţara mi-o împac!

SCENA V

LĂPUŞNEANU, DOAMNA RUXANDRA, ANA, DAME ALE CURŢII (intră prin stânga)

DOAMNA

Măria-ta, dă-mi voie cu-a mele jupânese
Urare să-ţi aducem.

LĂPUŞNEANU

(înaintând spre dame)

Flori mândre şi alese
Din stratul boierimii, cu drag vă mulţumesc.
Aşa cunună-o prinde pe Doamna ce-o iubesc.

(Doamna, urmată de jupânese, se îndreaptă spre masă.)

DOAMNA

(încet, Anei)

Măria-sa e vesel!...

ANA

Dar.

DOAMNA

Cu-atât mai bine
Pentru Despot. *(Se pune pe jilţ.)*

ANA

(încet, Doamnei)

La Curte el vine astăzi?

DOAMNA

Vine.

(Damele formează grup împrejurul Doamnei.)

SCENA VI

Cei dinainte, MOŢOC, HARNOV, SPANCIOC, STROICI, TOROIPAN, BOIERI (intră prin fund)

LĂPUŞNEANU

(pe jilţ)

Bine-aţi sosit la Curte, boieri prea credincioşi!

MOŢOC

Mulţi ani măriei-tale! Boierii azi voioşi,
Lăsând de ei departe şi vrajba şi gâlceava,
Se-nchină toţi lui Vodă întors acu-n Suceava.

HARNOV

Plecaţi ei se închină în faţa celui uns
Pe care sfânta cruce cu raze l-a pătruns,
De-a potolit în ţară pornirile pizmaşe,
Dând scule şi icoane la sfintele locaşe.

LĂPUŞNEANU

Mă bucur că gâlceava din ţară a pierit,
Boieri, căci e o boală ce-aduce rău sfârşit...
Dar nu zăresc pe Tomşa?

HARNOV

El n-a venit.

LĂPUŞNEANU

Cum? oare
Să n-aibă mulţumire de-a noastră sărbătoare?
E Sfântul Alexandru astăzi, e ziua mea.

HARNOV

La veselia noastră părtaş a fi nu vrea,
Se vede.

LĂPUŞNEANU

Fie!... însă nu-i nici Ciubăr nebunul?

HARNOV

(râzând)

Pereche minunată fiind ei tot ca unul.
Se cred deopotrivă meniţi între fruntaşi,
Să meargă înainte de gloate cu trei paşi.

LĂPUŞNEANU

În lipsa lor să facem, boieri, azi împreună
Ospăţ de sărbătoare, frăţesc, cu voie bună.

BOIERII

Trăiască-a ta mărire!

HARNOV

(linguşitor)

În veci slăvit să fii!

MOŢOC

Dar soarele luceşte pe munţi şi pe câmpii.
E drept ca ziua-aceasta şi la străini să fie,
Precum la toţi românii, izvor de bucurie.

LĂPUŞNEANU

E drept.

MOŢOC

Deci învoiască acum măria-ta
Lui Despot, al meu oaspe, să vie-a-l saluta.

LĂPUŞNEANU

Să vie.

(Moţoc iese prin fund.)

DOAMNA

(Anei)

Bun e Vodă!

ANA

Dar!... *(în parte, zâmbind)* ca nealtădată.

LĂPUŞNEANU

(în parte)

S-apropie de mine năpârca-nveninată.

SCENA VII

Cei dinainte, DESPOT, MOŢOC

MOŢOC

(pe prag)

Măria-ta slăvită... Despot! (*Îl prezintă*.)

LĂPUŞNEANU

Fii bun sosit

La Curte, Despot.

(Despot înaintează în mijlocul salonului.)

DESPOT

Sire!... cu sufletul uimit,
Şi tremurând m-apropii de sacra-ţi maiestate
Ca să-i aduc la rându-mi urările-mi plecate.
Să vă-mpletească cerul a gloriei cununi
Şi-n veci să le ferească de grelele furtuni!...
Eu, Despot Eraclidul, condus de-o blândă stea;
Răpit de al meu suflet curat ca spada mea,
Depun în ziua mare, ca lumea să le vadă,
Depun azi la picioare-ţi braţ, inimă şi spadă...
Părintele meu Iacob, odinioară domn,
Pân-a nu-nchide ochii atinşi de-al morţii somn,

Mi-a zis: Te du cu bine în cale depărtată
Şi mergi drept la Moldova în mari viteji bogată;
Acolo tu găsi-vei un domn măreţ, viteaz,
La pragul ţării sale veghind cu ochiul treaz,
Ş-un înger de virtute, frumoasa lui soţie
Ce mie mi-e nepoată şi vară bună ţie.
Mergi drept la ei, tu Despot, ca să le duci prinos
Lui Vodă a ta spadă şi braţu-ţi credincios,
Iar Doamnei, aste scule, şiraguri şi paftale,
Purtate de-a sa maică în ziua nunţii sale.

(Ia un scrin din mâinile unui paj rămas la uşa din fund şi vine de-l prezintă Doamnei, îngenunchind dinaintea ei.)

DOAMNA

Ah! preţioase scule!

ANA

Ce dar strălucitor!

LĂPUŞNEANU

(în parte)

O! greci vicleni în vorbe şi-n darurile lor!

DOAMNA

(lui Despot)

Prin aste suvenire mă-ndatoreşti mult, vere.

DESPOT

(în parte, sculându-se)

Când ar vedea Carmina a sale giuvaiere!

DOAMNA

Dar pot să pun pe mine comoara ce-ai adus?

DESPOT

Lumina de sus cade şi iar se-ntoarce sus.

LĂPUŞNEANU

Domniţă, aste scule străbune le primeşte

Şi-n semn de mulţumire cu ele te găteşte,
Ca să serbăm norocul ce azi ne-a dăruit
Un văr măriei-tale şi mie-un… neam iubit.

SCENA VIII

Cei dinainte, TOMA CALABAICANUL

TOMA

(în fund, pe prag)

Merindele-s pe masă! Noroc şi poftă bună!

LĂPUŞNEANU

Boieri! prietenia la sânu-i ne adună.
Hai să ciocnim la masă pahare de Cotnar.
Să bei frăţeşte, Despot… *(în parte)* paharul cel amar!

(Lăpuşneanu dă mâna Doamnei. Despot, Anei. Boierii, damelor, şi se îndreaptă spre fund.)

SCENA IX

Cei dinainte, CIUBĂR-VODĂ (se arată în fund)

CIUBĂR

Staţi!… încotro vă duceţi, boieri, făr-a mea ştire?
Ce-i astă-adunătură? Ce-i astă pregătire
De prânz şi de beţie aici în casa mea?

LĂPUŞNEANU

(râzând)

Ha, ha! Iaca nebunul Ciubăr.

HARNOV

Popa-Belea.

CIUBĂR

Dar!... eu sunt!... Ciubăr-Vodă, născut din fiu în tată
Cu tron pe cap, cu stemă sub mine aşezată!
Eu, care-n strună dreaptă prin Ştefan mă pogor
Din Cesar, ştiţi, al lumii stăpân, învingător.
Cum dar, stolnice Petre, cum dar tu, Lăpuşnene,
Te răţoieşti la soare fudul cu-a mele pene?
Mult ai să stai tu încă pe tronu-mi strămoşesc?
Destul acum, ajungă-ţi că, zău, te-afurisesc!
Ieşi din palat!... Aice eu singur, eu am dreptul
Să stau dârzoi cu capul, să stau umflat cu pieptul
Şi ca o moaşte sfântă să fiu de toţi slăvit.
Dă-mi tronul că mă mânii...

HARNOV

(râzând)

Nebunu-i mucalit.

LĂPUŞNEANU

Ba, decât să te mânii măria-ta, Ciubere,
Mai bine mergi în sală ca să te pui pe bere,
Să te măsori cu... Despot.

CIUBĂR

(înveselit)

Sub masă-l voi lăsa!

(Se întoarce spre fund şi pleacă strigând:)

Loc, loc!... feriţi, că trece Ciubăr şi urma sa!

(C o r t i n a c a d e, *în vreme ce toţi se îndreaptă spre fund.)*

ACTUL II

CUPRINS

Salon în casa lui Moţoc — uşă în fund, uşă în stânga, uşă în dreapta. Fereastră în dreapta. O masă lungă în stânga, planul I, cu jilţuri împrejur. O icoană în peretele din fund, cu lampă aprinsă.

SCENA I

DESPOT

Călăul, Lăpuşneanu, la masa lui domnească,
Grăindu-mi cu blândeţe, a vrut să m-otrăvească.
Dar!... am simţit amarul ucigător în teas...
Vrăjmaşa lui cercare zadarnică-a rămas,
Căci port eu totdeauna un balsam din Morava
Ce nimiceşte moartea desotrăvind otrava.
*Iată-l! *(Arată un şip.)* O! rouă scumpă din plaiuri îngereşti,
*Esenţă-apărătoare a vieţii omeneşti!
*Dator îţi sunt cu viaţa, dar mult mai mult datoare
*Ţi-a fi a mea gândire în zi răzbunătoare!

(Stă puţin pe gânduri.)

Călăul prepuielnic hrăneşte-un cuget rău,
Şi el o să mă piardă de nu l-oi pierde eu.
Răbdare!... toţi boierii de răzvrătire-s gata.
Moţoc, pe cât îmi pare, vrea să-şi mărite fata
Cu mine, ca prin mine, de el pe tron urcat,
S-ajungă socru mare de ginere-ntronat.
*O! de-ar vroi norocul curând să-şi schimbe pasul!
*Când el vroieşte, anii nu-aduc ce-aduce ceasul.
*Aş fi pe tron, eu Despot, nălţat şi fericit,
*Aş fi... o! vis feeric! cu Ana însoţit,
*Cu Ana, dulce floare căzută-aici din stele
*Să fie floarea vieţii şi a coroanei mele!...
Dar ce-a zice Carmina de care sunt iubit?...
A!... ea-i frumoasă, jună, şi Laski-mbătrânit.

Curând s-a stinge focul şi apriga-i durere
Găsind într-un alt Despot o nouă mângâiere...

(Se primblă agitat.)

Amorul pentru Ana şi glorie m-aprind...
A cărie dulci mreje mai tare mă cuprind?...
Ah! tronul, tronul, tronul!... la el de-a drept m-oi duce
Chiar de-a fi pân' la dânsul să calc pe sfânta cruce!

(Se stinge candela icoanei.)

Ce! candela icoanei s-a stins în untdelemn!...
De-aş fi din astă ţară, aş crede că-i rău semn,
Dar omul de-o natură înaltă şi vitează
Iubit de ceruri este şi cerul îl păstrează.

SCENA II

DESPOT, MOŢOC

MOŢOC

(venind din stânga)

Ce faci, iubite oaspe, şi cum te mai găseşti
Sub sarcina de daruri a dragostei domneşti?
De când ai fost la Curte poftit la ospătare
L-ai fermecat pe Vodă.

DESPOT

O crezi?

MOŢOC

Aşa se pare,
Căci nu e zi lasată de bunul Dumnezeu
În care să nu-ţi deie dovezi de placul său.
Alaltăieri primit-ai o sabie turcească,
Ieri un caftan şi astăzi o iapă arăpească.

DESPOT

Ştiu, iapa de la Tunis pe care nici un brav
A-ncăleca nu poate?

MOŢOC

Haramu-i cu nărav.
Pe toţi mereu trânteşte şi, fără de sfială,
I-a tras lui însuşi Vodă o sfântă de trânteală.

(La fereastră.)

Ian cată prin ogradă cum se frământă-n loc!
Să juri c-a fost hrănită de zmei numai cu foc.

DESPOT

Mă duc s-o-ncerc.

MOŢOC

Mai bine o lasă că-i nătângă.
De nu ţi-ar frânge capul...

DESPOT

N-am teamă să mi-l frângă.
Deprinsu-m-am cu caii spanioli şi arăpeşti
Ce sub a lor copite au aripi vultureşti.
Ş-apoi... ceva îmi spune cu-o tainică şoptire
Că moartea respectează pe omul cu menire.

MOŢOC

Dar dacă tu n-ai teamă, eu am, căci mă-ngrijesc
De mâna lăpuşneană cu dar... prietenesc.
Cunoscător de oameni sunt eu la bătrâneţe.
Tu ai, iubite oaspe, apucături măreţe.
Boierii te admiră; poporu-ademenit
Deasupra lui te vede ca pe un domn iubit.

DESPOT

Domn!...

MOŢOC

Şi de ce nu, Despot?... Un om de naltă fire
Unit cu mine poate s-atingă-orice mărire.

DESPOT

Dar Lăpuşneanu?...

MOŢOC

Steaua-i în cer s-a stins de mult.

DESPOT

(în parte)

Mă cearcă...

MOŢOC

(observându-l, în parte)

Priceput-au?

DESPOT

(asemene)

Să-l cred?

MOŢOC

(asemene)

Dar!...

DESPOT

(asemene)

Să-l ascult?

(Se apropie de Moţoc cu o sfială simulată.)

Aş vrea... şi n-am curajul de-a te-nţelege bine.

MOŢOC

În mine ai credinţă?...

DESPOT

(cu supunere)

Fă ce-i vroi cu mine...

(Aruncă ochii pe fereastră.)

Dar uliţa şi curtea sunt pline de norod...
Să vadă de-s mai tare decât un voievod.
Mă duc... vii jos în curte? *(Iese prin fund.)*

MOŢOC

Vin, dar; fă înainte...
Struneşte bine gura iepei şi fii cu minte.

MOŢOC

(singur)

Despot e la părere zburdalnic şi uşor,
Dar are minte coaptă şi ochi pătrunzător,
Şi inimă-ndrăzneaţă, şi-nvăţătură multă.
Pe mine mă respectă, de mine el ascultă...
Aşa domn ne convine, aşa ginere vreu.
Domnind, el va fi braţul, iar capul voi fi eu!

(Iese prin fund.)

SCENA III

ANA, MAICA FEVRONIA (intră prin stânga)

MAICA

Şi Vodă a fost vesel, zici tu, ca niciodată?

ANA

Dar!... cât a ţinut masa, cu fruntea-nseninată
Măria sa pe Despot zâmbind l-a ascultat...
Era cu Vodă-n faţă la masă aşezat,
Plăcut, isteţ la vorbă, purtând mărirea-n sine
Sub haina spaniolească ce-l prinde-atât de bine!
Încât, zău, de m-ai crede, maicuţă, între noi,
Adevăratul Vodă părea dintre-amândoi
El, Despot!... Lângă dânsul, la spate, în picioare
Sta Toma, vel-paharnic, ţinând două ulcioare

Din care-i dregea singur vin dulce în pahar,
Făcând turceşti talâmuri, cât poate un bulgar.

MAICA

Dar spune-mi: Doamna, Doamna era şi ea voioasă?

ANA

Voioasă, fericită, la faţă luminoasă,
Căci ea vedea pe Vodă prin Despot fermecat
Şi pe-al ei văr, pe Despot, de lume admirat.

MAICA

(zâmbind)

De lume şi... de tine?

ANA

(exaltându-se)

Şi cum să nu-l admire?
El ne-a făcut de viaţa-i o lungă povestire,
O halima întreagă şi plină de minuni
Ca cele de pe timpul vitejilor străbuni.
Ne-a spus a sale lupte şi trecerile sale
Prin câmpuri sângeroase, prin curţi imperiale,
Când simplu om de oaste, când prinţ adevărat,
Recunoscut de Carol, augustul împărat.
*Ne-a spus cum el, viteazul, a risipit îndată
*Cu cavalerii negri a frâncilor armată
*La Renti, Valenciena, Hezdin şi Teruan
*Sub contele de Schwarzburg, vestitul căpitan;
*Şi ce-a vorbit cu-a lumii puternică treime,
*Regi, filozofi şi Papă... şi altele-o mulţime.
Apoi ne-a spus de ţărmuri scăldate-n aer cald
Ce sunt cu drag încinse de-o mare de smarald
Şi au fructe de aur, şi zile-n veci frumoase,
Şi nopţi de încântare ca ziua luminoase.
Ah! ce să-ţi zic, maicuţă?... Mesenii încântaţi

Rămas-au, ascultându-l, flămânzi şi însetaţi,
Atât era de vie şi de atrăgătoare
Vorbirea lui!

MAICA

Nepoată, aş pune o prinsoare
Că dintre toţi mesenii cel mai cu drag răpit
Ai fost tu, Anicuţa.

ANA

(uimită)

Eu?

MAICA

Tu... vezi? te-ai roşit...
Ascultă-mă, copilă: Tu eşti o dulce floare
Ce n-a văzut sub ceruri decât zile cu soare
Şi nici măcar visează de zilele cu nori
Amare, furtunoase, cumplite pentru flori.
Alină, înfrânează a ta închipuire,
C-ades ne rătăceşte a inimii pornire
Şi când, din fermecare cercăm să revenim,
În braţele durerii cuprinse ne găsim.
Nu zic că Despot este om rău... Doamne fereşte!
El e creştin, se-nchină, pe Dumnezeu slăveşte
Şi mie totdeauna mâna-mi sărută, dar,
Ca să nu-ţi fie lipsă dumnezeiescul har,
Gândeşte, copiliţă cu blândă inimioară,
Că pasărea ce cântă e pasăre ce zboară.
Străin e Despot...

ANA

(repede)

Despot?... ah! maică, nu-i străin.
E văr cu Doamna noastră, e conte palatin,
E cavaler de aur, e prinţ de la Elada,
Distins de Papa-n Roma, de Carol în Grenada

Şi de al meu părinte, iubit... într-un cuvânt,
El e oaspele nostru ş-un oaspe... ştii că-i sfânt.

MAICA

Sfânt, sfânt, nu totdeauna. *(În parte.)* Curată nebunie,
Cu fată mare-n casă asemene-ospeţie.
(Tare.) Ah! scumpă nepoţică, tu faci un vis frumos,
Dar visul...

(Zgomot de glasuri în curte.)

ANA

(alergând la fereastră)

Ce s-aude? ce zgomot?

MAICA

Unde?

ANA

Jos.

Priveşte ici în curte.

MAICA

(apropiindu-se de Ana)

Ce?

ANA

O mulţime mare
Se uită-n fund spre poartă cu spaimă şi mirare.

MAICA

Ce-i oare?... Vai de mine!... o fi iar vreun bunt?

ANA

Ba nu; în depărtare nu vezi lucind un punt?
El vine şi tot creşte... dar e un om călare...
Ce văd?... e însuşi Despot!... Ah! Doamne, sare, sare
Chiar peste zidul curţii!...

MAICA

(speriată)

Sărmanul!... s-a zdrobit?

ANA

(veselă)

Ba nicidecum.

MAICA

Nu?

ANA

Iată-l… în loc el a oprit
Fugarul alb de spume şi, vesel, cu mândrie,
Se-nchină-n dreapta,-n stânga, la toţi zâmbind, şi… mie!
Ah! pare că-i un rege!

MAICA

Fugi, dragă, din fereşti.
Nu stă o fată mare în ochii bărbăteşti.

(Glasuri zgomotoase afară.)

GLASURI

Ura! — Trăiască Despot! — Frumos viteaz el este! —
Să juri că-i Sfântul Gheorghe!— Chiar zmeul din poveste!

DESPOT

(sub fereşti, în curte.)

Na, oameni buni! Voi astăzi să beţi în cinstea mea,
Şi-n sănătatea Doamnei să beţi!

GLASURI

Vom bea, vom bea,
Ura!

MAICA

Fugi din fereastă, fugi… Despot intră-n casă.
Hai în camara noastră.

ANA

Ba, vină lângă masă.

(Merg de se pun pe jilţuri lângă măsuţa din dreapta)

SCENA IV

ANA, MAICA FEVRONIA, DESPOT (intră prin fund)

DESPOT

(râzând)

Ce vesel a fi Vodă când teafăr m-a vedea!
A! dona Ana! (*Se-nchină Anei*.) Maică… (*Sărută mâna Fevroniei.)*

ANA

(în parte)

Cum bate-inima mea!

MAICA

De ce-i atâta lume în curte adunată?

DESPOT

Ca să mă vadă-n luptă cu-o fiară blestemată,
O iapă tunisiană ce-n fugă pân-acum
A dus pe ceea lume vro zece oameni.

ANA

Cum?
Ş-ai îndrăznit?…

DESPOT

Mai bine era s-arăt sfială
Decât să vadă lumea că-s om cu îndrăzneală?
Ş-apoi… cum de n-ar trece prin foc chiar cei fricoşi
Când sunt cu-nduioşire priviţi de ochi frumoşi?
Şi cum, prin ce cuvinte aş spune a mea falã
Văzându-te prezentă la lupta-mi triumfală
Atunci când mii de oameni stăteau cu ochi deschis
Să mă privească-n curte ucis de-un cal?

ANA

(înfiorată)

Ucis!

MAICA

Fereşte, Doamne sfinte!

DESPOT

În Spania, se spune
Că Linda Raia, fiica lui Boabdil, minune
Ascunsă în Alhambra, la lume s-arăta
O dată pe an numai, ş-atunci soarele sta
Pe cer ca s-o admire, uitând de a lui cale,
Şi mii de flori frumoase ieşeau pe-a Vegăi vale,
Şi inimile-n sânuri ca ele înfloreau.
Şi maurii în lupte sub ochii săi mureau
Crezând că merg în raiul lui Mahomed, ferice...

(Apropiindu-se de Ana.)

O altă Lindă Raiă, de la fereşti, de aice
S-au arătat azi mie, ş-atunci când te-am zărit,
Mă jur pe-astă icoană, chiar rege m-am simţit.

MAICA

(cu spaimă)

Dar candela e stinsă!... Vai! candela e stinsă!
Semn rău!... nenorocire!... de groază sunt cuprinsă.

(Merge la icoană, ia candela şi iese în stânga.)

SCENA V

ANA, DESPOT

ANA

(îngrijată)

Semn rău?

DESPOT

Ce-mi pasă mie!... O candelă s-a stins,
Dar alta mai cerească în mine s-a aprins,
Ce luminează tainic o gingaşă icoană.

ANA

(zâmbind)

Icoana unei sfinte?

DESPOT

Dar.

ANA

Care?

DESPOT

Sfânta Ană.

ANA

Patroana mea slăvită?

DESPOT

Şi zeitatea mea
Ce mă conduce-n lume precum îi conducea
Luceafărul pe magii din răsărit şi care,
Ca să ajung la dânsa, mă-ndeamnă a fi mare.

(Ana voieşte a se retrage.)

DESPOT

(oprind-o)

O! dona Ana, lasă pe-un biet nenorocit
S-apropie altarul de care-i despărţit
Şi tremurând să-ţi zică: angelică madonă,
Căci nu pot a depune pe frunte-ţi o coronă!

ANA

(râzând)

Cum? o coroană mie?

DESPOT

Dar, suflet îngeresc!
Eşti visul fericirii mele.

ANA

Eu?

DESPOT

Te iubesc!

ANA

(veselă, în parte)

El! Despot mă iubeşte!

DESPOT

Iau martor Provedinţa
Care-mi cunoaşte gândul şi-mi vede conştiinţa.
Iubesc în tine cerul şi naltul Creator,
În tine iubesc lumea, prezent şi viitor,
În tine am credinţă, în tine îmi pun traiul.
El făr de tine-i iadul… Ah! dar cu tine-i raiul!

(Îngenunchează.)

ANA

(în parte)

O! Doamne, îmi pierd mintea… Ce-aud? Ce-am auzit?

DESPOT

Ană,-un cuvânt…

ANA

Ah! Despot, mi-e sufletul uimit,
Mi-e mintea tulburată… În casa părintească
N-a îndrăznit nici unul mie-astfel să-mi grăiască.
Cum… mă iubeşti pe mine?

DESPOT

Dar!… te iubesc pierdut,
Mai mult şi decât ţara în care m-am născut,
Mai mult şi decât tronul!

ANA

(cu glas solemn)

Despot, aste cuvinte
Le-aude cerul!…

DESPOT

(apucând-o de mână)

Ană, prin mii de jurăminte
Mă leg eu către tine…

(Moţoc apare în fund.)

SCENA VI

ANA, DESPOT, MOŢOC

MOŢOC

(simulând indignarea)

De când pe-acest pământ
Trădarea neagră calcă şi spurcă pragul sfânt
Al ospeţiei?

ANA

(speriată, în parte)

Doamne!

MOŢOC

Ce?… nici o respectare
Nu mai există-n lume?… şi oarba desfrânare
Răpeşte azi copiii sub ochii părinteşti!
(Anei.) Cum de-ai uitat, sărmană nebună, cine eşti?
Cum de-ai uitat de muma ce te-a născut, copilă
Lipsită de ruşine?…

ANA

Iertare!… fie-ţi milă!

MOŢOC

Cum de-ai uitat de mine?

ANA

(desperată, cade-n genunchi)

Ah! tată, îl iubesc!

DESPOT

Nu ne-osândi, Moţoace, cu glasu-ţi părintesc.
Iubirea e un înger ce-n casă când păşeşte
Şi pragul şi căminul cu pasul lui sfinţeşte.
Iubesc pe a ta fiică şi de soţie-o vreu.
Primeşte-mă în braţe ca pe copilul tău.

MOŢOC

(vesel, în parte)

Al meu e Despot!... planu-mi ia zbor acum mai tare.

DESPOT

(rugător)

Moţoace...

ANA

Tată...

MOŢOC

(după o pauză)

Fie!... şi binecuvântare,
Copiii mei.

ANA

(aruncându-se în braţele tătâne-său)

Ah! tată!

MOŢOC

(sărutând-o)

Trai bun şi cu noroc.

DESPOT

(în parte)

E scară de-nălţare un socru ca Moţoc.

MOŢOC

(Anei)

Acum mergi de te roagă, copila mea, în pace
La Cel-de-Sus ce toate le face şi desface.

(Ana pleacă în stânga. Despot o conduce până la uşă.)

DESPOT

Când te-i ruga, iubito, la sfântul Dumnezeu...

ANA

(cu dragoste)

Gândi-voi tot la tine.

MOŢOC

(în parte)

A! Despot e al meu!

SCENA VII

MOŢOC, DESPOT

MOŢOC

Acum suntem noi singuri!... să ne privim în faţă.
Norocul, ştii, atârnă de la un fir de aţă
Slab omului nemernic, bun celui iscusit
Şi tare ca odgonul pentru cel hotărât.
Despot! a sosit timpul ca să cercăm norocul
Noi doi!... cu sumeţie în vânt s-aprindem focul.
Te uită drept în ochii-mi şi-mi spune: Eşti bărbat
În stare să-nfrunţi moartea cu gând nestrămutat?
Eşti om în stare-a merge de-a drept către mărire
Pe margini de prăpăstii călcând făr-oţerire?

DESPOT

Sunt!... tron sau moarte!... Iată deviza ce-am înscris
În falnicul meu suflet, în pieptul meu decis.
Venit-am în Moldova cu gândul şi cu planul
Din scaunul domniei s-alung pe Lăpuşneanul
Şi de pe ai săi umeri hlamida să smuncesc.
Sunt gata!

MOŢOC

Gata?

DESPOT

Gata să mor sau să domnesc.

MOŢOC

Bine… Acuma, Despot, mă lasă… timpul trece…
De-a ţării boierime cei mai fruntaşi, vro zece,
Aici au să s-adune spre a ne concerta.

(Îl conduce până la uşa din dreapta şi-i dă mâna.)

Dea Domnul să-ţi pot zice curând: Măria-ta!

MOŢOC

(singur)

Moţoace, vâlva lumii e râu cu nalte maluri…
Faci bine, nu faci bine să te azvârli în valuri?
Şi oare căzând tronul pe mâna lui Despot,
Nu ar cădea şi ţara cu-ai săi boieri, cu tot?

(Stă pe gânduri.)

Oricare înălţime sub cer se prăbuşeşte,
Tot surpă şi doboară ce-n cale-i întâlneşte…
Gândeşte-te, Moţoace… *(Hotărât.)* A! fie cum va fi.
Nu are parte cine nu ştie-a se jertfi.

(Uşile din fund se deschid.)

Dar vin boierii… Iată-i!… La lucru-acum, Moţoace.

SCENA VIII

MOŢOC, TOMŞA, HARNOV, SPANCIOC, STROICI, TOROIPAN
(şi alţi cinci boieri intră prin fund, dau mâna cu Moţoc şi merg de se aşează împrejurul mesei; Tomşa în capătul din stânga, Moţoc în capătul din dreapta)

MOŢOC

Poftim, boieri, prieteni! poftim, veniţi încoace
Şi v-aşezaţi pe jilţuri ca sfetnici înţelepţi,
Pe cât viteji la lupte, pe-atât la cuget drepţi.

STROICI

Dar unde-i Despot, tovarăşul semeţ
Ce a mirat oraşul ca neaoş călăreţ?
Noi l-am văzut călare pe zmeul arăpesc
Zburând cum zboară văzul din ochiul omenesc,
Şi sub fereastra Doamnei, venită ca să-l vadă,
Silind să steie iapa şi pe genunchi să cadă,
Apoi sărind cu dânsa trei buţi de Odobeşti
Sub ochii cei de pardos, sub ochii lăpuşneşti.

SPANCIOC

Se zice că în vreme ce gloata striga ura,
De ciudă Lăpuşneanu cumplit îşi muşca gura.
El s-aştepta ca Despot, slăbind ca un mişel,
Cu iapa s-o păţească cum a păţit-o el.

STROICI

Doar un fecior ca dânsul de zmei grijă nu are.
Voinic e din picioare, voinic şi de călare.

TOROIPAN

Aşa-i şi precât Despot pe cal e îndrăzneţ,
E şi armaş de frunte.

HARNOV

(cu entuziasm comic)

Sumeţ... măreţ... isteţ!

UN BOIER

Şi e mintos.

ALTUL

Şi darnic.

ALTUL

Şi de înaltă viţă.

ALTUL

Stejarul bun şi trainic dă trainică mlădiţă.

MOŢOC

Boieri, îmi pare bine că vă aud pe rând
Pe Despot, al meu oaspe, cu toţii lăudând,
Fiind de lumea-ntreagă iubit, apreţuit,
Căci am o bună veste cu voi de-mpărtăşit...
Cu fiica mea, cu Ana, vrea Despot să se-nsoare.

HARNOV

(linguşind)

Pereche minunată!... Ea lună şi el soare!
Şi când e cununia?

MOŢOC

Când? Voi sunteţi chemaţi
A hotărî şi ziua şi...

TOŢI

Noi?

MOŢOC

Voi!... ascultaţi:
Ne-am plâns în multe rânduri de Vodă... măcelarul,
Şi-n orice întâlnire ne-am revărsat amarul
Prin vorbe şi blestemuri întocmai ca muieri.
Ba Lăpuşneanu-i aprig şi rău pentru boieri,
Ba Lăpuşneanu-i tiran, ba-i fiară făr' de nume,
Ba-i hoţ, călău, urgelnic, ba-i ciumă pentru lume.
Aşa-i?

BOIERII

Aşa!

MOŢOC

Ei bine, ce suntem noi aici?
Stăpâni pe soarta noastră, sau robi plecaţi sub bici,
Ca, fără de păsare şi fără sânge-n vine,
Noi să răbdăm pe tronul acestei ţări, pe cine?
Pe-un tiran, un făţarnic, o ciumă, un viclean,

Un duşman al Moldovei, un hoţ, un Lăpuşnean?
Răspundeţi: se cuvine ca noi să fim o turmă
Şi el cu ghioaga-n mână de noi să râdă-n urmă?

BOIERII

Nu, nu!

MOŢOC

Ce dar să facem?

STROICI

Din tron să-l răsturnăm!

MOŢOC

Juraţi pe cea icoană că vreţi?...

BOIERII

(se scoală şi întind mâinile spre icoană)

Jurăm, jurăm!

MOŢOC

Juraţi, boieri, că-n ceasul când eu v-oi da de ştire,
Voi veţi sări la goană cu toţi într-o unire?

BOIERII

Jurăm!

MOŢOC

(către cer)

Atotputernic! Tu, Doamne, sfânt, sfânt, sfânt!
Primeşte la altaru-ţi al nostru jurământ.
Şi pentru-al ţării bine din cer ne luminează
Şi inimile noastre acum le-mbărbătează!

BOIERII

Amin!

(Se pun iar pe jilţurile lor.)

SPANCIOC

Amin, dar!... însă întreb iar pe Moţoc:
Dând jos pe Lăpuşneanu, urcăm pe cine-n loc?

MOŢOC

Pe-un om viteaz şi darnic, de viţă strălucită,
Armaş, călăreţ ager, cu minte iscusită,
Precum aţi spus-o însuşi… Pe-un om ce-au învăţat
De la-mpăraţii lumii a fi chiar împărat;
Pe-un om ce are dreptul la tron ca să aspire
Şi prin iubirea noastră şi prin a lui rudire.

SPANCIOC

Dar unde-i?

(Moţoc se duce la uşa din dreapta, o deschide şi aduce pe Despot.)

SCENA IX

Cei dinainte, DESPOT

MOŢOC

Iată-l!

BOIERII

(sculându-se)

Despot?

MOŢOC

Despot!

(Tomşa se ridică indignat, răsturnând jilţul său.)

TOMŞA

Un bizantin!
Un grec!… Ce! oare-n ţară nu creşte decât spin?
Ce! tot pământul nostru e în aşa sterpire,
Şi neamul nostru ager e în aşa-njosire
Cât pe moşia noastră să nu găsim un pom
Şi pentru tronul ţării să nu găsim un om!
Unde-am ajuns, o! Doamne? Ce ţi-am greşit noi ţie

Ca un boier de-ai ţării, un moldovan să vie
C-un zvânturat de mână, să ni-l arunce-aici
Ca domn, cum se aruncă pomana la calici!
Ruşine, fărdelege, batjocură, trădare!

MOŢOC

Minţi, Tomşo!

TOMŞA

O! Moţoace, mă jur: păcatul mare
Că n-ai intrat, bătrâne, de viu chiar în mormânt
C-un ceas mai înainte de-a zice-acest cuvânt!
Vrei greci tu la domnie?... deci sufletu-ţi răspundă
De răul care-n ţară prin greci o să pătrundă?

MOŢOC

(stăpânindu-se)

Tu aiureşti, sărmane... Eu nu-s hain, nebun,
Când vi-l aduc pe Despot şi domn eu vi-l propun.
Mi-e inima amară precum îţi e şi ţie
De a vedea Moldova un cuib de anarhie
În care tot smintitul se crede-un om prădat
Când vede tronul ţării de altul ocupat.
Mi-e inima atinsă de-a morţii grea lovire
De a vedea Moldova un câmp de jefuire
Pe care toţi aleargă turbaţi, neodihniţi,
Ca să ajungă tronul din care-s îmbrânciţi.
Au ochi ca să nu vadă, urechi să nu audă,
Căci inima lor stearpă cu cârtiţa e rudă,
Şi toţi vecinii, duşmani acestei mândre ţări,
Gătesc a ei cădere prin chiar ai săi boieri,
Hrănind în al lor suflet o poftă de domnie
Ce-aduce lor pieire şi ţării calicie.
Destul!... vreau pace-n ţară domnind sub cer senin,
Şi iată de ce, Tomşo, propun un domn străin.

TOMŞA

Cuvântul tău, Moţoace, mai rău te osândeşte,
El laudă străinul şi neamul tău huleşte!

(Despot înaintează cu multă demnitate.)

DESPOT

(grav)

Viteze Tomşa!... Despot, de tine-aici respins,
Respectă tulburarea din sufletu-ţi aprins,
Şi-n tine el admiră virtutea strămoşească
Ce vrea coroana ţării pe-o frunte românească,
Dar dacă prin mânie acum n-ai fi orbit,
De-ai fi, cum se cuvine, cu gândul liniştit,
Ai înţelege, Tomşa, că naştere şi nume
Sunt jocuri de-ale soartei care domneşte-n lume.
Nu, Tomşa, nu e locul ce face pe-un bărbat
Străin sau fiu al ţării, om rău sau lăudat,
Căci omul mare-n suflet, moşnean, străin el fie,
În suflet poartă lumea întreagă drept moşie!
Nu, Tomşa, nu-i cu dreptul de-a zice că-i străin
Acel care doreşte la toţi noroc deplin
Şi care pentru ţara ce l-a priimit cu bine
E gata să jertfească tot sângele din sine.
Străin este acela crunt, orb, nelegiuit,
Ce-nfinge-n rana ţării cuţitul otrăvit!
Străin este acela ce, orice nume poartă,
Nu-i pasă de-a lui ţară chiar de-ar vedea-o moartă!
Nu dar eu, văr cu Doamna, străin aice sunt,
Ci Lăpuşneanu, duşman acestui drag pământ!

HARNOV

Jos Lăpuşneanu!

STROICI

Moarte hainului!

TOROIPAN

Sfârşească

Şi viaţa-i şi domnia!

HARNOV

Şi Despot să trăiască!

BOIERII

(afară de Tomşa)

Dar, dar!

TOMŞA

(către cer)

Sunt orbi, o! Doamne, din cer nu-i asculta!

DESPOT

Boieri, recunoştinţa...

TOMŞA

Recunoştinţa ta?
Pe cine vrei să-ntuneci?... Cum noi s-avem credinţă
În vorbele-ţi viclene ş-a ta recunoştinţă
Când tu, chiar văr cu Doamna, făţarnic ca un hoţ,
Vrei să răstorni din culme pe ea şi pe-al ei soţ?
A! şarpe, vrei să luneci sub mantia domnească?
În lături!

DESPOT

Lăpuşneanu a vrut să m-otrăvească!
În cupa lui perfidă eu moartea am băut
Şi, făr-a mea ispită, de mult aş fi pierdut.
El vrea a mea pieire?... deci gheară pentru gheară!
El zice: piară Despot!...! eu, Lăpuşneanu piară!

MOŢOC

Se va-mplini cuvântu-ţi, poporul e cu noi.

TOMŞA

Cu voi poporul?... fie!... eu nu mai sunt cu voi!

Mă duc, vă las orbirii, las ţara-n seama voastră.
Să daţi seama de dânsa!

(Trece măreţ pe dinaintea boierilor şi se îndreaptă spre uşa din fund.)

DESPOT

Eşti dar în contra noastră?
Boieri, Tomşa ne lasă… El are-ntru nimic
Lui Vodă să ne vândă.

TOMŞA

(cu dispreţ)

Pribeag cu suflet mic!…
Românul vieţuieşte şi moare, când se jură,
Cu arma albă-n mână, nu cu trădarea-n gură.
Învaţă de la dânşii a fi român de poţi.
Boieri! gândiţi la muma ce v-a născut pe toţi!

(Iese. Boierii rămân pe gânduri. Despot şi Moţoc grăiesc încet deoparte.)

SCENA X

TOŢI, afară de TOMŞA

SPANCIOC

E aspru cu noi Tomşa.

HARNOV

Lăsaţi-l ca să fie.
Avea gărgăuni poate de domn, cine mai ştie?

SPANCIOC

Eu ştiu… te-nşeli… Nu, Tomşa, român dintre străbuni,
E om în toată mintea, ferit de gărgăuni.
El nu vrea domn pe Despot pentru că-i grec, dar oare
Să n-aibă el dreptate, de ţară când îl doare?
Străbunii, duşi de timpuri prin feluri de nevoi,
Aveau o zicătoare venită pân’ la noi:

“Să te fereşti, română, de cui străin în casă.”
Pe mine astă vorbă în pace nu mă lasă,
Boieri, şi eu ca Tomşa încep a sta pe gând.

HARNOV

Ştii că... mai că... îmi vine... fireşte judecând...
Mă-ntreb şi eu acuma...

MOŢOC

Ce?

HARNOV

Dacă e prielnic,
Deşi-am jurat... s-alegem un grec?...

MOŢOC

Om şovăielnic!
Când omul are cuget, cuvântu-i e cuvânt,
Şi fapta-i şi cuvântul deopotrivă sânt.

HARNOV

Aşa-i, dar voi ce ziceţi, boieri?

UN BOIER

Ştim noi?

MOŢOC

Ruşine!

(Despot vine în faţa boierilor.)

DESPOT

Boierii stau pe gânduri, nedumeriţi?... Prea bine.
Deci facă-se lumină în ochii tuturor
Şi spuie toţi de-a rândul cu glas deschis: ce vor?
Eu, fără ameţeală de visuri de-nălţare,
Vreau gloria Moldovei, şi-a ei neatârnare!
Mai mult!... Vreau să rump jugul cumplit şi ruşinos

Ce-apasă omenirea în fiii lui Hristos!
Mai mult!... Vreau românimea-nainte mergătoare
În sfânta cruciadă lui Christ liberătoare,
Ca nime-n cursul lumii, nici crai, nici împărat
De soartă-i să dispuie cu dreptul uzurpat.
Această sentinelă la răsărit, cu fală,
Are-o menire mare şi providenţială,
E zidul ce opreşte potopul fanatic...
Căzut acum e zidul, eu vreau ca să-l ridic!

(O pauză. Boierii încep a se aprinde.)

STROICI

(entuziast)

Dar, dar!

DESPOT

O cruciadă l-apus se pregăteşte
În contra semilunii lui Mohamed, ce creşte
Ca meteor de moarte pe cerul creştinesc.
Doi împăraţi şi Papa, vicar dumnezeiesc,
Filip, Ferdinand, Pavel, cu fulgerii în mână,
Stau gata să detune în hidra cea păgână,
Şi tristele victime din tristul răsărit
Aşteaptă-acea minune a lanţului zdrobit.
Sublimă încercare! măreaţă făptuire
Ce-nalţă omenirea pân' la dumnezeire!...
Cui se cuvine fala de-a fi începător
De nu acestui ager, mărinimos popor
Ce,-mpărtăşind cu Ştefan şi inima şi gândul,
A îngrozit Osmanul ani patruzeci de-a rândul?...
Iată ce vreau eu, Despot, străinul... însă voi
Ce vreţi?

STROICI

Vrem domn pe tine în pace şi război.
În ochii mei deschis-ai o zare nouă, largă…
Tot sufletul spre dânsa cu tine vrea să meargă.

SPANCIOC

Despot!… de ţi-a fi faptul ca rostul… să trăieşti!
Fii domn!… în ţara noastră pe Ştefan s-aminteşti.

HARNOV

Trăiască Despot-Vodă!

MOŢOC

Tăcere, cumpătare,
Urechea lăpuşneană aude-n depărtare.
Boieri, noaptea se-ntinde şi timpu-i priincios.
Hai s-aţâţăm răscoala în breslele de jos
Şi mâini, în zori de ziuă, să vadă mândrul soare
În brânci pe Lăpuşneanu, pe Despot în splendoare!

BOIERII

Hai!

SPANCIOC

(se apropie de Despot şi-i dă mâna)

Să fii român verde!

DESPOT

Român m-oi arăta.

STROICI

(dând mâna cu Despot)

Despot, noroc!

MOŢOC

(asemene)

Unire!

HARNOV

(închinându-se plecat)

Mulţi ani, măria-ta!

(Ceilalţi boieri se-nchină şi ies cu toţii prin fund.)

DESPOT

(singur)

E vis?… sunt Domn, eu Despot? Din mic iată-mă-s mare!
Boierii, capi ai ţării, cu-o nobilă mişcare
Mi-au dat frăţeşte mâna, voioşi m-au aclamat…
Un singur numai, Tomşa, din toţi cel mai bărbat…
El mi-a jurat o ură cumplită, ne-mpăcată,
El chiar… mă va ucide când va putea, vreodată…
Un glas de presimţire mi-o spune-n taină… dar
Prudent e să laşi viaţa vrăjmaşului barbar?
Răbdare!… a mea spadă o voi plânta-o-ntr-însul,
Şi dacă moldovenii vor fi nătângi ca dânsul,
Voi şti eu din lei aprigi a-i face mieluşori.

SCENA XI

DESPOT, TOMA CALABAICANUL, ANA, MOŢOC, MAICA FEVRONIA, SEIMENI

TOMA

(la uşa din fund)

Pe dânsul, copii!

(Seimenii se aruncă pe Despot de-l prind.)

DESPOT

(surprins)

Ce e?

TOMA

(ameninţând pe Despot cu pumnarul)

Să nu te mişti că mori!

DESPOT

(zbătându-se)

Săriţi, prieteni, oameni!

TOMA

Taci, taci, vulpe vicleană.

ANA

(intră speriată din stânga)

Despot!

MOŢOC

(intră prin fund şi, văzând lupta lui Despot, se repede asupra lui Toma)

Ce-i?... hoţi!

TOMA

(respingând pe Moţoc)

În lături!... Dreptatea lăpuşneană
L-a osândit pe Despot la moarte!

MOŢOC

O! calău!

ANA

Ce-aud?... Ah! Despot!...

DESPOT

(lângă uşa din fund)

Ană!...

ANA

(cade leşinată pe jilţ)

E mort norocul meu!

(Moţoc şi maica Fevronia se apropie de Ana. Seimenii ies prin fund cu Despot.)

(Cortina cade.)

ACTUL II

CUPRINS

TABLOUL II

Un beci de închisoare. Fereastră cu gratii în stânga. Uşă în fund. O masă cu două scaune în mijloc. Un fănar aprins.

SCENA I

DESPOT

(pe scaun, lângă masă)

O! soartă schimbătoare ce râzi de omenire!
Nebun cine se-ncrede în tine cu orbire!
Nebun cine se urcă pe-al muntelui suiş,
Prapastia-l aşteaptă cu-adâncu-i prăvăliş!...
Aşadar eu, sărmanul, a soartei jucărie,
Ajuns iubit de-un înger, aproape de domnie,
Iată-mă-acum aice din raiul meu căzut
Şi din lumina lumii în umbră iar pierdut!...
Sunt eu?... Sunt treaz?... în viaţă?... şi adevăr e oare?
Eu, Despot, vultur falnic, eu zac la închisoare!

(Se scoală şi cată împrejur)

Aceşti pereţi sunt umezi, trişti, negri!... Ah! ei sânt
Nu ziduri de palate, dar ziduri de mormânt!
În ele cine intră din ele nu mai iese
Decât pe-o raclă neagră cu zilele-i culese!

(Înfiorându-se)

O! reci fiori de groază prin sufletul meu trec.
Răsuflu-aburi de moarte... Un biet străin, un grec,
La cine pot să aflu o rază de-ndurare?
La Doamna numai, însă nici o putere n-are,
Căci Vodă Lăpuşneanu de milă-i depărtat

Cât de pământul negru e cerul înstelat.
Cum?... mort în floarea vieţii!... Cum? mort ca un mişel,
Ucis de Lăpuşneanu, lipsit de tron... şi el!...
O! nu, nu! nu se poate... cu unghiile tocite
Voi sparge-această hrubă ce-n sânul ei mă-nghite.

(Se azvârle turbat peste pereţi şi-i loveşte cu pumnii.)

Deschide-te, morminte!... dă-mi drumul să-mi răzbun.
Cădeţi, infame ziduri! *(Căzând pe scaun.)*
Ah! Doamne, sunt nebun...

(După o scurtă pauză.)

Mizerie!... cu gândul pătrund bolta cerească
Şi braţul meu nu poate o piatră să urnească!

(Înduioşindu-se.)

*Ah! nu-i nici o sperare... Cei ce m-au cunoscut
*Vor zice-a fost un Despot, a fost... ce s-a făcut?
*Şi toţi m-or da uitării... chiar Ana... lume, lume!
*Uita-va şi amorul şi jalnicul meu nume.
Adio, planuri nalte! Adio, mari sperări,
A lumii ideale sublime aspirări!
Adio tot: junie, lumină, fericire...
Nălucă este omul şi viaţa — o clipire.

(Priveşte fereastra.)

O! Despot, te salută ai veciniciei zori.
Fii om!... Când vine moartea, te-nchină ei şi mori!

(Stă abătut, cu capul plecat pe braţul lui.)

SCENA II

DESPOT, CIUBĂR-VODĂ (intră; uşa se închide după el)

CIUBĂR

Ei!... Despot, frate Despot, aşa-i că ai păţit-o?

DESPOT

(tresărind)

Ce-aud? Ce văd?... Smintitul?

CIUBĂR

Cu Vodă-ai împlinit-o?

(Priveşte beciul.)

Frumos palat!... priveşte: ce stofe pe pereţi!
Pe jos ce de covoare ţesute cu... bureţi!
Ce mobile-aurite! Ce mândre policandre!...
Mărire ţie, Vodă, măi Vodă Alexandre,
Ce bine ştii în curte pe oaspeţi să primeşti
Şi pe-ale tale rude cu drag s-adăposteşti!

DESPOT

(în parte)

Sărmane Despot!... iată la ce-ai ajuns pe lume:
Să râdă şi nebunii de tine cu-a lor glume!

CIUBĂR

Despot!

DESPOT

Ce vrei, năuce?

CIUBĂR

Năuc eşti tu şi prost.
Tu vezi ce sunt eu astăzi, iar nu ceea ce-am fost.
Am fost odinioară un domn în strălucire
Cât soarele cu mine era-n nepotrivire;
Puternic ca trei Cesari, frumos ca Machedon,
Călare pe un sceptru, iar nu pe-acest baston,
Şi mă loveam cu capul de nouri şi de stele,
Şi măsuram pământul cu pasurile mele!...
Dar Vodă Lăpuşneanu, un hoţ, un destrămat,
M-a prins şi de-a mea vâlfă în drum m-a dezbrăcat.

Şi eu şi tu ajuns-am ca două frunze-uscate
De-o pânză de paingen în aer aninate.
Tot vântul mic sau mare ne clatină suflând...
Ei! ş-apoi?... Vântul bate şi câinii fug lătrând.

(Se apropie de fereastră.)

DESPOT

(în parte, sculându-se)

O! Doamne, să fiu oare şi eu în a lui stare,
În câmpul nebuniei pe-un gărgăun călare?
Cum? visurile mele de falnic viitor
Să fi făcut din mine un om aiuritor
Ca dânsul?...

CIUBĂR

Frate Despot, ştii tu ce-i mădrăguna?
O fată ce aleargă pe câmpi când iese luna
Şi merge de se scaldă în roua de pe flori
Cu gând să se mărite c-un împărat în zori.
Am prins-o într-o noapte, frumoasă, goală, albă,
Dar hoţul Lăpuşneanu mi-a şters-o ca pe-o salbă!...
Ce-mi pasă! Scaraoţchi îi este lui nănaş
Iar eu al mădrăgunii sunt mire drăgălaş.

(Ia o poză maiestuoasă.)

DESPOT

Dar bine, Ciubăr, spune-mi: Cum ai intrat aice?
Şi tu eşti ca şi mine închis?

CIUBĂR

Eu?... Cine zice
C-a îndrăznit vrodată o mână de capcân
Măcar să se atingă de-al lumilor stăpân?
Nu! Am venit eu însumi la tine-n puşcărie
Trimis de Lăpuşneanu să-ţi ţin tovărăşie,

Ca să-ţi grăiesc de moarte ca un prieten bun
Pân' ce-a veni călăul, al temniţei tăun.

DESPOT

Cum? Lăpuşneanu însuşi ţi-a dat astă solie?

CIUBĂR

El!... şi-ţi trimite... iată... un dar de berbănţie.
(Aruncă pe masă scrinul oferit de Despot Doamnei Ruxandrei.)
Şiraguri şi paftale, să ai cu ce-amăgi
Nevasta lui Satana spre a vă îndrăgi.
(Se pune pe un scaun, în faţă cu Despot.)
Ei!... ce mai zici tu, Despot?... Aşa-i că viaţa-i scurtă?
Aşa-i că nu plăteşte nici cât un dram de turtă?
În faptul viu al vieţii ne pare drumul lung,
Trei paşi de-abia şi-n capăt picioarele ajung.
Omul ca iarba!... viaţa ca... iapa cea bălţată,
Cât trece dealul mare, nu se mai vede... iată!
Eu unul cred că omul nerezemat de tron
E mic ca şi o muscă pe muntele Sion,
Dar tu ce eşti acuma sosit pe prag de moarte,
Ce zici?

DESPOT

(în parte)

O! ce idee!... (*Tare.*) Eu zic că relei soarte
E drept să ne supunem când altfel nu putem.

CIUBĂR

Cum asta?

DESPOT

Tu, de pildă, lipsit de diadem,
Să duci o viaţă tristă şi plină de nevoie,
Iar eu în astă ţară să fiu domn făr' de voie.

CIUBĂR

Ce? tu? domn?

DESPOT

Eu, Ciubere! *(Tainic.)* Crezi tu că-s destinat
A trece-n ceea lume taiat sau spânzurat?
Te-nşeli... ai mei prieteni sunt gata ca să vie
În zori, şi să mă ducă de-a dreptul la domnie.

CIUBĂR

Ce spui? ce spui?

DESPOT

Şi martor mi-e sfântul Dumnezeu
Că eu fug de putere ca de păcat.

CIUBĂR

Nu eu!

DESPOT

Aşa-i fatalitatea şi n-am, vai, ce mă face.
Am să fiu domn, Ciubere, de-mi place, de nu-mi place.
Ah! (*Face un gest de desperare*.)

CIUBĂR

Şi te plângi de asta?... Eşti un nebun, nătâng.

DESPOT

Decât păstor de oameni mai bine, zău!...

CIUBĂR

Te plâng!

DESPOT

Eu sunt un biet om simplu, eu n-am visuri deşarte.
De grijile măririi doresc a fi departe.
Mi-e teamă să fiu capul unui popor.

CIUBĂR

Ba, zău!
Decât a fi în coadă mai bine-n frunte vreu.

DESPOT

(observând pe Ciubăr care se exaltează la cuvintele lui)

Nu-mi place pompa lumii, nici la a mea ivire

Poporul să m-aclame, poporul să m-admire,
Şi oştile să-nchine stindarde-n faţa mea,
Şi-n frunte-mi să lucească surguciul ca o stea,
Şi surlele să cânte, şi tunul să detune,
Şi clopotele toate în cale-mi să tot sune.
Ş-apoi, Ciubere dragă, eu am cugetul drept
Şi mult şi greu se bate a mea inimă-n piept
Când ştiu că tronul ţării e dreapta moştenire
A lui Ciubăr.

CIUBĂR

(îmbrăţişând pe Despot)

Ah! frate, eşti bun, bun peste fire.
Nu eu când vine fala aş zice ba!... Nu eu!
Hei! căci nu vrea norocul să fiu în locul tău!

DESPOT

Ai vrea?

CIUBĂR

Cum nu?

DESPOT

E lesne.

CIUBĂR

Cum, cum, cum?

DESPOT

Foarte lesne.

CIUBĂR

Dar cum?

DESPOT

Te schimbă-n Despot din cap şi pân-în glezne.
Şi mâini în zori de ziuă poporul adunat
În locul meu te-a duce pe tine la palat.

CIUBĂR

Mâini?

DESPOT

Mâini. *(În parte.)* S-a prins nebunul.

CIUBĂR

(încântat)

Despot, m-ai scos din minte.
Domn!... eu, Ciubăr!... dă-mi iute a ta îmbrăcăminte,
Dă-mi pălăria.

DESPOT

Na-ţi-o.

(Ciubăr schimbă hlamida pe mantaua lui Despot.)

CIUBĂR

Şi-n schimb, na stema mea,
Dar fii cu îngrijire să nu te culci pe ea.

(Schimbă stema pe pălăria lui Despot.)

DESPOT

Ce-ţi pasă; mâini te-aşteaptă o stemă-mpărătească.

CIUBĂR

(vesel)

A! ştiu că Lăpuşneanu de ciudă-o să plesnească.

DESPOT

Acum ici, lângă masă, te-aşează liniştit
Şi stai ca un om mare pe gânduri adâncit.

(Ciubăr se pune pe scaun.)

Aşa, şi pălăria pe frunte ţi-o apasă,
Nicicum să te cunoască cine-ar intra în casă.

CIUBĂR

Bine-i aşa?

DESPOT

Prea bine.

CIUBĂR

Dar tu ce-ai să devii?

DESPOT

Eu dintre morţi, Ciubere, mă-ntorc printre cei vii.
Noroc de-acuma nouă!... cu pene-mprumutate
Tu zbori către mărire, eu, către libertate!

(Îmbrăcat cu hlamida şi încoronat cu stema lui Ciubăr, vine în faţa scenei.)

Nebun aici intrat-am? nu ştiu, dar nebun ies.
Priviţi!... din pompa lumii cu ce, vai, m-am ales?
Cu-o stemă de hârtie, cu-o cârpă de hlamidă,
Cu tot ce poate face pe oameni ca să râdă.
Dar bună-i răzbunarea!... pre sfântul Dumnezeu,
Voi râde mult mai tare şi eu la rândul meu!

(Iese.)

UN GLAS

(afară)

Stai! Cine-i?...

DESPOT

(imitând glasul lui Ciubăr)

Ciubăr-Vodă.

GLASUL

Treci.

(Hohote de râs afară.)

CIUBĂR

(singur)

Prost!... să-mi lase mie
Tot ce-i mai scump, mărire, putere, avuţie,
Şi el să nu vroiască a fi chiar domnitor!
Nebun! *(Cască.)* Dar eu cu minte... mă-nalţ... şi zbor, şi zbor
Sus, sus pe vârful lumii ce visul îi arată
Când omul mândru doarme cu gura lui căscată...
Poznaşă întâmplare! *(Cască.)* eu domn, eu domn, eu domn!
Pe tron... mă urc... cu falǎ... şi însă... cad de somn!

(Adoarme cu capul pe masă.)

ACTUL III

CUPRINS

Salon în castelul lui Laski, în Ardeal. În fund, uşă mare şi largă de capelă. În dreapta, uşă tainică. În stânga, uşă mare. Alăture cu capela, o fereastră. Panoplii şi portrete de palatini pe pereţi. O canapea în dreapta, planul I. O masă mică lângă ea. Pe masă un scrin cu giuvaiere.

SCENA I

CARMINA, DESPOT (pe canapea)

CARMINA

Tu eşti, iubite Despot! te-ascult, te simt, te văd.
Tu eşti, inima-mi spune, şi tot nu mă încred.

DESPOT

Eu sunt, eu, lângă tine, iubita mea Carmină.

CARMINA

Grăieşte-mi, prelungeşte părerea mea divină,
Îmi pare că sunt prada celui mai dulce vis.
El sufletu-mi îngână şi raiul mi-a deschis.

DESPOT

(cuprinzând-o cu braţele)

Nu vezi?... a zburat visul lăsându-mi mie prada.

CARMINA

Ah! Despot, scumpe Despot, mă cred că-s în Grenada!
Vorbeşte-mi tu de dânsa cu glasul tău iubit,
Să mă report ferice în gândul meu răpit
La patria-mi cu soare, cu-amor, cu poezie...
O! magică Grenadă! o dulce-Andaluzie! *(Plânge.)*

DESPOT

Carmina...

CARMINA

Ah! mă lasă să plâng... mi-e dor...

DESPOT

Nu vreu.

Vreu să-mi zâmbeşti.

CARMINA

(zâmbind printre lacrimi)

Vrei?... fie... *(Plânge.)* Ah! nu pot, scumpul meu.

DESPOT

De ce atâtea lacrimi când după despărţire
Ne regăsim ferice în leagăn de iubire?
Când Laski-i dus departe şi oaspeţii cu el?
Gândeşte, suntem siguri, noi singuri în castel.

CARMINA

Mă iartă... sunt muncită de-o crudă presimţire...
Fantasma morţii zboară pe-a mea închipuire...
De ce te-ai dus de-aice, de ce m-ai părăsit?

DESPOT

Pentru că-mi eşti tu dragă, pentru că te-am slăvit,
Pentru că-n exaltare, împins de-a mea simţire,
Am vrut sub cer să-ţi caut un cuib de fericire;
Am vrut, lărgind în ochi-ţi a lumii orizon,
Să-ţi pun pe frunte-o stemă şi la picioare-un tron;
Dar soarta pân-acuma s-au arătat contrară...

CARMINA

Ah! lipsa ta, iubite, a fost mult mai amară!
Ai pătimit tu, Despot, ştiu, multe-ai pătimit,
Dar eu, eu făr' de tine aici cum am trăit?
În lacrimi, în durere, în grijă, în mustrare,
Lipsită de-orice sprijin, străină de sperare,
Închisă-n aste plaiuri sălbatice, pustii,
Cătând ziua şi noaptea pe drumuri, dacă vii,
Şi-n loc de tine, Despot, găsindu-mă cu cine?

Cu soţul meu, cu Laski, bătrân, gelos de mine,
Cu Zay, al său prieten, un ungur îngâmfat
Ce vecinic mă insultă cu-amoru-i desfrânat,
Şi alţii de-ai lui Laski tovarăşi de beţie
Care-i mănâncă-avutul râvnind a lui soţie.

DESPOT

Şi eu, în gheara morţii de două ori cuprins,
Am fost ca prin minune din cleştetu-i desprins
Prin aste talismanuri, preţioase suvenire
De tine date mie în ziua de pornire, *(arată scrinul pe masă)*
Căci glasul lor în taină ziceau: fii fericit!
Carmina te aşteaptă, de dânsa eşti iubit.

CARMINA

Ah!

DESPOT

Numai pentru tine şi pentru altul nime
Am vrut s-ating în zboru-mi a lumii înălţime;
Am vrut şi tot vreau încă norocul a cerca
Alăture cu mine pe tron a te urca,
Tu prin a ta frumseţă regină eşti născută.
Eu vreau să fii prin mine în raze învăscută.
Destule zile negre mâhnirii ai jertfit,
E timp ca să reintri în nimbul strălucit
Lipită, alintată în dulce legănare,
Pe-o inimă fierbinte şi plină de-adorare.

CARMINA

O! vis din soare!

DESPOT

Visul va fi realizat,
Carmină, căci amorul e zeu înaripat,
Şi el ne va conduce, pereche-ncoronată,
Pe tronul cu splendoare din ţara-nvecinată.

CARMINA

Pe tron! *(În parte.)* Dorul meu falnic!

DESPOT

Dar!... orice tu doreşti
Se va-mplini!... zi numai, iubito, că vroieşti.

CARMINA

A! cine-i la-ntuneric şi fuge de lumină?
Dar ce pot face?... spune-mi.

DESPOT

Mult poate o regină!
Pe Laski ş-ai tăi oaspeţi de vrei a-ndupleca
În calea-mi îndrăzneaţă cu mine-a s-arunca,
Noi doi avem mărirea, ei fală ş-avuţie.

CARMINA

(decisă)

Cu toţii, Despot, astăzi se vor închina ţie.

DESPOT

O! scumpa mea domniţă, tu mă re-nsufleţeşti.
Ce jertfe vrei?

CARMINA

Vreau numai... pe tron să mă iubeşti.

DESPOT

Ah! viaţa mea întreagă a ta-i! *(O strânge la piept.)*

(Zgomot de cai în curte.)

CARMINA

(mergând la fereastră)

Ce-aud afară?
A!... Laski şi prefectul Zay vin... Iată-i, la scară
Au şi sosit... O! Doamne, ce supărare!

DESPOT

Zay
Dispune de-o oştire cu zece mii de cai.
El poate să m-ajute.

CARMINA

Cum?

DESPOT

Luând învoire
De la-mpăratul.

CARMINA

Bine; azi am să-i fac primire
Ca niciodată, însă gelos să nu apari.
(Râzând.) Zay crede că-i Apolon pierdut printre maghiari.

SCENA II

CARMINA, DESPOT, LASKI

LASKI

(afară)

Carmina!

(Carmina se depărtează de Despot şi merge spre uşa din stânga.)

CARMINA

(lui Despot)

Vine.

LASKI

(intrând prin stânga, sărută pe Carmina)

Carmen!... A! Despot?... scumpe frate.

DESPOT

Scumpul meu Laski!

LASKI

Cum?... pe neaşteptate?
Ce vânt, ce întâmplare la noi iar te-au adus?
Când ai venit?

CARMINA

Chiar astăzi.

DESPOT

Şi multe am de spus.

LASKI

Zi, sunt cu nerăbdare...

CARMINA

Laski, o întâlnire
Îşi pierde, când sunt martori, sincera ei pornire.
Aveţi, cred, multe taine... aice dar vă las.

LASKI

Mergi, dragă, în grădină; acolo au rămas
Şi Zay ş-ai noştri oaspeţi...

CARMINA

Mă duc.

(Ea preschimbă cu Despot o ochire fugitivă şi iese prin stânga condusă de Laski până la uşă.)

SCENA III

DESPOT, LASKI

LASKI

(întorcându-se repede)

Acum răspunde:
Prin mari furtuni trecut-ai... o ştiu; însă de unde
Revii?

DESPOT

De la Moldova, din iad, unde am fost
Zdrobit, şi vin la tine să caut adăpost.

LASKI

Cum? tu renunţi?...

DESPOT

Nu, Laski!... un om viteaz din luptă
Nu se retrage grabnic când arma lui e ruptă.
Destinul crunt l-oi frânge din nou sub paşii mei.

LASKI

A! bravo!... Aşa, Despot, te vreau.

DESPOT

Aşa mă vrei?
Iubite Laski, crede că-n viaţa-mi tulburată
Nu am pierdut credinţa în tine niciodată.
Deci vin aice iară ca barca la liman
Şi-ţi zic: întinde-mi mâna... sunt domn până-ntr-un an!

LASKI

Şi mâna şi averea toată-a mea putere
Sunt ale tale, Despot... Dispune,-ordonă, cere,
Ce vrei?

DESPOT

Vreau bani şi oameni.

LASKI

Bani? voi amaneta
Moşiile, castelul, şi sper a căpăta
Vreo zece mii de galbeni... de nu, chiar le voi vinde
Ca să putem în grabă războiul a-ntreprinde.

DESPOT

Atâta sumă numai?

LASKI

Mai mult nu cred să pot,
Căci... ţi-o declar în taină, sunt ruinat de tot.

DESPOT

Tu, ruinat?

LASKI

A! frate, nu-ntârzie ruina
Când Laski-i palatinul şi Carmen palatina!
*Eu, ştii, cu mâna spartă, născut risipitor,
*De tot ce-i scump, tablouri, cai, arme, iubitor,
*Ţinând casa deschisă în care tot drumeţul,
*Zi, noapte, îşi găseşte culcuşul şi ospeţul,
*La vârstă-naintată pierdut de-namorat,
*Cu-o nobilă spaniolă voios m-am însurat,
*Carmina din Grenada, silfidă-ncântătoare
*Cu foc de soare-n suflet şi-n ochi cu foc de soare!...
*Sosită-aici, sărmana!... în tristul meu castel,
*Urâtul o cuprinse şi, ca s-o scap de el,
*Am aruncat cu pumnul întregul meu tezaur,
*Vroind să-ntind pe cale-i un lung covor de aur...
*Am adunat în juru-i poeţi şi baladini
*Ş-o curte-mpărătească de neaoşi palatini...
*Dar oricare fântână de la o vreme seacă...
*Ce vrei?... ş-a mea avere către secare pleacă!
Deci azi, ca jucătorul ce-aruncă nu-n zadar
Pe cartea unui altui chiar ultimul dinar,
Vroiesc cu tine, Despot, să fac tovărăşie
De câştigat în parte, eu bani şi tu domnie...
Ş-arunc pe a ta carte întregul meu avut.

DESPOT

Eu, domn, îţi dau Hotinul cu-ntregul său ţinut,

LASKI

Primesc! noroc!

(Dau mâna amândoi).

DESPOT

Dar oameni?

LASKI

Oameni? A! hoit să fie,
De corbi nu este lipsă... Câţi trebuie? o mie,
Trei, patru, şapte, zece?... în vânt cât oi striga,
Mulţime de strânsură aici va alerga,
*Hoţi buni de ştreang, la ştreanguri meniţi cum li se cade,
*Ce ştiu numai să ardă, să taie şi să prade.
*Chiar în castel acuma avem câţiva străini,
*Năprasnici şefi de bande, eroici spadasini
*Ce vântură Europa cu spada vecinic goală,
*Cătând moartea-n războaie ş-având groază de boală.
*Villel care comandă cincizeci de burghinioni,
*Rozel ce are-n mâna-i o sută de valoni
*Şi Sedleţ şi Legmanul cu multă călărime,
*Ş-Anton iubit fanatic de crunta secuime,
*Şi alţii mulţi, afară de toţi voinicii mei
*Ce-s lupi când n-au prilejul ca să devie lei.

DESPOT

Prea bine, dar cu-o mână de bravi, cât de bravi fie,
A merge la Moldova ar fi o nebunie.
Ştii însuţi: moldovanul e iute la război.
Tot omul e în stare a se lupta cu doi.
Ne trebuie-o putere, pot zice-mpărătească.
Nu se învinge lesne o ţară românească...
Ce zici de Zay prefectul?... El este ascultat
De Ferdinand?... Cum oare l-am face aliat?

LASKI

O! de-ar vrea Zay, complotul cu sprijinul său tare
Ar merge strună, însă...

DESPOT

Ce strică o cercare?

LASKI

Hai să cercăm, dar află că Zay, prefect regal,
Ţi-a cere-n schimb de sprijin ca să devii vasal
Lui Ferdinand.

DESPOT

Eu?

LASKI

Spune: primeşti cu el a face
Tratat de închinare fie-n război sau pace?

DESPOT

(după o pauză)

Primesc.

LASKI

Deci adă mâna... Noroc!... ş-acuma hai
În turn... Acolo tainic să te-nvoieşti cu Zay...
Dar, iscălind tratatul, vei fi tu cu credinţă?

DESPOT

Credinţa cea mai sfântă... *(În parte.)* Cât mi-a fi de priinţă.

LASKI

Moldova închinată lui Ferdinand... Ce dar!
Şi pentru-a lui coroană ce scump margaritar!

DESPOT

Prea bine; dă de ştire lui Zay cât mai degrabă.

LASKI

Merg; tu ascute-ţi limba şi să te văd la treabă...

(Iese prin dreapta.)

DESPOT

N-ai grijă,-n trei cuvinte pe Zay l-am încurcat *(în parte, vesel)*
Prin farmecul Carminei, frumosul avocat.

(Iese după Laski.)

SCENA IV

CARMINA, ROZEL, SOMMER, ANTON SECUIUL
şi alţi aventurieri (Intră pe uşa din stânga.)

ROZEL

*Contesă, Francisc Primul, al Franţei galant rege,
*Erou, poet şi vesel, iubea mult a culege
*Pe câmpi de sânge lauri, în lume desfatări
*Şi pe frumoase buze fierbinte sărutări.
*Eu am, francez ca dânsul, aceeaşi aplecare
*Şi pentru vitejie şi pentru sărutare.

CARMINA

(râzând)

*Te cred, însă un rege cu titlul de galant,
*Când n-ar purta coroană, cum s-ar numi?

ANTON

(posomorât)

*Berbant.

ROZEL

*A fi berbant e probă de-o inimă-arzătoare
*Şi de-o natură vie, artistă, simţitoare,
*Ce lesne se înalţă spre tot ce-i luminos,
(râzând) Lăsând pe-Anton Secuiul să mormăie pe jos.

ANTON

(în parte)

*Frând tueş!

SOMMER

*Francisc Primul, rege-n galanterie,
*A şi compus, îmi pare, o mică poezie,
*Un cântec, o deviză cu vesel înţeles?

ROZEL

*Dar, Sommer, aste versuri ce le cânta ades:

*Femeia este schimbătoare,
*Nebun cine se-ncrede-n ea!

CARMINA

*A! pentr-un galant rege ideea nu-i galantă.

ROZEL

*Eu am mai completat-o prin astă variantă:
*Femeia des e schimbătoare,
*Ferice cui se-ncrede-n ea!
*Ah! deie-mi dulcea sa favoare
*Şi schimbe-se-apoi cât a vrea!

(Toţi râd)

CARMINA

*Bravo, Rozel!

ANTON

*Palavre!... mai bine-n războire
*Aş vrea ca să se schimbe această amorţire
*Ce se numeşte pace, căci timpul de răgaz
*Preface-n om netrebnic pe omul cel viteaz.

CARMINA

*Cum? preferaţi războiul decât o viaţă lină?

ANTON

*Da! paloşului nostru i-e teamă de rugină.

ROZEL

Contesă, – orice fiinţă se naşte pre pământ
Cu-o tainică menire, c-un dor şi c-un avânt,
Noi să ne batem, floarea să scoată dulci parfume
Şi dumneata, contesă, să fii iubită-n lume.

CARMINA

Ei bine, fiţi dar veseli; eu cred că nu târziu
Se va preface-n faptă un dor atât de viu.

ROZEL

Ne-nşeli?

CARMINA

Nu; am o veste, o veste cum vă place…
De când a voastră armă dormind în teacă zace
Urâtul vă mănâncă de vii; sunteţi mâhniţi,
Cu ochii stinşi, la faţă galbeni şi veşteziţi,
Cât cine-acum vă vede şi cine vă cunoaşte
Se-ntreabă cu mirare: Ce sunt? ostaşi ori moaşte?

ANTON

Aşa-i!… decât urâtul, mai bine ştreangu-n gât…

CARMINA

Eu v-am găsit de lucru şi leacul de urât.
Sus paloşul la soare!… sus fruntea!… vântul bate
Şi-ndeamnă a navală în ţări învecinate.
Vroiţi voi după dânsul cu toţi să vă luaţi?

TOŢI

Vrem!… unde?

CARMINA

Nu departe… colea, peste Carpaţi.

ANTON

Cum? la Moldova?… Ellien!

CARMINA

Acolo stăpâneşte
Un domn pe care ţara întreagă îl urăşte.
Cât îţi sufla deasupră-i, din tron el va cădea
Şi toată-a lui avere a voastră-a rămânea.

ROZEL

Dar tronul său?

CARMINA

Acelui cu inima regească

Ce-a şti cu mâna largă pe toţi să răsplătească,
Lui Despot.

TOŢI

Despot?

ROZEL

Fie!... de-l vrei, şi eu îl vreu.

ANTON

Şi eu!

CEILALŢI

Şi eu!

CARMINA

(în parte)

O! Despot, eşti domn, iubitul meu!
Curând dorinţa noastră va fi realizată!

SCENA V

Cei dinainte, DESPOT (vine repede din dreapta, tulburat)

DESPOT

Amici!... din turn zărit-am o numeroasă ceată
Venind despre Moldova cu steag moldovenesc.
Ei par că vin aice... E poate-un sol domnesc
Trimis de Lăpuşneanu în goană după mine.

CARMINA

Ce?... în castelul nostru?

DESPOT

(la fereastră)

Priviţi! aice vine!
Dar!... ceata lângă poartă, afară, s-a oprit.

ROZEL

De-a fi un sol de pace, să fie bun sosit,

De nu, amar de dânsul!... cu astă pală vie
Îi dau pe ceea lume o grabnică solie.

CARMINA

Ba nu, Rozel; stai paşnic... De-a fi sol moldovan,
Ca să scăpăm pe Despot urmează al meu plan...

ROZEL

Cum?

CARMINA

Mergi de pregăteşte capela funerară
Ca pentru-o-nmormântare.

SCENA VI

Cei dinainte, LASKI (intră din dreapta), PISOZKI (intră din stânga)

LASKI

Ce vuiet e afară?
Ce oameni sunt la poartă?

CARMINA

(la fereastră)

Pisozki-n foişor
De sus cu ei grăieşte... vom şti curând ce vor.
Iată-l că vine.

PISOZKI

(intrând)

Pane!... sosit-au cu putere
Un sol de la Moldova.

LASKI

Ce caută? ce cere?

PISOZKI

Nu ştiu, însă de Despot, sosind, a întrebat.

DESPOT

De mine?... Lăpuşneanu în urme-mi a călcat...

LASKI

(lui Pisozki)

Mergi!... porţile deschide!... ostaşii să se-adune
În şiruri pân' la scară; fanfarele să sune
Şi steagul să se-nchine deplin desfăşurat
În calea lui, căci solul e ca şi-un împărat.
Mergi.

(Pisozki iese.)

CARMINA

Laski, astă pompă?...

LASKI

E dreaptă; se cuvine.

CARMINA

Dar se cuvine, spune, din casă de la tine,
Răpind pe al tău oaspe un braţ îndrăznitor,
Să lase-o pată neagră pe vechiul tău onor?

LASKI

Contesă, te alină. Bătrânul Laski ştie
A-şi împăca onorul cu sacra-i datorie.
Lui Sigismund al nostru credinţă am jurat.
Respect pe el în solul trimis de-un aliat.

CARMINA

Respectă tu calăul, eu respectez victima.
Ţin oaspele în casă şi dau afară crima,
Căci e o crimă oarbă de-a vinde-oaspele său.

DESPOT

Mai bine moarte mie!

CARMINA

Tăcere!... te scap eu.
Cu mine vină-n grabă; prin moarte simulată,
Să te ferim, amice, de moarte-adevărată.

(Iese cu Despot prin dreapta.)

LASKI

A! planu-i bun; vă duceţi.

(Fanfare în curte.)

SCENA VII

LASKI, ANTON SECUIUL, SOMMER şi ceilalţi oaspeţi în dreapta, PISOZKI, TOMA CALABAICANUL, urmat de seimeni, CARMINA

PISOZKI

(intră anunţând)

Solul!

LASKI

(făcând doi paşi înaintea solului)

Fii bun venit!

TOMA

(intră prin uşa din stânga, întovărăşit de doi căpitani de seimeni)

Eu, Toma, sol de pace, în numele slăvit
Lui Vodă Lăpuşneanu, Domn ţării moldovene,
Şi-n numele lui Sigmund, Domn ţării ardelene,
Vin ca să cer pe Despot aici adăpostit.
Lui Vodă el e duşman viclean şi ne-mblânzit;
Deci viu şi-ntreg am ordin să-l iau, să-l duc în ţară.
Am zis.

(Carmina reintră şi se opreşte lângă uşa din stânga.)

LASKI

Eşti sol de pace?... deci, Toma, îţi zic iară
Bine-ai intrat în casă-mi... şi iată-al meu răspuns:
În zidurile mele oricine a pătruns
Devine-un oaspe sacru, căci legea ospeţiei
Îi pune-un scut puternic sub pavăza frăţiei.

Aici eu sunt stăpânul!… Aici stăpân sunt eu
Mai mult decât un rege stăpân pe tronul său,
Şi nime n-are voie, şi nime drept nu are,
Cerându-mi pe-al meu oaspe, să-mi ceară o trădare!
Un oaspe face parte din zidul strămoşesc
Precum onorul sacru din suflet omenesc.
O piatră scoasă… zidul slăbit se prăbuşeşte.
O faptă rea… onorul ca frunza veştezeşte…
Eu sunt dintr-acei oameni ce vieţuiesc şi mor
În casa lor întreagă cu-ntreg onorul lor!

CARMINA
(înaintând)

Bine, Laski.

TOMA

Destulă atâta limbuţie.
Nu mă uimeşti pe mine cu seaca ta mândrie.
Ţi-am spus că vreau pe Despot viu… în zadar pe el
Tu cerci de a-l ascunde în vechiul tău castel…

CARMINA

Castelul n-are teamă de oaspeţi a răspunde.
Pe vii el nu-i tradează, pe morţi el nu-i ascunde.
Despot e mort!

TOMA

Mort, Despot?

CARMINA

Îl ceri tu în zadar.
A fost rănit de moarte trecând peste hotar
Ş-au espirat aice în crâncenă durere.

TOMA

Nu cred; e iscodire vicleană de muiere.
Seimeni! naval cu toţii… Castelul cercetaţi
În numele lui Sigmund şi Lăpuşneanu.

(Câţiva seimeni intră pe scenă.)

CARMINA

(se repede înaintea ostaşilor)

Staţi!
Vroiţi pe Despot?... Iată-l!... *(Deschide uşile din fund.)*

Notă: Se vede lăuntrul capelei luminată cu policandre. Pe o masă acoperită de catifea neagră stă Despot lungit, palid ca un mort, şi cu crucea pe piept. Câţiva călugări îl înconjură purtând torţe aprinse. Rozel, deghizat în capucin, stă în genunchi lângă catafalc. Un cor de glasuri, împreunat de acordurile unui organ, psalmodiază: *"Beati qui moriuntur in Domino"*.

TOMA

(oprindu-se lângă uşa capelei)

Mort?

CARMINA

Mort!... Te du de spune
Lui Vodă, a sa frunte cu lauri s-o încunune.
El a ucis pe Despot!

TOMA

E mort!... Chiar mort îl vreu.

(Face un pas. Rozel se scoală şi se pune în faţa lui Toma pe pragul capelei.)

ROZEL

În lături toţi!... Cadavrul este-a lui Dumnezeu.

TOMA

(ameninţător)

În lături tu!...

ROZEL

Profane, turbarea-ţi e semeaţă.
Respectă măcar moartea în omul făr' de viaţă.

(Laski înaintează maiestos.)

Stai, Toma!... Lăpuşneanu a vrut pe Despot viu.
Solia-ţi încetează aproape de sicriu.

(Toma stă puţin nedumerit, în vreme ce uşa capelei se închide, după ce mai întâi Rozel şi alţi ostaşi deghizaţi în călugări au ieşit şi s-au pus de pază dinaintea capelei.)

TOMA

(către seimeni)

E mort! pentru domnie deci teamă nu mai este.
Haideţi, lui Lăpuşneanu să ducem astă veste.

(Iese cu seimenii lui.)

CARMINA

(la fereastră)

S-a dus, curtea-i deşartă şi poarta s-a închis.

(Merge la uşile din fund.)

Despot!

(Uşile se redeschid. Despot apare pe prag.)

SCENA VIII

Cei dinainte, DESPOT, ROZEL

DESPOT

Iată-mă-s iară mai viu şi mai decis!

(Înaintează în mijlocul scenei, scoţând spada.)

Din toate-a noastre spade să facem toţi o spadă,
Pe Vodă Lăpuşneanu la vulturi să-l dăm pradă.

ROZEL

Pas, Despot!... unde-i merge, voioşi mergem şi noi!

DESPOT

Norocul şi izbânda cu mine şi cu voi!
Să dăm armelor noastre atingerea frăţească.

(Toţi în fund ating vârfurile spadelor.)

Scânteia-nflăcărării din ele să zbucnească,
Ş-acea scânteie zboare ca fulger războitor

Lui Lăpuşneanu-n frunte să scrie: trădător!
Acum el mort mă crede?... Eu mort, şi el în viaţă,
E timp viul cu mortul să se-ntâlnească-n faţă.
La arme, fraţi!

TOŢI

La arme!

DESPOT

Ca domn sau ca ostaş,
În luptele de moarte mă jur a fi fruntaş!
La lupte, fraţi!

TOŢI

La lupte!

LASKI

Deci haideţi, fiecare
Să ne-adunăm ostaşii în codri, la hotare.

TOŢI

Hai!

DESPOT

Gloria vă cheamă!... zburaţi la glasul ei!...

LASKI

Ha!... moarte sau izbândă!

DESPOT

Izbândă, fraţii mei!

(Toţi pleacă prin stânga. Laski se întoarce de la uşă şi zice lui Despot:)

LASKI

Tu, stai ascuns aice pân' ce ţi-i lua zborul.
Te las. *(Iese.)*

DESPOT

(întinzând braţele)

Carmina!...

CARMINA

(aruncându-se în braţele lui Despot)

Despot!

DESPOT
Al nostru-i viitorul!...
(Cortina cade.)

CUPRINS

ACTUL IV

Sala tronului în palatul de la Suceava. În dreapta, pe planul I, o fereastră. Pe planul II, tronul cu cortine de catifea stacoşie şi cu torsade de aur. În fund, arcade ce se deschid pe o altă sală mare. În stânga, uşa apartamentului domnesc. Pe pilastrele arcadelor, panoplii, dintre care una compusă de armele lui Ştefan cel Mare.

SCENA I

LIMBĂ-DULCE, JUMĂTATE (în sentinele lângă arcade)

LIMBĂ-DULCE
Ai fi crezut, fârtate, acum trei ani ş-o lună,
Că Despot, ca un fulger plecat dintr-o furtună,
Pe Lăpuşneanu-n frunte de-a dreptul va lovi
Şi oastea lui domnească în clipă-o va strivi?

JUMĂTATE
Hei! dacă vânzătorul Moţoc nu-ntorcea cuiul
În broasca ţării, Despot şi Zay şi-Anton Secuiul
Nu-ntrau aşa de lesne în ţară... dar Moţoc...
Trădarea cică-i fiară cu zece limbi de foc.

LIMBĂ-DULCE
Ce vrei?... aşa e lumea! şi, iată, ca prin vrajă,
El domn, şi noi, plăieşii, la uşa lui de strajă.

JUMĂTATE
Hei! bine zicea tata: La noi să nu te miri
Aici când îi vedea plopii dând flori de trandafiri.

Câte-am văzut cu ochii de când suntem pe lume!
Războaie, năvălire, lăcuste, focuri, ciume,
Şi dintre toate răul cel mai îngrozitor —
Lupta-ntre fraţi, pieirea sărmanului popor!

LIMBĂ-DULCE

Adânc ţi-e rostul!... parcă te-aud citind pe carte.
Dar Vodă Lăpuşneanu ştii unde-i?

JUMĂTATE

Hăt... departe,
În Ţarigrad, cu Doamna şi copilaşii săi.

LIMBĂ-DULCE

Ce-o fi făcând el oare?

JUMĂTATE

El!... paşte bobocei.

LIMBĂ-DULCE

Ba, mai degrabă-aş crede că Vodă alungatul
Pe Despot, mări,-l paşte întocmai ca păcatul.

JUMĂTATE

Se poate, căci în ţară, sub domnul ist grecesc
Străinii calu-şi joacă şi zilnic se-nmulţesc,
Încât noi, pământenii, purtându-i în spinare,
Nu mai avem în ţară nici loc de îngropare.

LIMBĂ-DULCE

Pământul gras prieşte spinoaselor urzici.
Moldova-i năvălită de greci şi eretici,
Şi biruri peste biruri, vânaturi pentru masă,
Ş-un galben pe tot anul de fiecare casă,
Încât biata sudoare a muncii s-a schimbat
Într-un pârâu de aur ce curge la palat.
Pe noi ne duce foamea la margine de groapă
Şi din avutul nostru lăcustele se-ndoapă.

Rău e când râde culmea de muşuroi, de jos,
Dar vai de cap când talpa-i mâncată pân' la os!...
Aceste gânduri negre în mine turba-mplântă
Şi, zău, simt câteodată că dracul mă descântă,
Mânia fierbe-n mine şi, de n-aş fi plăiaş,
De n-aş fi român, frate, m-aş face ucigaş!

JUMĂTATE

Hei! asta, Limbă-Dulce, n-ar fi încă nimică.
Românul rabdă multe, căci el e tare-n chică.
El are mâna largă, deşi este sărac,
Lipsit de lumânare, lipsit şi de colac;
Dar Despot cu păcatul a dat mâna frăţească,
El râde cu păgânii de legea creştinească,
Icoane şi potire el le topeşte-n bani
Şi vrea pe toţi românii să-i facă luterani.
Crezi tu una ca asta?

LIMBĂ-DULCE

O fi vroind păgânul,
Îl cred, o fi vroind-o... nu vrea însă românul!
În lege ca în piele-i născut, el bucuros
Dă pielea, dar rămâne în lege-i credincios!

(Tropote de cai şi strigăte de "Ura!" afară.)

JUMĂTATE

Dar ce s-aude?

LIMBĂ-DULCE

Vine măria-sa călare.

JUMĂTATE

De unde oare vine acum?

LIMBĂ-DULCE

De la primblare,
Ca totdeauna... Iaca, a şi sosit... La loc! *(Se pun în sentinele în fund.)*

(Noi strigăte afară: “Ura! să trăiască Vodă!”)
Beţivii strigă “Ura” cu glas din poloboc.
(După intrarea lui Despot, ei se retrag dincolo de arcade.)

SCENA II

DESPOT, LASKI, SOMMER

DESPOT
A! dulce este viaţa şi bună e puterea
Când Domnul răspândeşte în ţară mângăierea
Şi mii de mii de glasuri într-un acord frăţesc
Cu-a clopotelor zvonuri în cale-i se unesc!

SOMMER
Cât vulturul eşti falnic, şi cât albina harnic,
Cât toamna cea mănoasă îmbelşugat şi darnic!
Cum dar să nu te-aclame poporul fericit?

DESPOT
Sunt vesel, mă simt mare, puternic şi iubit,
Şi de-ntâlnesc mâhnirea, eu râd, iar ea dispare
Ca negurile dese când soarele răsare.
Îmi pare, scumpi prieteni, că cerul mai senin
Creat-a pentru mine cel mai frumos destin
Şi cel mai demn de-un suflet cu-avânt de înălţare:
Mărirea-ncoronată de-a lumii adorare!
Căci m-am nălţat prin mine şi braţu-mi hotărât,
Lovind orice obstacol, minuni a săvârşit.

SOMMER
Pe-o bună hotărâre când braţul se măsoară,
El mic, printr-însa creşte, şi munţii mari doboară.

LASKI
Aşa-i!… pe Lăpuşneanu învins, rătăcitor,
Silitu-l-ai cu spaimă să fugă la Bosfor

Ş-acolo să tânjească în lâncedă sclavie
De-a tronului Moldovei duioasă nostalgie.

SOMMER

Hmm!... Lăpuşneanu însă nu-i om, măria-ta,
Din moartea-i aparentă a nu se deştepta.

DESPOT

O ştiu; cunosc prea bine a sale intrigi, însă
Politica turcească în punga mea e strânsă.
Ea suferă de-o boală... de aur; eu, bun vraci,
Vro zece mii de galbeni i-am dat peste haraci,
Ş-aşa de bine, Sommer, i-am lecuit durerea,
Cât Soliman Sultanul mi-a confirmat puterea,
Lăsând pe Lăpuşneanu străin de diadem
Şi mie trimiţându-mi o pală ş-un alem.
Azi trebuie să vie Ahmed Bairactarul
Cu pompă-orientală ca să-mi aducă darul...
Boierii însă nu ştiu de birul ce-am mărit.

SOMMER

Oricare act în taină e mult mai nimerit.

LASKI

(râzând)

Dar ce-or zice boierii?... dar ce-a zice poporul?

DESPOT

(supărat)

Boierii toţi vor zice cum zice domnitorul.
Poporul e din fire-i blajân şi înţelept.
El dă tot pentru Vodă când Vodă este drept.

LASKI

Şi Vodă-i drept!... o ştie în lume orişicine...
(Apropiindu-se de Despot.)
Ostaşii mei cer plata ce lor li se cuvine.

DESPOT

Iar plată, iar?

LASKI

(încet şi ameninţător)

Gândeşte că ei cu pieptul lor
Fac zid între Moldova şi între domnitor.

DESPOT

(încet lui Sommer)

Când oi scăpa de dânşii?

SOMMER

(încet)

Când s-a îndura cerul.

DESPOT

(lui Laski)

Mergi de te înţelege cu Harnov vistierul.

(Laski se închină şi iese prin fund în dreapta.)

SCENA III

DESPOT, SOMMER

DESPOT

Omidă nesăţioasă!... Sommer, l-ai auzit
Cum căina poporul de dânşii calicit?
Dar cine poate zice că-i jertfa nepăsării?
Că nu doresc a-l pune pe calea-naintării,
Când am fondat cu tine şi Peucer Gaspar
A noastră-Academie din târg de la Cotnar?
Când eu la despărţenii pun stavili numeroase,
Când, afirmând a ţării vechi datini glorioase,
Am şi bătut monedă cu efigia mea?

(Arată o monedă de aur.)

Priveşte şi citeşte ecserga de pe ea.

SOMMER

(citind)

“Heraclidis. Despote Patris Patrice Vindex et Defensor Libertatis Patrice.”
Ecserga e pompoasă, dar nu este deplină,
Căci a uitat Ardealul şi ţara cea vecină,
Valahia lui Mircea.

DESPOT

Dar eu nu le-am uitat!
Eu vreau cu trei coroane să fiu încoronat,
Cu-a mea, cu a lui Mircea ş-a lui Sigmund Polonul.
O! gândul meu în zboru-i străbate orizonul.
Peste Carpaţi pe Sigmund îl sap, şi în curând
Moldova cu Ardealul vor fi tot într-un gând.
Rozel s-a dus din parte-mi în ţara bulgărească
Şi-n Grecia, răscoala creştină s-o urzească.
Ah! Sommer, vreau a pune, trecând peste Balcani,
Piciorul meu în cuibul cumpliţilor sultani.

SOMMER

Sublim avânt!

DESPOT

Norocul îmi va-ntări avântul
Când spada mea vitează îşi va rosti cuvântul.

SOMMER

Pe-a gloriei nălţime pas, zbori, măria-ta.
Şi eu, poetul Sommer, triumful ţi-oi cânta.

(Sunete de clopote în oraş. Trece o procesiune sub ferestre.)

Dar clopotele sună... Să fie-o sărbătoare?

DESPOT

Ba nu... o simplă rugă de ploaie cerşetoare.
E secetă în ţară şi, după-un vechi eres,
Toţi preoţii cu prapuri şi cu icoane ies

La câmp ca să înalţe la cer o sfântă rugă,
(râzând) Pe când poporul primblă prin sate-o papalugă.
Priveşte al prostimii cortegi nenumărat,
Condus de-o psalmodie cu tonul trăgănat,
Cum merge cu spăsire şi cum îngenunchează
Crezând că mândrul soare se şi înnourează...
Ha, ha, popor nemernic şi superstiţios!...

(Privind cu luare-aminte pe fereastră.)

Dar ce văd?... un călugăr fanatic şi bărbos?
Să juri că-i Ciubăr-Vodă. *(Strigă afară:)* Părinte, mucenice;
Ce veste-n ceea lume?... Vin' de mi-o spune-aice.

(Întorcându-se către Sommer.)

A! Sommer, te repede din cale-i să-l opreşti
Şi să-l trimiţi la mine; apoi să te găteşti
Ca rector a te-ntoarce l-a noastră-Academie
De la Cotnar, acolo poemul meu vei scrie.
Cu-a mea prerogativă ce Carol-Quint mi-a dat
Azi te numesc al Curtei poet laureat.

SOMMER

Pentru-a cânta pe Despot ar trebui un Omer.

DESPOT

Nu-s încă Agamemnon, mă mulţumesc cu Sommer.

(Sommer iese prin fund, în dreapta.)

DESPOT

(singur)

Ciubăr-Vodă călugăr!... Cum? din senin, din vânt,
Spânzurătoarea face dintr-un nebun un sfânt?...
Ce-ar râde-acum Carmina, ea care este-n stare
A-nebuni chiar sfinţii cu-o simplă sărutare!

(Pe gânduri.)

Carmina!... către dânsa mă simt eu strâns legat.

Promisu-i-am chiar tronul… iubirea i-am jurat,
Şi ea, în părăsire văzându-se uitată,
Aice de trei zile sosit-a desperată.
Ea stă-n palat ascunsă… Ce-o să devin cu ea,
Căci a se reîntoarce l-al ei castel nu vrea,
Şi Laski-i în Suceava!… pericolul sporeşte…
Dar ştie de pericol femeia când iubeşte?
Amoru-i pune-n suflet puteri dumnezeieşti…

SCENA IV

DESPOT, CIUBĂR-VODĂ (în haine de călugăr, intră prin fund)

CIUBĂR

Măria-ta…

DESPOT

(râzând)

Nu-i glumă!… Cum?… tu, Ciubere, eşti?
Tu, care-odinioară purtai un falnic nume,
Azi te revăd călugăr, re-ntors din ceea lume?
Prin ce minune stema căzut-a de pe cap
Şi-n locul ei pe frunte-ţi crescut-au un potcap?

CIUBĂR

(grav)

Aşa vroit-a cerul!

DESPOT

Dar cerului ce-i pasă
Să porţi pe ai tăi umeri hlamidă sau o rasă?

CIUBĂR

Ce vrea cu noi el face!… Tu-n umbră aruncat
Din ura lăpuşneană prin mine ai scăpat.
Am fost eu dus la moarte în locul tău, şi-n urmă
Trimis din mila Doamnei în creştineasca turmă.

Acum eu sunt călugăr smerit dar luminat,
De vechea-mi nebunie prin rugă vindecat.

DESPOT

Ce? nu mai visezi tronul?

CIUBĂR

Las altor minţi uşoare,
Râvnind deşertăciunea, a rătăci sub soare.
Eu m-am retras în umbră aproape de mormânt,
Slăvind în lume numai pe Dumnezeul sfânt,
(cu extaz) Lumin-adevărată!

DESPOT

Duioasă convertire!
Deci nu mai eşti, Ciubere, al mădrăgunii mire,
Călare pe un sceptru, frumos ca Machedon,
Cu tron pe cap?

CIUBĂR

Altarul m-a vindecat de tron.

DESPOT

Ha, ha! pricep, hlamida ţi-a fost haină fatală?
Tu ai înlocuit-o prin haina monahală
Ca să înşeli mai lesne poporul credincios.

CIUBĂR

(indignat)

Nu-i înşelat acela ce crede în Hristos!

DESPOT

Îţi place peste ţară să-ntinzi întunecimea
Şi prin eresuri proaste să speculezi mulţimea,
Făcând-o, când nu plouă, s-alerge câmpii...

CIUBĂR

Eu?

DESPOT

Tu!... vrei să-nşeli şi oameni şi chiar pe Dumnezeu! *(Râde.)*

CIUBĂR

Tu râzi de o credinţă preasfântă şi străbună,
O! Despot, dar ia seama, ia seama la furtună!

DESPOT

Furtuna e în tidvă-ţi, Ciubere... Drept să spun,
Erai mult mai cu minte pe când erai nebun.
Mergi iar la mănăstire să-nchizi a tale zile
Sub sfintele molitve a Sfântului Vasile.

CIUBĂR

Nebuni odinioară am fost, Despot, noi doi,
Dar tu rămas-ai singur nebun dintre-amândoi,
Căci fugi de fapta bună, de cer şi de crezare
Ca liliecii nopţii ce fug de ziua mare.
Tu crezi, beat de putere, că Dumnezeu de sus,
Se-nchină ţie, vierme, şi e al tău supus...
Rămâi în întuneric! (*Către cer*.) O! Doamne, cu-ndurare
Dă orbilor lumină şi răilor iertare! *(Iese.)*

DESPOT

Mergi, sfinte, mergi, preasfinte, de-a dreptul mergi în rai,
Condus de toţi nebunii din lume cu alai! *(Râde cu hohot.)*

SCENA V

DESPOT, MOŢOC (intră prin fund din stânga)

DESPOT

A! Vornice Moţoace, ce zici de-acest lunatic?

MOŢOC

Primejdios e, doamne, căci este-un om fanatic.

DESPOT

Ce-mi pasă!... dar răspunde: ne vii cu bune veşti?

MOŢOC

Prea bune!...-n fericire mulţi ani să vieţuieşti,
Măria-ta!

DESPOT

Ce veste din Ţara Muntenească?

MOŢOC

Împinşi de noi în taină ca să se răzvrătească,
Boierii sapă tronul lui Mircea, pe cât ştiu.

DESPOT

A! bine... însă Tomşa e mort sau încă viu?
Ce face? ce urzeşte vrăjmaşul?... în ce parte
De ţară el se află? aproape sau departe?
Undit-ai cu-a ta minte în cugetu-i ascuns?
Aflat-ai a lui planuri? pătrunsu-l-ai?

MOŢOC

Pătruns!
Măria-ta să fie în pace, nepăsare.
Sărmanul Tomşa-i searbăd şi suflet nu mai are
De când ai prins la mână zălog pe fiul lui.

DESPOT

O! dar, am pus piciorul pe puiul şarpelui,
Dar şarpele-i aproape, în umbra mea îl simt,
Şi cercul său de ură se face tot mai strâmt.
De când sunt în Suceava, de când sunt în domnie,
El n-a dat ochi cu mine.

MOŢOC

*Se teme de urgie...

DESPOT

*Se teme?... nu, Moţoace... Desigur a aflat
*Că eu pe toţi oştenii români am dezarmat
* — Veniturile ţării fiind acum secate —

*Şi că pe lângă mine aice, în cetate,
*Nu am decât un număr restrâns de buni plăieşi
*Cu ungurii lui Laski, voinici de cei aleşi.
*Eu cred c-a lui dârzie devine şi mai tare
*Văzând acum scăderea puterii de-apărare.

MOŢOC

Ce-ţi pasă dacă Tomşa ar fi înverşunat
Când toţi locuitorii, supuşi, s-au bucurat
Văzând pe tronul ţării odrasla Eraclidă
Ce-a scuturat cu mâna-i copacul de omidă
Ş-a scos din al Moldovei pământ suferitor,
Pe Zay, Anton Secuiul şi toţi ostaşii lor?

DESPOT

Aşa-i!... am scos din sânu-i lăcustele străine
Ce mâncau tot, şi-n urmă m-ar fi mâncat pe mine.

MOŢOC

O ştim, şi noi, boierii, plecat îţi mulţumim.
Ne costă mult străinii aduşi în ţară!... Ştim
Ce darnic a fost Despot plătind a lor simbrie.
Ei au luat cu dânşii întreaga visterie...
Dar astfel se cuvine să fie dătător
Un domn măreţ în toate şi... recunoscător.

DESPOT

Îmi place să am mâna deschisă-mbelşugată
Ca bunelor servicii să verse bună plată.
*Pe Zay, Anton Secuiul, Rozel ş-alţi capitani
*I-am încărcat de daruri, de scule şi de bani,
*Le-am dat şi arme scumpe, şi blane de samur,
*Şi haine-n flori de aur cusute pe-mprejur;
*Lui Laski celui lacom, lui Laski palatinul,
*Cu zece mii de galbeni i-am dat întreg Hotinul.
*Apoi pe toţi boierii cu care-am complotat

*La ranguri de mărire pe rând i-am ridicat,
*Ş-apropiaţi de mine, sub a coroanei rază,
*A lor înaltă frunte acuma scânteiază.
*Ei sunt chiar ai mei sfetnici, deşi-mprotivitor,
*Nu totdeauna pacinic admit părerea lor.

MOŢOC

Aşa-i!... te-ai plătit grabnic de orice datorie,
Da-ţi mai rămâne una de achitat.

DESPOT

Cui?

MOŢOC

Mie!

DESPOT

(cu mirare)

Nu eşti vornic de ţară, cum ziceţi voi, os sfânt?

MOŢOC

Da! însă totodată eu şi părinte sânt.

DESPOT

Ce vrei să zici, Moţoace?

MOŢOC

Cum?... nu mă înţelegi?

DESPOT

Nu... ţi-e legată limba, fă bine s-o dezlegi.

MOŢOC

Nu?... Cât a fost Moldova în luptă mult amară,
Eu am păstrat tăcere... Acum e pace-n ţară
Şi vin, şi-ţi zic la rându-mi cu glasul de părinte:
De Ana, de-a mea fiică, îţi mai aduci aminte?

DESPOT

Ah!... Ana?... Cum?... trăieşte?... Cum?... Nu-i adevărat
Că a murit?

MOŢOC

Trăieşte cu-amoru-i neuitat.
Respecţi tu jurământul de-a o lua soţie?

DESPOT

Trăieşte încă Ana?

MOŢOC

Dar!... la călugărie
Se hotărâse a merge din ceasul ce-a văzut
În cursa lăpuşneană iubitul ei căzut.
Dar jertfei sale crude am pus împotrivire.
Ea-i soră numai... Ana aşteaptă pe-al ei mire.

DESPOT

Ah! martor îmi e Domnul cât încă o iubesc!
Ea-i cerul meu... şi însă de cer mă despărţesc.

MOŢOC

De Ana?... tu?...

DESPOT

(îngăimat)

Pricepe cu agera ta minte.
Domnia cu amorul nu are legăminte,
Nu!... fiecare treaptă a-ntinsei omeniri
Îşi are-a sale drepturi ş-a sale-ndatoriri.
Ce vrea ca om, vai! Domnul nu poate să-mplinească,
Silit fiind adese natura să jertfească,
Pe inimă-i să calce, ş-oricât de desperat,
Supus să se închine raţiunilor de stat.
Aceste adevăruri... te vor convinge ele,
În interesul ţării ş-a dinastiei mele
M-obligă... cât de mare ar fi durerea mea...
Deşi iubesc pe Ana... ca să renunţ la ea...
Şi chiar o alianţă să cat ele m-obligă,
Pentru-ale mele planuri... cu spiţa unui rigă...

Această declarare voi face azi la sfat...
Nu te mâhni, Moţoace... ce vrei?... sunt obligat...

(Se îndreaptă spre apartamentul său.)

Azi uşile-s deschise... ţin curte de dreptate...
Moţoace... te-am vrut socru?... te vreau şi mai mult... frate!

(Iese prin stânga.)

SCENA VI

MOŢOC

(posomorât, priveşte cu ură după Despot)

Da!... frate precum Abel şi Cain!... A! tu crezi
Că mi-i fugi din mână ca apa?... şi nu vezi
Că palidă-mi e fruntea şi scurtă răsuflarea
Sub viforul ce naşte în mine răzbunarea?
A lui Moţoc copilă nu-i demnă... tu mi-ai spus,
Alăture cu tine să steie pe tron, sus?
Îţi trebuie-alianţă de rigi... mi-ai spus tu mie,
Tu ce-ai avut drept sceptru un băţ de calicie?
Aş râde dacă râsul ar mai găsi vrun loc
Pe lângă-a lui mânie în pieptul lui Moţoc...
O! grec, atât de mare-i a lui deşertăciune
Cât îşi admiră umbra când soarele apune
Şi crede, când o vede lungită pe pământ,
Că umbra cu statura-i deopotrivă sânt...
Dar ţi-oi scurta eu, Despot, şi umbra şi lumina
Şi-n loc de-a ta mândrie ţi-i măsura tu vina,
Ş-atunce vei pricepe cât eşti tu de pitic.
Nimic ai fost!... şi iarăşi prin mine-i fi nimic!

SCENA VII

MOŢOC, SPANCIOC, STROICI (se arată în fund)

SPANCIOC

Moţoc şade pe gânduri cu faţa nourată?
Semn rău!... Semn de furtună în zare adunată.

(Se apropie de Moţoc.)

Hmm!... Vornice Moţoace, eşti trist, posomorât.
De viaţă, de putere, de lume ţi-ai urât?
Viaţa trece, puterea trece, şi lumea trece;
Zi dar mâhnirii tale ca dânsele să plece.
Mâhnirea-i oaspe duşman ce trebuie-alungat.
Ea-i parte femeiască, tu eşti încă bărbat.

MOŢOC

(repede)

Spancioc, unde mi-e Tomşa?

SPANCIOC

(zâmbind)

Nu ştiu.

MOŢOC

Tu, Stroici, răspunde,
Unde-i Tomşa?

STROICI

N-am ştire.

MOŢOC

Ba ştiţi!... El este unde
Ar trebui cu toţii să fim, de mai avem
În vine-un dram de sânge curat de-orice blestem.
Nu ştiţi unde e Tomşa? Nu? dar cine vă crede?
Voi ştiţi, o ştiţi ca mine, că Tomşa se repede
Acuma spre Suceava cu partizanii săi
Şi cu-a lui oaste mică, dar oaste tot de zmei.

Ştiţi că viteazul Tomşa, român cu preştiinţă,
A spus de mult că Despot nu-i ţării de priinţă
Şi vine să-l răstoarne!... sunteţi chiar pregătiţi,
Şi însă voi, ca mine, vă faceţi că nu ştiţi!

SPANCIOC

Moţoace, cunoşti multe!... iar dacă Tomşa vine,
Gândeşti că bine face?

MOŢOC

Da, da! el face bine
Căci Despot pe toţi răii din culme-a întrecut!
Chiar cerul, ca pământul, răbdarea şi-a pierdut.

SPANCIOC

Cum?... tu ne grăieşti astfel?... tu, care-odinioară
Vroiai să legi de Despot pe dulcea ta fecioară,
Pe Ana, şi-mpreună să-i urci pe tron?

MOŢOC

Spancioc,
În rana ce mă arde, ah! nu arunca foc.
Am fost orbit de ură în contra tiraniei
Ş-aprins ca totdeauna de dragostea moşiei...
Acest făţarnic, Despot, amar ne-a înşelat
Şi-n inimile noastre dibaci s-a încuibat,
Că-i om cu două feţe: în suflet poartă ură
Şi dulcea dezmierdare în ochi-i şi pe gură.

SPANCIOC

Aşa-i!... el avea miere pe buza lui, şi noi
Ne-am adunat în juru-i ca muştele de roi.
Proşti!... am crezut că-i matcă de stup, şi deodată
Trezitu-ne-am c-un trântor şi cu mierea mâncată.

STROICI

E trântorul în faguri?... afară el din stup!
E lupu-n stâna ţării?... pe lup, zavozi, pe lup!

MOŢOC

Dămol, Stroici!... să fim gata, când lupul se arată,
Să-mpingem spre capcană jigania turbată,
Şi Despot de la sine în ea va fi condus.
Aşa e scris acelui ce cată tot pe sus.
Netotul!... în mărire se-ndeasă făr' de cale?
Mărirea să-l înece în valurile sale!

STROICI

A! bine zicea Tomşa, dar nu l-am ascultat.

MOŢOC

Dar!... Despot e urgia cumplitului păcat!
El vrea ca să supuie, lipsit de-orice căinţă,
Vroinţa omenirii la simpla lui vroinţă.
Şi-i mândru cu boierii! şi, vai, nepăsător
De ţară, de oştime, de lege, de popor!
Căci a umplut moşia de lifte blestemate
Şi de năravuri rele, hidoase, desfrânate.
El, lacom, seacă ţara!... el, grec neruşinat,
Petrece cu-o spaniolă ascunsă în palat,
Şi în dispreţul legii, credinţa lui profană
Din paraclis făcut-a capelă luterană.
Semeaţă fărdelege!... O! cum nu vă treziţi,
Răzbunătoare umbre a domnilor măriţi,
Ca sub privirea voastră, sub fulgerul privirii,
Tiranul să dispară în hăul nimicirii!

SPANCIOC

Moţoace! lasă morţii şi cheamă pe cei vii.
Cine-i strechiatul Despot, îl ştim precum îl ştii;
Un grec trecând prin iţe ca sprintena suveică,
Un cuget ce răsună de glas de cucuveică.
Dar ce facem cu dânsul?

MOŢOC
Ce facem?

SPANCIOC
Dar.

MOŢOC
(în taină)
Ce faci
Când cântă cucuveuca pe casă?

SPANCIOC
O alung.

MOŢOC
Taci!
Boierii şi breslaşii la Curte se adună...
(Boieri, breslaşi şi ţărani intră şi formează grupuri în fund. Ostaşi români şi străini se aşează în rânduri dincolo de arcade.)

SCENA VIII

MOŢOC, SPANCIOC, STROICI, TOROIPAN, HARNOV, BRESLAŞI, ŢĂRANI, OŞTENI, CIUBĂR-VODĂ *(ascuns între popor)*

SPANCIOC
Şi chiar prostimea vine cu dânşii împreună
Ca să privească fala deşertului pe tron.
Azi Despot vrea să-ntreacă pe însuşi Solomon.

HARNOV
(apropiindu-se)
Ei! vornice Moţoace, ai vreo supărare?
Eşti trist!

MOŢOC
(întorcând spatele)
Îţi pare.

SPANCIOC

(lui Harnov)

Spune-mi: tot suferi de mustrare?

HARNOV

(oftând)

Tot!... ah! eu n-am odihnă şi-n veci sunt tulburat
De când pe Lăpuşneanu din tron l-am răsturnat.

SPANCIOC

Şi încă-acea mustrare ţi-aduce mari foloase.
Jăleşti pe Lăpuşneanu, dar rozi mereu la oase
Scăpate pentru tine din mâna lui Despot.

HARNOV

Mustrarea nu m-opreşte de a trăi cum pot.

SPANCIOC

Ştiu; ţi-ai făcut dintr-însa o bună moşioară
Şi ţii prea bună casă cu conştiinţa chioară.

HARNOV

Nu te pricep.*(Se îndreaptă spre uşa din stânga.)*

SPANCIOC

Cu-atâta mai bine... Acum mergi
Domneasca urmă, câine, cu limba să o ştergi.

(Harnov iese.)

Ciocoi cu falca largă, cu ceafa-n veci plecată!
El s-a făcut lui Despot unealtă blestemată.

SCENA IX

Cei dinainte, DESPOT, HARNOV

Uşile din stânga se deschid. Doi copii din casă intră purtând pe perne de catifea, unul arcul şi celălalt topuzul domnesc; ei merg de iau loc

lângă tron. După dânşii, patru căpitani unguri şi leşi în uniforme bogate. Pe urmă, Harnov şi, în fine, Despot, purtând coroană şi hlamidă.

HARNOV

(anunţând)

Măria-sa slăvită! Capetele plecaţi!

POPORUL

Ura!

(În sunetul muzicii care execută un marş triumfal, Despot intră maiestos, se închină uşor la boieri şi la popor şi merge de se suie pe tron).

DESPOT

Azi împrejuru-mi văzându-vă-adunaţi,
Boieri, şi tu, prostime, simt mulţumire mare.
Azi e ziua dreptăţii, şi Domnul cu răbdare
Dator e să asculte pe-orice jeluitor,
De neam mărit el fie, sau fie din popor,
Chiar dacă-n contra noastră ar fi vreo tânguire.
Cine-are a se plânge?

(Tăcere.)

Nime?... Deci fac de ştire
Că vreau prin cununie să leg al meu destin
Cu fiica lui Sborovski, regescul palatin.
Aşa cere-nteresul politic, aşa cere
Chiar viitorul ţării... şi buna mea plăcere!...
Cu pompă maiestoasă curând voi celebra
Această nuntă care pe toţi va bucura.
E dar cu drept ca ţara l-a tronului serbare
Voioasă bani să deie şi orice bunuri are.
Tu, Harnov, cu asprime de grijă vei purta
La sporul visteriei.

HARNOV

(închinându-se)

Ascult, măria-ta.

UN ŢĂRAN

N-avem de unde... milă!... nu mai avem nimică...
Suntem lipsiţi de ţărnă şi lumea e calică.
Străinii fără cuget şi multele nevoi
Au stors, mărite doamne, şi măduva din noi!

O ŢĂRANCĂ

Nu-ngreuia, stăpâne, a ţării grea povară.
Ne plâng bieţi copilaşii de foame.

HARNOV

Ce?... afară,
Afară, mojici! *(Alungă ţăranii şi iese cu dânşii.)*

DESPOT

Harnov, să stai pe capul lor.

MOŢOC

(lui Spancioc)

Prea bine!... Despot însuşi cu foc zvârle-n popor.

HARNOV

(întorcându-se)

Măria-ta!... trimisul lui Soliman Sultanul
La uşa ta domnească aşteaptă cu firmanul.

DESPOT

Să intre.

(Fanfare în curte. Intră prin fund, din dreapta, Ahmed Bairactarul, urmat de mai mulţi paşi, dintre care doi poartă un steag verde şi o sabie bogată.)

SCENA X

Cei dinainte, AHMED BAIRACTARUL, HARNOV

BAIRACTARUL

(după o temenea)

Allah ţie, mărite beilerbei,
Să verse-a sale daruri din cer, precum le vrei,

Şi fie-ţi calea plină de flori de iasomie!...
Sultanul ce întinde a sa împaraţie
În patru părţi a lumii, cât ochiul ostenit
Nu-i vede începutul şi fundul nesfârşit,
Vărsând azi peste tine lumina-i suverană,
Confirmă-a ta domnie pe ţara moldovană,
Şi-n semn de mulţumire că însuşi ai crescut
Cu zece mii de galbeni haraciul din trecut,
Prin mine îţi trimite o pală-mpărătească
Ş-un steag cu semiluna lui Mohamed!

DESPOT

(sculându-se)

Trăiască
Sultanul preaputernic!

BAIRACTARUL

Şi Despot, robul său!

(La cuvântul de rob, boierii sunt cuprinşi de indignare.)

MOŢOC

(înaintând)

Rob!... Domnul ţării noastre?... Pre sfântul Dumnezeu
Ce-aud?... în aste ziduri de capişte străbună
Cuvântul de robie cu fală azi răsună!
Şi boltele-nvechite nu cad, sub piatra lor
Să-ngroape-aici cuvântul de rob, umilitor!...
Ce-aud?... Tu însuţi, Despot, din buna ta vroinţă
Ai mai crescut haraciul cu-a ţării umilinţă,
Făr-a-ntreba de mine, de bresle, de boieri?
Şi de popor ce zace în lipsuri şi dureri?
Ai mai crescut haraciul cu-o mână de risipă
Făr-a vedea că ţara sărmană-o dai de râpă?
Ce lege-ţi învoieşte ca să dispui de ea?
Ce sfetnic îndrăznit-a?...

DESPOT

Ce lege? Vrerea mea!
Ce sfetnic?... astă spadă, simbol al demnităţii,
Unealtă-a vitejiei, şi cumpăna dreptăţii!
Eu port toată puterea, pe cap, pe braţ, pe piept.
Puterea covârşeşte universalul drept!

SPANCIOC

(înaintând)

Vorbeşti de a ta spadă tu, Despot?... unde?... -n faţă
Cu armele lui Ştefan?... Priveşte-le şi-ngheaţă!

(Adresându-se către armele lui Ştefan cel Mare.)

Odoare ciocârtite sub mii de lovituri!
Care-aţi taiat aripa vrăjmaşilor vultúri,
Săriţi din zid şi spuneţi lui Despot rătăcitul,
Cu-a voastră zângănire ce-o ştie Răsăritul,
Că cine-şi cată reazem afară din popor
Se reazemă pe-o umbră de nour trecător...
Ne-ai zis odinioară tu, Despot, cu glas tare:
Vreau gloria Moldovei ş-a ei neatârnare.
Ea-i zidul ce opreşte potopul fanatic;
Căzut acum e zidul, eu vreau ca să-l ridic!...
Aşa vorbeai atunce, ş-acum?

DESPOT

Îţi îngrădeşte
Gura, Spancioc.

SPANCIOC

Nu, Despot!... Acel care-ţi grăieşte
Boier e, stâlp de-al ţării, cu drept moştenitor
De a vorbi cu domnii făţiş îndrăznitor,
Cu capul sus, cu glasul tare!

DESPOT

Gura-ţi închide,
Spancioc!... Moartea te paşte!

SPANCIOC

Ş-apoi de m-ai ucide?
Ucisul care moare zâmbind, dispreţetor,
Ucide mult mai crâncen pe-al său ucigător...
Despot! am fost cu tine cât ai fost om al ţării.
Te-ai lepădat de ţară?... de-acum te las perzării.

(Iese prin fund.)

MOŢOC

Rămâi în părăsire, Despot, cu-ai tăi străini...
Tu porţi pe sub coroană cununa cea de spini!

(Iese prin fund împreună cu alţi boieri.)

SCENA XI

TOŢI, afară de MOŢOC şi de SPANCIOC

DESPOT

(furios)

Pieriţi, pieriţi din ochii-mi, fiinţi cutezătoare,
Cu limbă îndrăzneaţă sub buze cobitoare!
Vârtelniţi cârmuite de al trădării vânt!
Ca să-mi grăiţi voi astfel uitat-aţi cine sânt?
Înşelători de gloate, umblaţi cu ţara-n gură,
Cercând a mă atinge cu-a voastră muşcătură.
Ha, ha! v-a lovit mila de ţară când am vrut
Dintr-un haraci mai mare să-i fac un mare scut?
Ei bine, şi poporul şi voi cu-averea voastră
Plăti-veţi şi haraciul şi cununia noastră.
V-oi scoate eu din gură toţi dinţii cei de lup;
V-oi vinde şi cenuşa şi pielea de pe trup.

(Ceilalţi boieri părăsesc sala.)

Şi dacă n-a ajunge, voi pune la topire
Icoane, policandre, cruci, tot!...

(Deodată Ciubăr-Vodă iese dintre popor aprins, indignat, fanatic.)

CIUBĂR-VODĂ

Nelegiuire!
Blestem!... apostasie!

DESPOT

Ce văd? iar un smintit?
Ciubăr-Vodă?

CIUBĂR

Eu însumi! şi-ţi spun cu glas uimit
Că inima-ţi şerpoaică, de milă fiind stoarsă,
Apuci pe calea morţii ce nu-are cale-ntoarsă.
Tu vrei să-ntinzi pe scule o mână de tâlhar,
Dar trăsnetul, ia seama, te-aşteaptă pe altar!

DESPOT

Ai zis? *(În parte.)* Răbdare, Despot. *(Tare.)* Zi tot ce ai a-mi spune,
Dar cumpăneşte-ţi bine cuvintele, nebune.

CIUBĂR

Păgâne! râzi de lege c-un râs neomenos?
Prefacă-ţi-se râsul în bocet dureros,
Şi toată veselia din sânul tău să piară!
Străin s-ajungi de lege, străin s-ajungi de ţară,
Să fugă toţi de tine, toţi, chiar ş-ai tăi copii,
Şi alungat pe lume de spectrul tău să fii.

DESPOT

Ciubere! meriţi moarte!... dârzia ta e mare,
Dar mi-ai scăpat tu viaţa... Eu ţie-ţi dau iertare.

SCENA XII

Cei dinainte, HARNOV (vine speriat din fund)

HARNOV

Măria-ta, boierii oraşu-au părăsit,
Şi larma se întinde că Tomşa a sosit.

DESPOT

Cum?... Tomşa?

CUPRINS

SCENA XIII

Cei dinainte, LASKI (vine din fund, alergând)

LASKI

Despot! Despot!... în zarea depărtată
S-aude-un zgomot mare ş-o oaste se arată.
E Tomşa!

DESPOT

(în picioare)

Tomşa, Tomşa? *(Către ostaşi.)* La ziduri, bravi ostaşi!
Să nu rămâie-n ţară nici urmă de vrăjmaşi!...

(Face un gest poruncitor. Ostaşii ies în grabă după Laski.)

(Cortina cade.)

ACTUL V

Acelaşi decor ca la actul precedent. La ridicarea cortinei se aud tunuri în depărtare.

SCENA I

CARMINA, ILIAŞ

(Carmina, în mijlocul scenei, stă, ascultând cu spaimă. Iliaş, suit pe un scaun lângă fereastră, cată afară.)

ILIAŞ

Auzi cum bate tunul?

CARMINA

(în parte)

Dar; azi e luptă cruntă!
Chiar Despot la bătaie s-a dus şi moartea-nfruntă.

Toţi l-au urmat… palatul acum e părăsit.
Eu singură rămas-am cu-acest copil robit,
Cu Iliaş… O! Doamne, cât tremur de uimire!
Mă simt ameninţată de o nenorocire…
De-ar şti soţul meu Laski!… de-ar şti că-aici eu sânt!…

ILIAŞ

A! cum aleargă caii cu nările în vânt!
Iată-i s-ajung!… bataia pe câmp e încleştată…

CARMINA

(în parte)

Şi poate chiar acuma în lupta desperată
Rănit de moarte, Despot… O! nu, el este-al meu.
Îl apără şi gândul şi-ntreg amorul său.
Nu cade-n faţa morţii acel ce prin iubire
Îşi face rai în viaţă şi scut de nemurire.

ILIAŞ

Priveşte-i!… cum se bate ostaş lângă ostaş!
Mă duc şi eu la luptă. *(Se coboară de pe scaun.)*

CARMINA

(oprindu-l)

Stai, dragă Iliaş.
Când a plecat azi Vodă, te-a confiat el mie
Să te păzesc, copile, de crunta vijelie.
Stai lângă mine-aice. *(În parte.)* Vai! pot eu prevedea
Ce soartă mult cumplită pe noi azi va cădea?

(Strânge pe copil la sân şi îl sărută.)

ILIAŞ

Adevărat să fie aceea ce se spune
De-o sfântă apărută la noi ca o minune?
Se zice…

CARMINA

Ce se zice?

ILIAŞ

Că-i fiica lui Moţoc,
Că-i însăşi Ana.

CARMINA

Ana?

ILIAŞ

Dar!... cică-n acest loc,
Pe uliţi unde zace grămadă-n putrezime
De trupuri ne-ngropate şi de răniţi mulţime,
O gingaşă copilă cu chipul îngeresc
Revarsă mângâiere la cei ce pătimesc.
Poporu-i zice sfântă şi urmele-i sărută...
Aşa numeau creştinii pe biata mama!... Hai,
Hai să videm pe Ana.

(Carmina îl opreşte.)

SCENA II

CARMINA, ILIAŞ, HARNOV (vine alergând din fund)

HARNOV

Amar de noi şi vai!
Ne-a învins Tomşa!

ILIAŞ

Tata?

CARMINA

(încremenită)

Învins?

ILIAŞ

Ce bucurie!
El e învingătorul!... el trebuia să fie! *(Aleargă iar la fereastră.)*

HARNOV

Taci, taci, nenorocite!... Fugi, pieri, te fă ascuns;
Să nu te vadă Despot de furie pătruns.

Ah! Ah! s-au sfârşit toate!... Domnia-i la pierzare!

(În parte.)

Revino, Lăpuşnene, să stingi a mea mustrare.

CARMINA

Învinşi!... dar spune Harnov, cum Tomşa ne-a învins?

HARNOV

Ah! Ah! Zadarnic Despot, cu paloşul încins,
Ieşit-a din cetate ş-a dat pe loc navală
În oamenii lui Tomşa, toţi oameni buni de pală.
Eroica-i cercare deodată s-a lovit
Şi frânt, ca de o stâncă, de pieptul oţelit
Al duşmanului Tomşa!... Mulţi au pierit în luptă!
Şi Despot se întoarce din câmp cu arma ruptă.

(O bombă loveşte în zidurile palatului.)

A! tunurile-acuma chiar în palat lovesc...
Ai noştri fug!... Tomşanii turbat îi urmăresc.

ILIAŞ

Iaca tătuca!... vine! *(Deschide fereastra şi strigă:)* Tătucă!...

(Un tun. Fereastra se sparge.)

ILIAŞ

(căzând ameţit)

A!

CARMINA

(speriată, aleargă la Iliaş)

Rănit?

Mort, poate!

HARNOV

(plecându-se pe Iliaş)

Ba nu...

CARMINA

(frângându-şi mâinile)

Doamne!

HARNOV

E numai ameţit.
S-a speriat copilul. *(Îl ridică pe braţe.)*

CARMINA

E rece ca de gheaţă...
Hai să cercăm de-a-l face a reveni la viaţă.

(Iese grabnic în stânga)

SCENA III

DESPOT, LASKI (vin prin fund)

DESPOT

Învins!... învins de Tomşa!... o! tristă umilinţă!

LASKI

Despot, curaj...

DESPOT

O! Laski, lipsit de biruinţă,
Speranţa-mi de pe urmă în tine-i.

LASKI

Nu te las,
Dar dintr-ai mei tovarăşi puţini au mai rămas!

DESPOT

O ştiu!... şi Rozel însuşi în ţara elinească
Pierit-a făr-a-ncepe răscoala creştinească!
Şi sfânta cruciadă în care am sperat
Rămas-a amânată pe-un timp îndelungat!

(Se primblă tulburat.)

O! dac-ar fi cu mine Moţoc, Moţoc duşmanul!
De-ar vinde el pe Tomşa precum pe Lăpuşneanu...
Atunci... dar cum să-nduplec pe crâncenul Moţoc,
Când am respins pe Ana ş-am stins al ei noroc?

Atât de mare-i ura ce mi-a jurat el mie
Că numai dacă Ana ar fi a mea soţie,
S-a stinge acea ură de moarte... însă, vai!
E prea târziu!

LASKI

N-ai grijă, pe mine cât mă ai.

DESPOT

N-am grijă, căci ne leagă pe amândoi destinul.
De-oi pierde eu Suceava, tu, Laski, pierzi Hotinul...

LASKI

A! merg să mor sub ziduri sau să înving. *(Iese repede.)*

DESPOT

Mergi, mergi,
Dar mult mă tem, sărmane, la moarte că alergi!

SCENA IV

DESPOT

Învins!... de cer şi oameni lăsat în părăsire!...
Şi Lăpuşneanu vine asupră-mi cu oştire,
Şi toţi vecinii, Sigmund, Mircea, asupră-mi vin,
Şi ţara-i în răscoală, şi-s singur!... Crunt destin!
Ce groaznic întuneric urmat-a după soare!
Ce vifor aprig după o zi încântătoare!
O! deşteptare aspră din cel mai splendid vis!...
Când mi-am deschis eu ochii, vai, cerul s-a închis!
Ş-acum nu văd în juru-mi decât deşertăciune,
Sub mantia regală văd numai goliciune!...
*Sunt trist ca clătinarea de arbori desfrunziţi
*Când suflă vântul iernii pe codrii înnegriţi
*Şi-mi par că-s o ruină pe care buhna ţipă
*Şi timpul odihneşte bătrâna lui aripă...

Destin, destin năprasnic, în pumnul tău deschis
Mi-ai arătat coroana dincolo de-un abis.
Eu orb, dorind lumina, eu mic, râvnind mărimea,
Făr-a vedea abisul, văzui numai nălţimea.
Ca vulturul vroit-am zenitul să pătrund,
Dar m-a atras adâncul ş-acum iată-mă-n fund!...

(După o pauză)

*Ce stranie cădere!... şi însă lumea vie
*Nicicum nu se urneşte din vechea-i temelie.
*Nu!... oarba nepăsare rămâne mută când
*Pe Despot de pe tronu-i îl vede azi căzând...
Dezbracă-te, o! Despot, de pompele lumeşti,
Căci cerul ţine frâul voinţei omeneşti,
Şi nu-i nimic al nostru decât mormântul rece,
Şi el ca noi devine un putregai ce trece!
Ce-am fost când dintre oameni, ieşind, am rupt eu rândul?
Culegător de umbră cu mâna şi cu gândul!
Ce sunt?... o părăsire, un vreasc făr' de rasad!
Ce-oi fi?... un pumn de ţărnă pe-o scândură de brad!
Deci pentru ce răbdare când cupa-i deşertată?
Ce-mi face-un rest de viaţă când viaţa-i condamnată?
Mişelul rabdă... omul viteaz nu-i răbdător.
Cu braţul lui de sine-şi el e liberator.

(Priveşte spada lui cu gând de sinucidere.)

Dar ce zic?... Nalţă spada, Despot!... Un om ca tine
A nu pieri în luptă este-a pieri-n ruşine.
Decât în cartea ţării să las o neagră pată
Mai bine cu-al meu sânge s-o văd azi inundată.
Despot am fost în culme!... căzut, tot Despot sânt.
Viteazul nu s-ascunde de moarte în mormânt!...

(Stă adâncit pe gânduri.)

SCENA V

D E S P O T, A N A (se arată în fund, în negru, şi acoperită pe obraz cu un văl)

ANA
(uimită)

Măria-ta!

DESPOT
(tresărind)

Ce este?

ANA

Poporu-n agonie,
Rugându-mă cu lacrimi, mi-a dat trista solie
Pentru Suceava-n doliu a cere mila ta.

DESPOT
(în parte)

Ce glas aud?

ANA

Oraşul întreg, măria-ta,
Expiră în durerea morţii... Trei luni de luptă,
De foamete grozavă, de spaimă nentreruptă
Adus-au poporimea la ultimul ei ceas;
Redusă-n jumătate, ea zace fără glas.
Pe uliţi, pe sub ziduri, o palidă grămadă
Cu ţărna sângerată s-a prefăcut plămadă.
Bisericile-s pline de morţi şi de copii,
Femeile-s vădane şi casele pustii.
O! Doamne, fie-ţi milă... Suceava în ruină
Cade-n genunchi, ca mine, se roagă şi se-nchină.

(Îngenunchează.)

DESPOT
(în parte)

Acest glas mă pătrunde... o! dar... e glasul ei!...
E Ana.*(Ridicându-i vălul.)* Tu eşti, Ană?... te văd cu ochii mei!

ANA

(confuză)

Măria-ta...

DESPOT

(în parte, fericit)

Speranţa în cale-mi iar răsare! (*Anei*.)
Eşti tu, copilă scumpă, fiinţă de-adorare?

ANA

(în parte)

O! Doamne!

DESPOT

Tu?... ah! cerul tot e îndurător,
Căci îmi trimite-un înger iubit şi iubitor
Ca să lumine umbra în care eu dispar
Când soarta mă azvârle deşertului amar...

(Ana se depărtează uimită de Despot.)

O! nu fugi de mine, copilă, dulce Ană!
Eclipsul se întinde pe fruntea-mi suverană,
Dar tu-mi rămâi... acuma desfid destinul rău...
Lovească-mă!... nu-mi pasă, de am sufletul tău!

ANA

O! Despot, nu e timpul de zis aste cuvinte.
Suceava, te gândeşte, e plină de morminte.
Solia mea e sacră, şi eu acuma sânt
În astă-oră solemnă străină de pământ.

DESPOT

Străină fii de lume, de cer şi de lumină,
Dar tu în veci de mine nu poţi a fi străină.

(Ana ridică ochii la cer.)

O! nu invoca cerul... Nu, Ană... te iubesc,
Cum te-a răpit el mie şi eu lui te răpesc.

(O strânge la piept cu exaltare.)
Ai fost a mea mireasă, vei fi a mea soţie...

ANA

Ah! te conjur pe lege, pe tot ce-i sacru mie,
Taci, taci, cerul ne-aude! taci!... simt, la glasul tău,
Că uit ş-a mea fiinţă şi chiar pe Dumnezeu!

DESPOT

Dar!... uită tot pe lume în ora deşteptării;
Când sunt eu la pieire, fii îngerul salvării.
Tu, singura speranţă a mea pe-acest pământ,
Tu, raza ce dezmiardă o piatră de mormânt.
(Ana se luptă cu simţirile sale.)

ANA

O! Despot, sunt răpită de farmecul simţirii...
Ai milă... nu ne duce în volbura pieirii,
Căci nu mai văd lumina în cerul meu lucind
Şi mintea mea în umbră se pierde rătăcind...
În munţi, la mănăstire, ascunsă-ntr-o chilie,
Vroind să scap, sărmană, de-a dorului urgie,
Mi-am înălţat gândirea la cer, la Dumnezeu...
Şi Dumnezeu şi îngeri aveau toţi chipul tău!

DESPOT

(dezmierdător)

O! scumpa mea!

ANA

Şi moartă în floarea tinereţii,
Afară din cuprinsul ş-al inimii ş-al vieţii,
Am vrut să fug de mine, ş-aice am fugit,
Sperând să aflu moartea acelor ce-au murit,
Dar n-a vrut cerul aspru îndurător să-mi fie,
N-a vrut moartea de mine!

DESPOT

Nu! te-a lăsat ea mie
Ca să-mi re-nvii prestigiul cu-al tău ceresc amor,
Făcând pe-al tău părinte să-mi vie-ntr-ajutor.

ANA

El?

DESPOT

El! căci ţine firul cumplitei mele soarte.
Tu, fiica lui, poţi astăzi a-mi da viaţă sau moarte!

ANA

(veselă)

Eu?

DESPOT

Tu!

ANA

Ah! tot voi face cu dor neobosit,
Chiar de ţi-a fi norocul cu viaţa mea plătit.
În tabăra lui Tomşa mă duc, alerg îndată,
Cu lacrimile mele să-ndulplec pe-al meu tată.

(Carmina se arată pe pragul uşii din stânga.)

DESPOT

(strângând-o la sân)

O! scumpa mea soţie!

ANA

(fericită)

O! Despot, scumpul meu!

DESPOT

A! cine de-acum poate să ne despartă?

SCENA VI

DESPOT, ANA, CARMINA

CARMINA

(înaintând şi despărţindu-i)

Eu!

DESPOT

Carmina!

CARMINA

Eu! Carmina!

DESPOT

Tu?

CARMINA

Mă cunoşti?... priveşte,
Eu sunt, şi, de ai suflet, privindu-mă, roşeşte!
Dar ce zic?... eşti în stare tu ca să mai roşeşti?
Cinismul şi minciuna în tine le-nsoţeşti.

ANA

(lui Despot)

Astă femeie... Cine-i?

CARMINA

Cine-s?... sunt, ca şi tine,
O victimă-nşelată de el făr' de ruşine.

ANA

Adevărat e, Despot?... taci?... este-adevărat?

CARMINA

Tăcerea lui grăieşte.

ANA

(după o mică luptă cu sine)

Rămâi dar neiertat! *(Se îndreaptă spre fund.)*

(Cu durere, în parte.)

Ah!... cum mă pedepseşte cerul, nenorocită!
Ş-am meritat pedeapsa la care-s osândită!

DESPOT

Nu... Ană... stai! *(Face doi paşi spre Ana.)*

ANA

(În fund, oprindu-l c-un gest)

Departe!... (*Iese.*)

DESPOT

(abătut)

Şi tu mă părăseşti!

SCENA VII

CARMINA, DESPOT

CARMINA

Infame!... tu, infame!... om infernal ce eşti!
Nimic nu-i sacru ţie!... A tale jurăminte
Ascund ipocrizia sub magice cuvinte...
O! crudă mişelie!... Trei ani eu te aştept
Cu dorul, cu speranţa, cu nerăbdarea-n piept...
Şi însă eu de tine eram dată uitării!...
Ce-am fost dar pentru tine?... o pradă-a desfrânării?

DESPOT

Ascultă-mă, Carmină...

CARMINA

O! taci, nu mai cerca
Prin falsă protestare din nou a te spurca.
Om făr' de conştiinţă, om fără de mustrare,
În mintea-mi desorbită ai stins orice crezare.
Tu m-ai trădat pe mine?... pe mine m-ai trădat?...
O! Dumnezeu, ştii bine cât eu l-am adorat,
Cum sub a lui picioare am pus cu fericire

Onorul meu ca treaptă la scara-i de mărire.
Şi el!... O! cine-ar crede?... *(Plângând.)* Cum poate-n lume a fi
Pedeapsă pentru inimi ce vor a se jertfi!

DESPOT

(luându-i mâna)

Carmina mea...

CARMINA

Departe, om fără de simţire!
Contactul tău insuflă dezgust şi oţerire.
Eşti om?... O!... nu, în pieptu-ţi nimic nu-i omenesc.
Eşti domn?... Nu, în purtare-ţi nimic nu e domnesc.
Porţi streanţa infamiei ca purpură regală,
Servească-ţi ea la moarte de faşă mormântală
Şi, de mai este-n ceruri dreptate, Dumnezeu,
Ajungă-te şi ura şi tot blestemul meu!

SCENA VIII

CARMINA, DESPOT, LASKI (venind repede prin fund)

LASKI

Despot, întreg poporul vrea porţile să strice,
Vrea să capituleze... Ce văd?... Carmin-aice?

CARMINA

(decisă)

Aice.

LASKI

Cum?... de unde?

CARMINA

Castelu-am părăsit
Şi lâng-al meu complice de crime am venit.

LASKI

Complice tu de crime?... Ce spui?... Care ţi-e vina?

CARMINA

Ştii tu cine e Despot?... Ştii tu cine-i Carmina?
Doi trădători!

DESPOT

Carmina...

CARMINA

Acest om l-ai crezut
Prieten?... pentru dânsul mari jertfe ai făcut.
I-ai dat şi al tău sânge, şi bunuri, şi domnie?
El, drept recunoştinţă, a vrut ş-a ta soţie.

LASKI

El?... Iadul mă cuprinde!... *(Lui Despot.)* Tu, tu?

CARMINA

Ascultă tot:
Sunt adulteră, Laski!... victima lui Despot!
Jertfind onor şi lege, în oarba-mi fericire,
Te-am înfierat pe frunte cu-a mea prostituire.

LASKI

O! trădători, vreţi moarte?

CARMINA

Da!... pentru-acest păcat
Eu cu al meu complice o moarte-am meritat.
Ucide-ne-mpreună ca, pentru vecinicie,
Să fim doi spectri gemeni uniţi prin infamie
Şi-n iadul ce ne-aşteaptă deschis, să-l însoţesc,
Căci, cât e de culpabil... ah! tot, tot îl iubesc!...

LASKI

(turbat, scoate hamgerul şi ameninţă pe Carmina, care, înfiorându-se, se apropie de Despot)

A!... mori, infamă!...

DESPOT

(scoţând spada)

Laski!...

LASKI

(înjunghiind pe Carmina)

Cu tine crima-ţi piară!

CARMINA

(căzând moartă)

Ah!... Despot!...

DESPOT

Om de sânge!... turbată, cruntă fiară!
A scris a ta osândă pumnarul tău vrăjmaş...

(Ridică spada asupra lui Laski.)

LASKI

Ucide...

DESPOT

(stăpânindu-se)

Te-aş ucide, de-aş fi un ucigaş
Ca tine... De-al meu paloş te apără cu spada.

LASKI

Eu să combat cu tine? Nu!... te las a fi prada
Lui Tomşa care vine a fi răzbunător
Şi mie, şi Carminei, infame trădător!
Rămâi cu a ta crimă!... Eu părăsesc cetatea.
Curând te vor ajunge pacatul şi dreptatea! *(Iese.)*

DESPOT

Ucigător sălbatic de gingaşe femei,
În veci să porţi stigmatul ce-nfiară pe mişei!

SCENA IX

DESPOT

(privind cu durere pe Carmina moartă în mijlocul scenei)

Ea, moartă!... uşa morţii eu, Despot, am deschis-o!
A înjunghiat-o Laski, dar vai! eu am ucis-o!

Eu!... căci în a mea poftă de zbor ambiţios,
Primind, fără iubire, amoru-i generos,
Am profanat, o! barbar robit de o idee,
Altarul cel mai sacru, un suflet de femeie!

(Îngenunchează lângă Carmina şi-i ridică capul pe genunchiul lui.)

O! nobilă victimă, amorul tău ceresc,
Acea scânteie vie din ochi dumnezeiesc,
Râvnit-au pentru mine măriri, pompe deşarte...
Ei bine, măcar moartă de tron să ai tu parte.

(O ia în braţe şi o aşează pe tron.)

Aici îţi era locul!... Pe tron să vieţuieşti,
Pe tron să mori!... Carmina!... cât de măreaţă eşti
Sub palida, duioasa şi sacra maiestate
A morţii, pe-acest scaun de naltă vanitate,
Purtând pe a ta frunte cel mai suprem odor,
Coroana de martiră a cruntului amor!

(Se pune în genunchi la picioarele tronului.)

O! dacă eu în ceruri mai pot găsi iertare,
Gândeşte tu la mine de sus cu îndurare
Şi lasă ca să cadă la glasul meu uimit
O jalnică privire pe-un biet nenorocit!

(N.B. Zgomote de popor afară.)

DESPOT

Ce larmă se aude?... Poporul strigă-afară...

(Merge de ascultă în fund.)

SCENA X

DESPOT, LIMBĂ-DULCE, JUMĂTATE, POPORUL
(palid, strenţeros, desperat)

LIMBĂ-DULCE
(afară)

Hai sus, la Vodă...

DESPOT

Gloata se suie acum pe scară...
Să fie vreo răscoală? *(Vine de acoperă pe Carmina cu cortinele tronului.)*

JUMĂTATE

(afară)

Hai sus!... ne-am săturat
De-atâte lupte oarbe, de-atât sânge vărsat.

POPORUL

(năvălind în sală)

Hai, hai!

DESPOT

Ce vreţi? Ce este?

LIMBĂ-DULCE

Măria-ta! poporul
De nouăzeci de zile îl seceră omorul,
Încât a noastră grijă nu e cum să trăim,
Nu, Dumnezeu o ştie, dar e cum să murim!
Răbdăm nenorocirea de nouăzeci de zile,
Văzând cum pier de foame nevesti, copii, copile,
Şi ne-au ajuns cuţitul!... Nu vrem a mai răbda...
Poporul vrea lui Tomşa cetatea a preda.

DESPOT

Lui Tomşa, al meu duşman, să închinaţi cetatea?
Români! unde vă este credinţa şi dreptatea?

LIMBĂ-DULCE

Credinţa, ne-am plătit-o cu trei luni de dureri!
Dreptatea, noi o cerem!... tu n-ai dreptul s-o ceri
Când ţara-i chiar prin tine adusă la pieire.

DESPOT

Sumeţe!...

LIMBĂ-DULCE

Sumeţia-mi e rod de suferire.
Destul amar!... destulă batjocură de noi...
Hai să deschidem poarta, români.

POPORUL

Hai!

DESPOT

Staţi!... O! voi,
Copii acelor oameni giganţi de altădată
Ce înfruntau sub Ştefan restriştea-nviforată,
Ei toţi în locul vostru sub zid s-ar îngropa
Şi poarta cu-a lor trupuri luptând ar astupa...
Şi voi!... gândiţi ce-ar zice eroii din vechime,
Gâsindu-se azi faţă cu-a voastră micşorime?...
Dar ce-mi pierd eu cuvântul?... strămoşii erau zmei,
Români de viţă bună, şi voi, nişte mişei!...
Vă plângeţi voi de lupte?

LIMBĂ-DULCE

Ba nu!... de sărăcie!

DESPOT

(aruncând o pungă cu galbeni poporului)

Na!... puneţi poleială l-a voastră mişelie.

LIMBĂ-DULCE

Români!... nu vă atingeţi de banii cu păcat
Ce poartă a lui Despot chip mândru-ncoronat.
E aur de icoane, e aur de potire
Topit chiar de Satana cu a lui Despot ştire!
E foc ce arde mâna!... Despot, suntem ţărani.
Nu vindem ţara noastră, nici cugetul pe bani.
Ca să-ţi culeagă darul ş-a ta pomană seacă
Ar fi ca să se plece românul... nu se pleacă!

(Respinge punga cu piciorul.)

Opinca îţi azvârle pomana înapoi.
Nici noi suntem de tine, nici tu nu eşti de noi!

(Către popor.)

Hai!

DESPOT

(amărât, în parte)

Câtă umilire mi-a rezervat azi soarta!
S-a sfârşit tot!... *(Tare.)* Vă duceţi, sărmani!... deschideţi poarta!

(Poporul se repede să iasă. Despot rămâne în stânga abătut.)

SCENA XI

Cei dinainte, MOŢOC, SPANCIOC, STROICI, BOIERI şi OSTAŞI

(vin prin fund)

MOŢOC

Poarta-i deschisă, Despot!... cetatea s-a predat
Şi Tomşa te ajunge; el intră în palat.
Cutremură-te!... moartea s-apropie de tine!

DESPOT

Nu eu, boieri, dar Tomşa cutremure-se-n sine,
Căci ţin în a mea gheară copilu-i drăgălaş.
Un pas... şi el rămâne lipsit de copilaş!

(Iese în stânga, pe când Tomşa intră prin fund.)

SCENA XII

Cei dinainte, TOMŞA, CĂPITANI, SEIMENI, CIUBĂR-VODĂ

TOMŞA

(arătând pe Despot)

Pe dânsul!... înainte!... duşmanu-i la strâmtoare.

SPANCIOC

Stai, Tomşa!... un pas numai şi copilaşu-ţi moare!

TOMŞA

Copilul meu!

SPANCIOC

Dar!... Despot învins, desperător,
E-n stare să-l ucidă cu braţ răzbunător.

TOMŞA

(după o scurtă luptă cu sine)

O! rumpe-mi-se pieptul în spasmele durerii,
Mai bine rău părinte decât rău fiu al ţării!

(Către oşteni.)

Nainte!

(Uşile din stânga se deschid. Despot apare.)

SCENA XIII

TOŢI, DESPOT (şi, mai pe urmă, ANA şi ILIAŞ. Despot se arată maiestos, cu hlamida pe umeri şi cu coroana pe cap.)

CIUBĂR-VODĂ

(arătând pe Despot)

Iată-l... iată cumplitul fariseu!
Tu, antihrist! tu, Despot, cuprins de duhul rău,
În ţărna ce te-aşteaptă cobori din înălţime!...

TOMŞA

Ce mi-ai făcut copilul, calău plin de cruzime?

(Despot se întoarce spre uşă şi face un semn. Iliaş intră şi vrea să alerge la tată-său.)

DESPOT

(apucând pe Iliaş de mână)

Viteze Tomşa, iată copilul tău iubit!
Am respectat zălogul, odor nepreţuit,

Şi l-am păstrat în viaţă cu dragoste, cu bine,
Cum merită odrasla unui viteaz ca tine.

(Lui Iliaş)

Mergi, Iliaş.

ILIAŞ

(aruncându-se în braţele lui Tomşa)

Tătucă!

DESPOT

(lui Tomşa)

Sărută-l fericit,
Şi fie-ţi gândul aspru de dânsul îmblânzit! *(Înaintând.)*
Eu, Despot, Domn Moldovii prin însăşi voia ţării,
Ş-ajung prin mine însumi la culmile puterii,
Azi sunt căzut din tronul lui Ştefan celui sfânt
Şi vin, şi-n faţa lumii declar acum că sânt
De-a mea fatalitate învins contra dreptăţii...
Deci spada mea ciuntită o-nchin fatalităţii!

(Aruncă spada lui jos.)

TOMŞA

Despot! păşind spre tronul de tine uzurpat,
Pe un păcat de moarte picioru-ţi a călcat,
Şi purpura domnească picând pe-a ta privire
I-a fost, nenorocite, o pânză de orbire.

CIUBĂR

Blestem!

POPORUL

Blestem lui Despot!

TOMŞA

Auzi?... om ne-nţelept!
Această ţară bună te-a priimit la piept.
Tu, Despot, ai vândut-o lui Ferdinand Germanul,
Lui Sigismund Polonul, lui Soliman Sultanul,

La toţi duşmanii care ţi-au fost de ajutor.
Să te priveşti în faţă c-un vis amăgitor.

MOŢOC

A râs de toate: ţară, oştime!...

CIUBĂR

Lege!

TOMŞA

Ei bine,
Fiţi voi judecătorii!... Spuneţi ce se cuvine
Lui Despot Ereticul de ţară vânzător?

MOŢOC

Pedeapsa ce aşteaptă pe-oricare trădător,
Moartea!

CIUBĂR

Dar! moartea!

POPORUL

Moartea!

DESPOT

(privind în faţa tuturor cu mărire)

Boieri şi tu, oştime!
Mormântul ca şi tronul e sacră înălţime,
Şi când vorbeşte omul pe piatră de mormânt,
E drept să se asculte solemnul său cuvânt...
Râvnit-am tronul ţării, dar râvna mea regală
A fost însufleţită de-o ţintă colosală.
Visând neatârnarea, vroit-am prin români
Să dau loviri de moarte osmanilor păgâni.
Am vrut cu-al nostru paloş, frângând soarta-ncruntată,
Să scol creştinătatea pe-al ei mormânt culcată...
De-mi ajuta norocul s-ating visu-mi din zbor,
Aş fi numit de lume erou, liberator,
Dar nu m-au dus destinul şi timpul la izbândă

Şi iată-mă, eu, Despot, căzut azi la osândă!
Aşa lumea-i deprinsă pe om a-l transporta
Învingător, pe-Olimp, învins, pe Golgota!...

(Mică pauză. Toţi îl ascultă cu bunăvoinţă.)

Vreţi moartea mea?... sunt gata!... Ucideţi, căci n-am teamă
De-a mele fapte-n viaţă să dau în ceruri seamă;
Dar tronul mai sus este de braţul omenesc,
Şi singurul său jude e judele ceresc!
Dar mirul e o rouă cerească, sanctitoare,
Pe fruntea ce-au atins-o în veci nepieritoare!
Nici soarele nu poate să o prefacă-n nor,
Nici omul să o şteargă cu braţul muritor!...
Vreţi moartea mea?... Ucideţi!... dar eu, tristă victimă,
Istoria Moldovei vreau s-o scutesc de-o crimă,
Să nu poarte stigmatul în ziua re-nvierii
Că a plătit cu moarte pe Despot, Domn al ţării!

(Scoţându-şi coroana de pe cap şi aruncând-o.)

Mi-arunc din cap coroana!... din mână sceptru-mi scot...
Nu mai sunt Domn!... acuma ucideţi pe Despot!

(Toţi rămân încremeniţi.)

ILIAŞ

(cu lacrimi)

Iertare, tată!

BOIERII

Tomşa, iertare!

POPORUL

Îndurare!

TOMŞA

O cereţi?... fie!... Despot, de moarte ai iertare,
Dar tu la mănăstire pe viaţă-i fi închis.

CIUBĂR

(dând semne de o exaltare fanatică, înaintează şi strigă:)

Iertare!... cui?... lui Despot?... Iertare?... Cine-a zis?

În veci nu iartă cerul pe-acel care-l desfide.

(Se repede furios şi înjunghie pe Despot.)

Ai vrut să ucizi legea?... Mori! legea te ucide!

DESPOT

(căzând)

Ah!... mor!

TOŢI

(cu reprobare)

O!

TOMŞA

(lui Ciubăr)

Crunt fanatic! turbat ucigător!
Pieri!... Nu e sfânta cruce unealtă de omor.

(Ciubăr se retrage aiurit, cu ochii ţintiţi la trupul lui Despot. Seimenii îl arestează. În fund răsună deodată un ţipăt dureros.)

ANA

Despot! *(Vine, alergând desperată, şi îngenunchează lângă Despot.)*
Mort!... Despot, moartea mă va uni cu tine...
O! Doamne!... fie-ţi milă... de dânsul... şi de mine!...

(Cade leşinată pe pieptul lui Despot.)

MOŢOC

(uimit)

Copila mea!...

TOMŞA

(oprindu-l)

Moţoace, aşa vrea Dumnezeu!
Acel ce-şi vinde ţara îşi pierde neamul său!

(Cortina cade.)

FINE

SÂNZIANA ŞI PEPELEA

FEERIE NAŢIONALĂ ÎN 5 ACTE

PERSONAJELE

PAPURĂ-ÎMPĂRAT
SÂNZIANA, fata lui
PEPELEA
PÂRLEA-VODĂ
LĂCUSTĂ-VODĂ
PĂCALĂ
TÂNDALĂ
BABA RADA
ZMEUL
ZÂNA-LACULUI
ZÂNA-CODRULUI
STATU-PALMĂ-BARBĂ-COT
IARNA
CRIVĂŢUL
ZORILĂ
MURGILĂ
DASCĂLUL MACOVEI
TOMA
MĂRICA
SAFTA
CRAINICUL LUI PAPURĂ
STOLNICUL LUI LĂCUSTĂ
PAHARNICUL LUI PÂRLEA
UN GENIU
AL DOILEA GENIU
UN URS ALB
O PASĂRE MĂIASTRĂ
POPOR, OSTAŞI, ŢĂRANI, ŢĂRANCE

CUPRINS

ACTUL I

Teatrul reprezintă o câmpie arsă de soare, în fund o pădure, în stânga o căsuţă între copaci uscaţi, în dreapta, spre fund, un lac.

SCENA I

DASCĂLUL MACOVEI, TOMA, MĂRICA, SAFTA, ŢĂRANI, ŢĂRANCE, PEPELEA (*doarme sub copaci lângă căruţă*)

COR

Ce secetă, ce foc!
Amar şi vai de noi!
Avem lipsă de ploi
Şi lipsă de noroc. (*bis*)

SAFTA (arătând pe Toma)

Ce-a fost verde s-a uscat,
Ca şi bietul meu bărbat!

TOMA (arătând pe Safta)

Ce-a-nflorit s-a scuturat,
Ca nevasta mea din sat.

COR

Ce secetă, ce foc!
Amar şi vai de noi!
Avem lipsă de ploi
Şi lipsă de noroc. (*bis*)

MACOVEI: Uff!... de când trăiesc eu, dascălul Macovei, şi slavă Domnului!... trăiesc de când câinii purtau colaci în coadă... încă aşa arşiţă n-am apucat; să juri că ne găsim în ţara lui Pârlea-Vodă.

T O M A : Dar cum e ţara aceea, jupâne dascăle?...

M A C O V E I : O ţară unde-i aşa de cald tot anul, că găinile fac ouă răscoapte.

T O M A : He! He! gogonată o mai spuseşi, jupâne.

M A C O V E I : Tomo!... eşti necredincios, o ştie lumea-ntreagă... dar prost,de când?

T O M A : Apoi dă, jupâne, eu nu-s cărturar ca d-neta, care ştii*Alexandria* pe de rost şi care ai umblat pe unde ş-a-nţărcat dracul copiii.

M Ă R I C A : Aşa-i; jupânul Macovei, bărbatul meu, cunoaşte şi-*Afgatanghelescu*.

M A C O V E I : Tronc, Mărico!... ai sclintit-o, fata mea, vrei să zici *Afgatanghelul!...* Da, oameni buni, ştiu multe, de toate... nu că mă laud... căci am fost prin ţara căpcăunilor şi prin ţara năucilor... unde oamenii pătimesc de boala politicii.

T O M A : Dar ce boală o mai fi ş-aceea?

M A C O V E I : Boală de balamuc, care seacă toate simţirile şi-nvrăjbeşte fraţi cu fraţi.

T O M A : Fie lor acolo!..

M A C O V E I : Ş-am mai fost, oameni buni, pe la Sfânta Vineri, pe la Sfânta Joi, pe la Sf. Mercuri, unde m-am întâlnit cu Statu-Palmă-Barbă-Cot, cel care fuge călare pe un iepure şchiop şi doarme într-un vârf de plop.

T O M A : He! He! asta e şi mai gogonată, şi mare, cât... cât...

M A C O V E I : Cât prostia ta.

T O Ţ I : Ha! ha! ha! te-a păcălit, Tomo!

M Ă R I C A (*râzând*): Cred şi eu că l-a păcălit, dacă jupân Macovei, bărbatul meu, ştie şi cerul din toacă... asta... toaca din cer.

M A C O V E I : Tronc, Mărico, iar ai sclintit-o, sufleţele. Ş-am mai fost, oameni buni, pe la curtea lui Lăcustă-Vodă.

T O Ţ I : Lăcustă-Vodă?

MACOVEI: Da! Ce? n-aţi auzit de el?... un domn mare, cu oaste mare... şi cu stomac şi mai mare... El mănâncă, mănâncă, de cum se trezeşte pân’ ce adoarme, şi tot nu se mai satură, vecinic flămând şi slab.

T O M A : Ş-o fi mâncând şi comândul; dar poporul lui?...

M A C O V E I : Sărmanul! e şi mai slab şi mai flămând decât dânsul.

T O M A : Halal de el!... Vrea să zică, tot mai bine la noi, în ţara lui Papură-Împărat, deşi se spune că împăratul nostru e cam şovăi, şovăi... ca numele lui.

M A C O V E I : Tacă-ţi gura, lehăule!... nu te-atinge de mai-marele tău; împăratul nostru e om cu chibzuială şi are doi sfetnici mari, pe Păcală şi pe Tândală. Unul îl sfătuieşte într-un fel, altul într-alt fel, şi augustatea sa se tot clatină între-amândoi.

T O M A : Ca papura după vânt.

M A C O V E I : Ei! Ş-apoi!... Clatine-se papura, broaştele să hălăduiască... nu-i aşa?...

T O Ţ I : Aşa, aşa, jupâne.

MĂRICA: Cică, pe când trăia împărăteasa, ea cânta cucurigu-n casă?

M A C O V E I : Ce-ai spus?

M Ă R I C A : Ş-acum, se zice că-l poartă de nas fata lui, domniţa Sânziana?

M A C O V E I : O fi!... că-i bună şi frumoasă.

M Ă R I C A : Frumoasă, ce-i drept, pe dânsa poţi căta, dar pe soare ba, asta... pe soare...

M A C O V E I : Destul; iar ai sclintit-o, Mărico dragă; dar noi stăm de vorbă şi ziua trece.

T O M A : Şi soarele ne prăjeşte.

Ţ Ă R A N I I : Şi sămănăturile pier.

ŢĂRANCELE (*văitându-se*): Pier, pier, păcatele noastre! Ce-o să devenim?... O să ne moară copiii de foame!

MACOVEI: Tacă-vă ciocul, gaiţelor!... decât aţi urla, mai bine v-aţi apuca să faceţi descântece de ploaie.

M Ă R I C A : Că doar noi nu suntem vrăjitoare ca Baba Rada, din căsuţa aceea... Numai ea ştie să facă vrăji şi să tragă-n bobi, şi să descânte de dragoste cu ulcica, şi să dezlege norii...

M A C O V E I : Da de unde ştii, jupâneasă, că Baba Rada descântă de dragoste cu ulcica? Nu cumva...

M Ă R I C A : Ferească Dumnezeu, bărbate, nu se află! dar toată lumea ştie că Baba Rada citeşte şi-n stele... şi-i carte de tobă, asta... tobă de carte.

M A C O V E I : Tronc, Mărică!... Oameni buni, hai să ne mai sfătuim cu părintele Pricochi şi să-l rugăm să mai iasă cu icoanele.

T O Ţ I : Hai! hai! (*Repetă corul şi iese prin dreapta.*)

P E P E L E A (*trezindu-se*): A!... bun somn am tras!... şi frumos vis am făcut!... Eu, Pepelea, băiat sărac, fără tată, fără mamă, venit în locurile acestea din Ţara Românească, părea că mă-nsurasem cu fata împăratului, după ce o scăpasem din ghearele unui zmeu, care-o răpise din palatul tătâne-său. Greu m-am luptat prin somn... dar i-am venit eu de hac zmeului.

ARIE

Frumoasă Sânziană,
Copiliţă Cosânzeană,
Răpită-era d-un zmeu!
Am dat pe el năvală
Şi, cu viteaza-mi palā,
Ucisu-l-am chiar eu.
Iar fata, în uimire,
Mi-a dat a sa iubire,
În schimb pe dorul meu.

Aş! vorbă să fie... împăratul a trimis crainici în tuspatru părţi ale lumii, ca să dea ştire crailor şi împăraţilor că acel din ei care va plăcea Sânzianei îl va lua de ginere; şi-i va da zestre jumătate de-mpărăţie... Ce mai trebuie zestre?... Eu m-aş mulţumi numai cu fata, pre legea mea.

SCENA II

PEPELEA, BABA RADA
(*ea stă pe pragul uşii, sprijinită pe o cârjă, îi gârbovită şi zdrenţuroasă, cu plete albe*)

BABA RADA (*auzindu-l, în parte*): Auzi puşchiul, pe unde-i bat gândurile… chelului îi trebuie chitie de mărgăritar. (*Tare.*) Pepeleo…

PEPELEA: E!… Iaca şi Baba Rada… vino colea, mătuşică, am să-ţi spun un vis d-ale poznaşe.

BABA RADA: Nu pot, dragul mătuşei; că-s oloagă de-o cârjă.

PEPELEA: Oloagă de-o cârjă?…

BABA RADA: De-abia-mi port tinereţile, cu ajutorul cârjelor… şi mi s-a frânt una astă-noapte.

PEPELEA: Se vede că încălecaseşi pe ea, ca să mergi la nunta lui Statu-Palmă.

BABA RADA: Ba am alungat o pisică neagră care se băgase pe coş la oala cu smântână.

PEPELEA: O fi fost duhul necurat?

BABA RADA: Ucigă-l toaca!… Când am lovit-o cu cârja, a scos foc pe ochi; şi cârja s-a făcut numai ţănduri în mâna mea… bunătate de cârjă… mi-o dedese chiar Strâmbă-Lemne, acu o sută de ani.

PEPELEA: Strâmbă-Lemne?… Alei!… dar de când eşti pe lume, mătuşică?…

BABA RADA: Eu?… Ascultă:

ARIE

I

Eu sunt de când în astă lume
Românul încă n-avea nume;
De când Carpaţii cei măreţi
Erau ca nişte bureţi;
De când lupii la noi
Erau păstori de oi

Şi urşii cu cimpoi
Mânau cirezi de boi.

II

Eu sunt de când pe mândrul soare
Nu erau pete arzătoare;
De când un purice uşor
Purta potcoavă la picior,
Potcoavă grea de fier
Cu care sărea-n cer,
Ş-apoi din cer venea
Şi barba mi-o ciupea.

Pe atunci eram tânără, frumoasă... eram zână... dar m-a scos din minte Făt-Frumos... şi mi-am pierdut darul.

PEPELEA: În adevăr, că eşti cam schimbată la faţă.

BABA RADA: He! He!... Vremea vremuieşte, feţele se zbârcesc, bălămalele slăbesc şi în locul puricilor sprinteni au ieşit pe lume alte jigănii, care sar din gunoi... şi cu-o săritură ajung... sus... sus... sus.

PEPELEA: Hei!... că nu sunt şi eu o jiganie din soiul lor.

BABA RADA: Şi ce-ai face, măi băiete?...

PEPELEA: Aş zbura tocmai lângă fata împăratului.

BABA RADA: (*îl trage de urechi*): Ţi-e dragă!... Hai?...

PEPELEA: Ca ochii din cap.

BABA RADA: Dar tu ei?...

PEPELEA: Şi ea mie, vorba ţiganului.

BABA RADA: Ei, ştii una?... Pepeleo, hai cu mine în pădure, să-mi durezi o cârjă nouă de alun... Şi eu voi culege flori de năvalnic, ca să-ţi fac o scăldătoare de dragoste.

PEPELEA: Şi crezi că Sânziana m-a îndrăgi, dacă m-oi scălda?...

BABA RADA: De ce nu?

PEPELEA: Oare?... Hai la pădure, mătuşică... Hai la pădure... (*O ia de braţ şi pleacă în fugă.*)

BABA RADA: Încet, încet... vai de mine... parcă te-au umflat rusaliile.

P E P E L E A : M-au umflat... hai... nu pot sta pe loc... mi s-au aprins călcăiele...

BABA RADA (*sare-ntr-un picior*): Încet, încet, nebunule, cad, ţine-mă, încet, vai de mine! (*Ies amândoi şi intră în pădure.*)

SCENA III

L Ă C U S T Ă - V O D Ă, S T O L N I C U L, S E R V I T O R I şi O S T A Ş I
(sub costum de lăcuste)

S T O L N I C U L (*vine alergând şi purtând un steag pe care e brodată o lăcustă*): Plecaţi-vă, închinaţi-vă, că vine măria-sa Lăcustă-Vodă... iaca, nu-i nimeni? nu face nimica, eu să-mi fac meseria mea. (*Strigând.*) Plecaţi-vă, închinaţi-vă...

(*Stolnicul intră cu servitori care poartă merinde.*)

C O R *(de lăcuste)*

Trece-aci Lăcustă-Vodă,
Dintre domni cel mai flămând.
Să-i întindem masă mare,
Chiar în drum, cât mai curând.

(Aşează merindele pe-o masă în dreapta, blide cu mâncări, garafe şi potire.)

S T O L N I C U L : Grăbiţi, copii, grăbiţi... Măria-sa ne calcă pe urme... Aşa... aşezaţi fripturile-n rând... unde-s piftiile? Puneţi-le la iveală, colea, bine.

(În sunetul unui marş bizar, intră Lăcustă-Vodă, rezemat pe doi curteni.)

L Ă C U S T Ă : Mâncare, mâncare, mor de foame! Unde-i ministrul meu secretar de stat la departamentul bucătăriei?

S T O L N I C U L (*închinându-se*): Aici, măria-ta!

L Ă C U S T Ă : Masa gata-i?...

S T O L N I C U L : Gata, priviţi...

L Ă C U S T Ă : Stolnice, ai binemeritat de la Patrie, te decorez cu ordinul “Frigării de aur”.

S T O L N I C U L : Să trăieşti, măria-ta.

L Ă C U S T Ă (*şade la masă*): Bune bucate!... îmi fac cu ochiul... de unde să-ncep... A!... de la curcan (*mănâncă*), minunat!... am un ţigan, bucătar meşter, cinci zloţi pe lună, leafă... (*La suita lui.*) Vouă vă e foame?

T O Ţ I : Foame, măria-ta.

L Ă C U S T Ă : Bine: priviţi la mine cum mănânc şi vă-ndestulaţi.

T O Ţ I : Poftă bună, milostive stăpâne!

L Ă C U S T Ă : Vă place poate friptura de curcan?

T O Ţ I : Place, place.

L Ă C U S T Ă (*lacom mâncând*): D-apoi mie!...

T O Ţ I : Mănâncă-l sănătos, măria-ta.

L Ă C U S T Ă : Acum să zic două vorbe astor piftii... Ce miros, ce parfum, (*mirosindu-le*) ce arom! (*Suitei.*) Dar piftiile vă plac?

T O Ţ I : Plac, plac.

L Ă C U S T Ă : Cu vanilie, sau... sadea.

T O Ţ I : Ba cu usturoi.

L Ă C U S T Ă : Mă bucur... dar ce s-aude?... (*Afară, trâmbiţe.*)

S T O L N I C U L : Se-naintează o oaste mare!

L Ă C U S T Ă (*înecându-se*): O! oa... o oa, oaste... or fi duşmani!... Unde mi-e paloşul? Na, l-am uitat acasă... Cu ce să mă apăr?... Ha! cu furculiţa astă mare. Vie de-acum chiar Pârlea-Vodă... Vitejilor, adunaţi-vă împrejurul meu şi să muriţi cu toţii, apărându-mi viaţa şi masa.

(Toţi se grupează lângă Lăcustă, care se înarmează cu o furculiţă lungă.)

SCENA IV

Aceiaşi, P Â R L E A - V O D Ă, P A H A R N I C U L, C R A I N I C U L, S E R V I T O R I şi O S T A Ş I (toţi sunt îmbrăcaţi în roş)

C R A I N I C U L (*venind repede în scenă*): Închinaţi-vă, plecaţi-vă, că soseşte măria-sa Pârlea-Vodă.

L Ă C U S T Ă : Pârlea-Vodă... Sunt platcă...

(Intră paharnicul, urmat de servitori, care poartă balerce în spinare.)

COR

Iată vine Pârlea-Vodă
Înfocat şi-mbujorat;
Dintre toţi domnii din lume,
Cel mai roş, mai însetat!

P Â R L E A (*Intră repede. El e gras şi aprins la faţă.*)

ARIE

Eu sunt Pârlea cel aprins,
Care ard în foc nestins
Şi dau foc şi mistuiesc
Inimile ce-ntâlnesc.
Uf! uf! uf! în sânul meu
Curge lavă de vulcan,
Daţi-mi apă ca să beu,
Să tot beu cât un borcan.

P Â R L E A : Apă, apă, mor de sete.

P A H A R N I C U L : Măria-ta, balercele sunt deşerte; ai băut tot.

P Â R L E A : Nu-i apă?... m-am stins!... Paharnice, te osândesc să-ţi tai capul tu singur, cu mâna stângă. (*Vede masa.*) A!... iaca chileală. (*Se repede la masă.*)

LĂCUSTĂ

Semeţe! un pas numai de-i face cătră masă,
Cazi mort, de astă armă străpuns...

(Îl ameninţă cu furculiţa.)

PÂRLEA

Străpuns?... Nu-mi pasă!
Mai bine mort de paloş, ca un viteaz, decât
De sete, mişeleşte, cu iască-aprinsă-n gât.

(Apucă o garafă şi o deşartă.)

LĂCUSTĂ: Iaca minune... grăim amândoi în stihuri, ca nişte apelipisiţi?... *Aferim,* vere.

PÂRLEA: Vere?... Cine eşti tu, de îndrăzneşti a mă vărui?

LĂCUSTĂ: Eu sunt domn, ca şi tine.

PÂRLEA: Domn... (*Amabil.*) Să mă fericesc cu numele?...

LĂCUSTĂ: Lăcustă-Vodă!

PÂRLEA (*furios*): Lăcustă?... duşmanul meu de moarte?

LĂCUSTĂ: Tocmai.

PÂRLEA (*graţios*): Sunt prea fericit de cunoştinţă. (*Dă mâna.*)

LĂCUSTĂ: Şi eu tij, vere... poftim la masă.

PÂRLEA: Mulţumesc; sunteţi prea amabil.

LĂCUSTĂ: Da, mă rog, nu te mai fasoli.

PÂRLEA (*şade*): N-aş vrea să fiu indiscret.

LĂCUSTĂ: Să mă vezi pe năsălnic.

PÂRLEA: Ba mai bine pe braţe, vere.

LĂCUSTĂ (*vesel, ghiontind pe Pârlea*): Pe braţe, berbantule? Pe braţele Sânzianei?

PÂRLEA (*posomorât*): Ba cât despre fata lui Papură-Împărat, pune-ţi pofta-n cui.

LĂCUSTĂ: Şi pentru ce, mă rog...?

PÂRLEA: Pentru că mă duc s-o-mpeţesc.

LĂCUSTĂ (*ironic*): Ş-ai s-o păţeşti, în adevăr, vere.

P Â R L E A : Ver-vere?... Şi cum asta?

L Ă C U S T Ă : Fiindcă şi eu mă duc la curtea Sânzianei, cu gând de-a-i face curte.

P Â R L E A (*se scoală*): Suntem rivali!... unul din noi dar e de prisos pe lume; trebuie să piară.

L Ă C U S T Ă (*liniştit*): Ai dreptate; pieri tu.

P Â R L E A : Ba tu... Scoală şi vin la luptă, să ne ciocârtim cu paloşele.

L Ă C U S T Ă : Ce face?... Să ne batem împreună?... cată-ţi de treabă, omule; avem oşti pentru certele noastre, ucigă-se între ele... şi noi să petrecem cu voie bună... Aşa-i rândul crailor ş-al împăraţilor. (*Strigă.*) Stolnice!... pune-te în capul armatei mele... şi taie bucăţi oastea lui Pârlea-Vodă; de-i scăpa teafăr... de te-i arăta leu... te-oi face “ban”.

P Â R L E A (*asemene*): Paharnice!... ai auzit?... Să te văd; harcea-parcea în oamenii lui Lăcustă-Vodă; de-i fi învingător... te schimb din particular în general.

S T O L N I C U L (*cu glas slab*): Nu putem, măria-ta, că suntem morţi de foame.

P A H A R N I C U L (*asemene*): N-avem vlagă, măria-ta; suntem morţi de sete.

L Ă C U S T Ă : Ei, dar fie pe altă dată.. (*Lui Pârlea.*) Primeşti, verişorule... să ne ucidem altă dată?

P Â R L E A : Bucuros... acum să plecăm la curtea lui Papură-Împărat.

L Ă C U S T Ă : Să plecăm; cunoşti drumul?

P Â R L E A : Ba nu!... m-am rătăcit de vreo şapte ori, de când am pornit de-acasă.

L Ă C U S T Ă : Ai umblat în bobote ca şi mine; ne trebuie dar un călăuz. Stolnice, un călăuz cât oi bate-n palme.

S T O L N I C U L (*nemişcându-se*): Numaidecât, măria-ta.

P Â R L E A : Paharnice, un călăuz.

P A H A R N I C U L (*stă pe loc*): Numaidecât.

(*Pepelea se iveşte între copaci.*)

SCENA V

Aceiaşi, P E P E L E A

P E P E L E A (*aparte*): Am lăsat pe mătuşa-n pădure să caute buruieni.

P Â R L E A : Găsitu-l-aţi?...

S T O L N I C U L (*zărind pe Pepelea*): Iaca unul, pe dânsul, voinici. (*Toţi se reped şi-l apucă.*)

P E P E L E A : Ho! ţară!... ce este?... ce v-au apucat?

S T O L N I C U L (*trăgându-l*): Te cheamă Lăcustă-Vodă.

P A H A R N I C U L (*asemenea*): Te cheamă Pârlea-Vodă.

P E P E L E A : Minciuni... nu mă cheamă nici Pârlea, nici Lăcustă... mă cheamă Pepelea.

L Ă C U S T Ă : Pepelea!... Ha! Ha! Ha! poznaş nume!

P Â R L E A (*râzând*): Nu-i nume de calendar.

L Ă C U S T Ă : Ca ale noastre. (*Tare.*) Pepeleo, răspunde, poţi să ne duci la curtea lui Papură-Împărat?

P E P E L E A (*aparte*): Or fi peţitori de-ai Sânzianei.

L Ă C U S T Ă : Ai auzit?

P Â R L E A (*tare*): Poţi, mă?

P E P E L E A : Pot!... vă duc şi până la "măru roş", dacă vreţi, şi până la calea-ntoarsă.

L Ă C U S T Ă : Nu, că-i prea departe.

P E P E L E A : Şi până la dracu-n praznic.

P Â R L E A : Praznic? hai dar cu noi... pleacă-nainte.

P E P E L E A : Bine... (*Aparte.*) Am să-i rătăcesc în pădurea cea deasă, din ea să nu mai iasă. (*Servii fură merindele de pe masă.*)

L Ă C U S T Ă : Mergem?... Poftim, vere.

P Â R L E A : Ce se potriveşte... apucă d-ta înainte, vere, eşti mai cărunt.

L Ă C U S T Ă : Cărunt eu?... ştii că te găsesc nostim?

P Â R L E A : Mă-i fi găsind... dă-mi braţul ş-aidem împreună.

(*Pârlea şi Lăcustă îşi dau braţul şi cearcă a pleca odată cu piciorul stâng, dar nu nimeresc. Ies cu toţii prin fund şi dispar în pădure cântând.*)

COR
Haideţi cu toţi la curtea
Lui Papură-mpărat,
Atraşi de Sânziana
Cu nume lăudat.

SCENA VI

D A S C Ă L U L   M A C O V E I , T O M A , M Ă R I C A , Ţ Ă R A N I , Ţ Ă R A N C E (care vin prin dreapta)

T O M A : Aşa o fi, jupâne dascăle... sfântă să-ţi fie vorba, mare adevăr ai rostit... nu plouă pentru că-i secetă.

M A C O V E I : Şi-i secetă, pentru că nu plouă.

T O M A : Dar fă bine de ne spune, pentru ce-i şi secetă şi lipsă de ploaie?

M A C O V E I : O fi trecut prin văzduh un zmeu cu limbă de foc.

T O Ţ I (*speriaţi*): Un zmeu?

M A C O V E I : Sau poate că zidarii şi cărămidarii or fi legat norii.

T O M A : Dar nu cunoşti d-ta vreun chip de-a-i dezlega?

M Ă R I C A : Bărbatul meu să nu cunoască... ai pripit de te-ai vorbit; asta... ai vorbit de te-ai pripit.

M A C O V E I : Tronc, Mărico!... Oameni buni, este un leac de secetă care nu dă greş.

T O Ţ I : Care, care?...

M A C O V E I : Să-necaţi o babă.

T O Ţ I : Ş-a ploua?

M A C O V E I : Cu cofa.

T O Ţ I : Hai, măi, să găsim o babă. (*Arătând femeile.*) Pe care din ele s-o alegem?

F E M E I L E (*arătându-se una pe alta*): Pe Catrina, pe Safta, pe Tudora, pe Tofana, pe jupâneasa dăscăliţa...

MĂRICA: Pe mine?... Eu babă?... (*Lui Macovei.*) Babă-s, jupâne dascăle? babă?

MACOVEI: Ba! ba...

BĂRBAŢII: Pe dânsele, măi! (*Se luptă bărbaţii cu femeile; ele dau ţipete.*)

BĂRBAŢII

Degrabă, degrabă
Să prindem o babă
Şi-n apă s-o dăm.
Degrabă printr-însa
De foc şi de dânsa
Acum să scăpăm.

FEMEILE

Hoţilor! pieriţi de-aici,
Că v-om bate cu urzici,
V-om zgâria ca pisici
De-ţi fi toţi numai beşici.

SCENA VII

Aceiaşi, BABA RADA (se iveşte-n fund)

BABA RADA: Să trăiască Pepelea!... bună cârjă mi-a durat... am să-i descânt de dor.

FEMEILE: Iaca o babă, iaca o babă!

TOŢI: Baba Rada, vrăjitoarea!

MACOVEI: Ea o fi legat norii... pe dânsa, oameni buni... şi uştiuluc! în baltă. (*Bărbaţii se reped de apucă pe babă, luând-o-n sus.*)

BĂRBAŢII: În baltă!

BABA RADA: Ce-i? ce-i?

FEMEILE: În baltă!

BABA RADA: În baltă? Vai de mine... dar ce v-am greşit eu, oameni buni?...

M A C O V E I : În baltă, talpa iadului!

B A B A R A D A : Ajutor! ajutor! Pepeleo!

SCENA VIII

Aceiaşi, P E P E L E A (aleargă prin fund)

P E P E L E A : Cine mă cheamă?... Mama Rada?...

B A B A R A D A : Nu mă lăsa, Pepelaş dragă, vor hoţii să mă-nece.

P E P E L E A : Să te-nece, pentru ce? Staţi, oameni buni... nu faceţi păcatul.

T O Ţ I : În lături, mă sfrijitule.

P E P E L E A : Nu mă las de voi, cihar de m-aţi ucide... Mama Rada-i nevinovată.

M A C O V E I : Cum îndrăzneşti, măi ţingăule, să te împotriveşti voinţei poporului?... Nu ştii ce spuneau strămoşii noştri:”Box, pipili, Box...”

P E P E L E A : Ce box, mă, na box!... (*Trage un pumn în ghigilicul lui Macovei.*)

M A C O V E I : Aoleo! m-a necinstit.

T O M A : Iii!... a ridicat mâna asupra lui jupân Macovei.

M Ă R I C A : I-a turtit nasul pe ghigilic? asta...

M A C O V E I : Legaţi-l, măi, să-l ducem la procuror. Cât pentru babă, uştiuluc în baltă. (*Ţăranii leagă mâinile lui Pepelea.*)

P E P E L E A (*luptând*): Hoţilor, ticăloşilor!... vă puneţi o sută pe un om, ca corbii şi ca judanii. (*Ţăranii lasă pe Pepelea legat şi se-ntorc la Baba Rada.*)

B A B A R A D A : Pepeleo, Pepeleo... (*Ţăranii ridică pe babă şi se îndreaptă spre lac cu ea.*)

P E P E L E A : Ticăloşii... ucid pe biata babă, fără vină, şi pe mine m-au legat, ca să mă ducă la închisoare... s-au dus cu toţii... nu-i nime, p-aici mi-e drumul. (*Fuge-n căsuţă.*)

Ţ Ă R A N I I (*pe malul lacului*): Una!

B A B A R A D A : Pepeleo!

Ţ Ă R A N I I : Două, trei... hup, uştiuluc. (*O aruncă pe babă şi deodată s-aude un tunet depărtat, cerul s-acopere de nouri negri.*)

M A C O V E I : *Parapanghelos!* De-acum umflaţi pe Pepelea şi hai la procurorul.

Ţ Ă R A N I I (*revenind în scenă*): Dar unde-i?

Ţ Ă R A N I I : A pierit!

M A C O V E I : Pierit să fie! (*Începe furtună mare, tunete prelungite.*) Iaca, măi!... vedeţi? cum aţi înecat vrăjitoarea, a şi-nceput a ploua.

T O M A : Plouă cu fulgere, jupâne dascăle, dar apă — tufă.

F E M E I L E : Vai de noi! o să ne trăsnească.

M Ă R I C A : Hai s-aprindem Paşti de la lumânare... asta... lumânare de la Paşti.

M A C O V E I : Tronc, Mărico!

T O Ţ I : Hai pe-acasă, la sănătoasa, voinici. (*Un fulger cade-n lac, toţi fug în dreapta speriaţi.*)

SCENA IX

P E P E L E A (*ieşind din căsuţă*): Să se fi înecat biata mătuşă?... deaş şti că aş găsi-o, m-aş arunca înot. Ia să vedem. (*Vine în scenă şi găseşte o cârjă.*) Iaca una din cârjele ei... poate să-mi fie de ajutor... (*La mal*). A!... pare că zăresc ceva... ea-i... pluteşte... dă, Doamne, s-o scap. (*Întinde cârja-n apă şi scoate sumanul babei.*) Nu-i ea. Sărmana, e numai sumanul ei, a murit! S-a dus pe ceea lume, şi eu am rămas iar singur. (*Plânge.*) Rău mă doare inima după ea... dar ce aud!... ce văd!

(*Furtuna trece, norii dispar şi luna se înalţă de după copaci, în fund... pe suprafaţa lacului răsar mai multe flori mari de nufăr şi în fiecare din ele stă închisă câte-o zână; în cea mai frumoasă se găseşte Baba Rada, metamorfozată în Regina Zânelor; razele lunii luminează tainic tabloul.*)

SCENA X

PEPELEA, ZÂNE, BABA RADA (schimbată în zână)

COR DE ZÂNE

Frumoasă Zână cu dulce nume
Din sânul apei iese la lume.
Ferice omul care pe ea
La foc de stele o va vedea.

(*Florile de nufăr se deschid, zânele ies de formează împreună un grup artistic în lumina electrică. În floarea din mijloc apare Baba Rada sub figura şi sub costumul unei zâne tinere şi frumoase şi încununată cu plante acvatice.*)

ZÂNA

Pepeleo, blând suflet, tu singur cu-ndurare,
Ai vrut să-mi aperi viaţa de-a proştilor turbare.
Pe tine eu din umbră te-oi scoate la lumină,
Căci fosta Baba Rada de-acum e a ta zână.

(Zâna, ieşind din floare, păşeşte pe faţa apei şi vine în scenă.)

PEPELEA (*cade-n genunchi*): O!... ce minune cerească.

ZÂNA: Pepeleo!... de azi începe o viaţă plină de lupte pentru tine... dar să n-ai grijă, vei fi pretutindeni apărat şi susţinut de mine. Ţine acest fluieraş de trestie, el te va ajuta la orice nevoie... când îi cânta din el... ţine ş-acest inel de logodnă cu Sânziana.

PEPELEA: Ah!... zână frumoasă şi milostivă, mă logodeşti cu norocul.

ZÂNA: Norocul să te însoţească în calea vieţii. Acum te las, Pepeleo... rămâi cu bine, eu mă-ntorc în împărăţia zânelor.

(Zâna se-ntoarce în floarea ei, toate florile s-afundă încet, în sunetul simfonic al orchestrei. Corul repetă refrenul de la început.)

(Sfârşitul actului I.)

ACTUL II

CUPRINS

Teatrul reprezintă sala tronului lui Papură-Împărat... Vasuri mari cu plante acvatice sunt aşezate în colţuri... un tron mare de aur în stânga, alt tron mai mic alături, spre public... o uşă în stânga, ce duce în apartamentul împărătesei... în dreapta, uşi mari... în fund, arcade largi şi înalte, ce se deschid pe terasă, deasupra grădinii.

SCENA I

PEPELEA (*se iveşte cu sfială pe terasă, apoi intră în scenă*): Nu mă vede nime? M-am furişat prin grădina împărătească, doar oi zări pe Sânziana... dar toate ferestrele palatului sunt închise... Ce bogăţii... Ce locaş fermecător!... Bine m-aş deprinde a trăi aice... alăturea cu fata împăratului. Dacă m-ar ajuta Zâna-Lacului să mi se împlinească dorul... Ian să-mi încerc norocul, sunând din fluierul ăsta!... Să vedem ce poate el!... (*Privind fluierul, cântă.*)

ARIE

I

Fluieraş frumos,
Mult zici tu duios.
Scumpe fluieraş,
Mult zici drăgălaş,
Zi cu glasul tău,
Zi pe gândul meu,
Versul cel cu foc,
Ce-aduce noroc.

II

Fluieraş de fag,
A! spune cu drag,
Spune de-al meu dor
Scumpului odor,
Că inima mea

Vecinic pentru ea
Bate ne-ncetat
D-un amor curat.

(El vrea să cânte din fluier, dar se opreşte, zărind în dreapta pe Tândală.) Dar vine cineva... mă închin cu cântecul şi, la fugă... să mă ascund în grădină. *(Dispare după arcade.)*

SCENA II

TÂNDALĂ, pe urmă PĂCALĂ
(amândoi în haine brodate cu fir ş-acoperite cu decoraţii pe piept şi pe spate)

TÂNDALĂ (*venind din dreapta*): Stăpânul meu, augustatea-sa marele împărat Papură doarme... Doarmă sănătos şi fără grijă, cât mă are pe mine, Tândală, prim-ministru... Toată sarcina statului e pe spinarea mea... Sarcină grea!... (*Cu emfază.*) Însă mă simt mândru de-a o purta pentru gloria, prosperitatea, propăşirea şi moralitatea poporului ce se adăposteşte la umbra sceptrului împărătesc al augustăţii-sale... (*Zărind pe Păcală.*) Dar pare că găsesc pe Păcală, colegul meu de cabinet... un şiret de frunte, care ades mă păcăleşte!... Cum să mă dezbar de el?... Am cătat să-l trimit departe, peste nouă mări şi nouă ţări, într-o ambasadă... dar n-a primit... Ce tertip să mai iscodesc?... (*Stă pe gânduri.*)

PĂCALĂ (*intră pe sub arcade*): Doarme augustul nostru, şi soarele-i sus... Însă are şi dreptate să-şi odihnească bătrâneţele. (*Zărind pe Tândală.*) A!... iaca Tândală, perechea mea de la carul statului... cum să-l dau peste cap?...

TÂNDALĂ: Ce văd? Excelenţa-voastră la curte aşa de dimineaţă?

PĂCALĂ: Datoria-mi fac, urmând pildei excelenţei-voastre.

TÂNDALĂ: Datorie sacră... când stăpânul trage la aghioase... Sluga credincioasă veghează, pentru gloria...

PĂCALĂ: Propăşirea...

T Â N D A L Ă : Prosperitatea...

P Ă C A L Ă : Şi moralitatea poporului, ce s-adăposteşte...

T Â N D A L Ă : La umbra sceptrului părintesc.

A M Â N D O I (*înclinaţi*): Al augustăţii-sale...

P Ă C A L Ă: Bine, acuma ad-o colea jumătatea milionului ce-ai câştigat astă-noapte.

T Â N D A L Ă : Ce milion? Care milion? de unde milion?

P Ă C A L Ă: Care? (*Îi şopteşte la ureche.*) Cel care ai câştigat ruşfet de la concesionarii baloanelor.

T Â N D A L Ă (*cu mirare*): De unde o ştii?

P Ă C A L Ă : E scris pe nasul excelenţei-voastre, ad-o...

T Â N D A L Ă: Ei, ştii una? Lasă-mi mie milionul ăsta, şi eu îţi făgăduiesc alt milion la anul.

P Ă C A L Ă : Cum?

T Â N D A L Ă (*îi vorbeşte la ureche*): Din răscumpărarea concesiunii baloanelor.

P Ă C A L Ă : Parol?

T Â N D A L Ă : Parol!

P Ă C A L Ă: Ba, ba, ba, mai bine azi un ou decât la anul un bou; adă!

T Â N D A L Ă : Bine, om regula socotelile mai pe urmă, acum să ne ocupăm de afacerile politice... Ştii că domniţa Sânziana e fată mare?...

P Ă C A L Ă : O fi; şi, prin urmare, i-a abătut să se mărite numaidecât.

T Â N D A L Ă : Fată mare nu-i? Trebuie să-i credem.

P Ă C A L Ă : Şi împăratul, care se supune la toate voinţele ei, a trimis crainici pe la toate împărăţiile ca să le ducă această veste.

T Â N D A L Ă : O ştiu.

P Ă C A L Ă : Şi chiar au început a sosi în oraş mai mulţi din acei ce-au auzit de frumuseţea domniţei.

T Â N D A L Ă : Care şi care?...

P Ă C A L Ă : Zorilă, craiul Răsăritului; Murgilă, craiul Apusului... şi Pârlea-Vodă, şi Lăcustă-Vodă, şi alţi mulţi din toate părţile lumii.

T Â N D A L Ă : Minunat; şi unde au tras la gazdă?

P Ă C A L Ă : La “Grand Hotel”, la “Trei sarmale”.

T Â N D A L Ă : Cred c-om căpăta ceva decoraţii de la ei... decoraţii cu briliante primprejur... iar nu ca potcoavele astea, care cântăresc zece oca... de aramă... Priveşte: ordinul Hipopotamului!... ordinul Urangutanului!... ordinul Bivolului... ordinul Bibilicului... etc...

P Ă C A L Ă : Acestea sunt decoraţii zoologice... dar unde le-om mai anina şi pe celelalte?...

T Â N D A L Ă : Pe dinăuntrul livrelei... ca căptuşală.

(S-aude-n stânga un căscat lung.)

P Ă C A L Ă : Taci... s-anunţă împăratul.

(Papură-Împărat vine în halat şi papuci galbeni... şi cu coroana peste scufă.)

SCENA III

Aceiaşi, P A P U R Ă

P A P U R Ă : A... a... a!... Bine am dormit.

A M Â N D O I : Să vă fie de bine, augustate.

P A P U R Ă : Aici sunteţi, miniştrii mei isteţi!

T Â N D A L Ă : La uşa augustă a iatacului împărătesc...

P Ă C A L Ă : Precum se cuvine...

P A P U R Ă : Vine... bine vreau să zic, ne place să vă vedem aproape de tron, pentru că sunteţi ageri.

A M Â N D O I (*închinându-se*): Măria-ta...

P A P U R Ă : Credincioşi!

A M Â N D O I : Augustate...

P A P U R Ă : Întegri.

A M Â N D O I : Luminate împărate...

P A P U R Ă : Deşi nu prea frumoşi...

A M Â N D O I : Milostive stăpâne...

P A P U R Ă : Destul, nu vă mai frângeţi şalele... câte ceasuri sunt?...

TÂNDALĂ: Câte porunceşte augustatea-voastră să fie.
PAPURĂ: M-am trezit destul de dimineaţă, nu-i aşa?
TÂNDALĂ: Aşa! v-aţi trezit odată cu zorile.
PAPURĂ: Oare?... Ce crezi şi tu, Păcală... îmi pare că soarele-i sus.
PĂCALĂ: Zorile au mai întârziat astăzi, pentru plăcerea augustăţii-voastre.
PAPURĂ: Bine-au făcut, pentru că eram foarte obosit... trebile statului...
TÂNDALĂ: Vă prea osteniţi, augustate; şi nu se cade să compromitaţi augusta voastră sănătate. Nouă, servitorilor tronului, ne incumbă truda; pentru gloria...
PĂCALĂ: Propăşirea...
TÂNDALĂ: Prosperitatea!
PĂCALĂ: Şi moralitatea poporului ce s-adăposteşte...
TÂNDALĂ: La umbra sceptrului părintesc...
AMÂNDOI: Al augustăţii-voastre!
PAPURĂ: Frumoasă imagine!... umbra sceptrului... mi-o repetaţi în toate zilele... e cam monotonă, însă plăcută... şi ce mai face poporul?... nu l-am văzut de mult...
TÂNDALĂ: Nu-şi încape în piele de fericire.
PAPURĂ: Aşa să fie, Păcală, îşi încape sau nu-şi încape?
PĂCALĂ: Nu-şi încape... e burduf...
PAPURĂ: Burduf!... A!... mulţumirea mea este deplină... adică tocmai deplină nu... pentru că tarafurile politice se-nmulţesc pe toată ziua... Câte avem pân-acum?
PĂCALĂ: 57, augustate.
PAPURĂ: Numai atâtea?... le credeam mai plodoase... care au mai ieşit la maidan?...
PĂCALĂ (*desfăşurând o hârtie lungă*): Iată lista.
PAPURĂ: Breee!... ce pomelnic!... citeşte-l, Păcală.
PĂCALĂ: Categoria-ntâi.
PAPURĂ: Cum?... Sunt pe categorii?

PAPURĂ: Dar, categorisiţi.

PAPURĂ: Zi-nainte.

PĂCALĂ: Categoria-ntâi! Tarafuri colorate.

PAPURĂ: Colorate?...

PĂCALĂ: Da!... pentru ca să bată mai bine la ochi. (*Citind.*) Taraful verde.

PAPURĂ: Verde? Pentru ce verde?

PĂCALĂ: Pentru că-i spanac. (*Citind.*) Taraful galben.

PAPURĂ: Galben?... O fi taraf de dovleci?...

PĂCALĂ: Tocmai... e un taraf care a prins gălbeaţă. (*Citind.*) Taraful alb.

PAPURĂ: Alb?... Se vede că-i mai spălat?

PĂCALĂ: Şi pătimeşte de albeaţă pe ochi. (*Citind.*) Taraful stacojiu.

PAPURĂ: Stacojiu?... pentru ce?

PĂCALĂ: Pentru că cu cât e mai fiert, cu atât e mai roş.

PAPURĂ: Ca racii.

PĂCALĂ: Raci progresişti etc. Categoria a doua... Taraful naţional-liberal, taraful liberal-naţional, taraful liberal-naţional-moderat, taraful moderat-naţional-liberal.

PAPURĂ: Treci la altă categorie, asta-i cam într-acelaşi păr.

PĂCALĂ: A treia categorie... Taraful aristocrat, democrat, burtocrat, pungocrat, postocrat...

PAPURĂ: Destul... m-am ameţit şi simt că devin prostocrat ca dânşii... Şi care-i deviza politică a tuturor?

PĂCALĂ: Una ş-aceeaşi... "Scoală-te de la locul tău, să mă pun eu."

PAPURĂ: Adică, cu alte cuvinte... Să vă dau afară pe voi şi să-i iau pe dânşii în loc?

PĂCALĂ: Cam aşa!

PAPURĂ: Ş-aşa se poate... să vă dau afară... să nu vă dau?... Ba să vă dau.

AMÂNDOI: Ferească Dumnezeu, auguste.

PAPURĂ: Dar dacă vă voi păstra... Cum să salvăm situaţiunea?...

T Â N D A L Ă : Trântind tarafurile la puşcărie.

P A P U R Ă : Bună idee, să le trântim... oare să le trântim?... şi pentru ce să nu le trântim?... Ce zici şi tu, Păcală?...

P Ă C A L Ă : Zic să nu le trântim, maiestate... pentru că o asemenea trântă ar fi o măsură în incompatibilitate cu abilitatea guvernamentală.

P A P U R Ă (*aiurit*): Aşa... (*Aparte.*) N-am prea înţeles. (*Tare.*) Apoi dar să-i lăsăm în pace, mai cu seamă că am altă belea pe capul meu... Sânziana mi-a declarat că vrea să se mărite pe placul ei... iar nu după convenienţele politicii statului... Eu chibzuisem să fac alianţă cu vecinul meu, cu Piperuş-Craiul... dar fata-l găseşte prea iute... şi nu-l vrea.

T Â N D A L Ă : Asta poate să nască mari complicaţiuni.

P Ă C A L Ă : Poate chiar şi războaie.

P A P U R Ă : Ş-apoi?... nu mi-e teamă de-un Piperuş. Câţi pipăruşi am mâncat eu, de când împărăţesc!... Au început să curgă peţitori pentru Sânziana?

T Â N D A L Ă : Început... Hotelul "La trei sarmale" e plin de crai, domni şi împăraţi, care aşteaptă să fie invitaţi a se prezenta la Curte.

P A P U R Ă : Bine, faceţi-le cunoscut că-i voi primi chiar astăzi... Gătit-aţi tot pentru ceremonialul primirii lor?

P Ă C A L Ă : Totul e gata.

P A P U R Ă : Mergeţi dar să-i aduceţi în prezenţa noastră, hai, marş!

A M Â N D O I : Numaidecât, auguste... (*Ies închinându-se.*)

P A P U R Ă (*singur*): Un cap încoronat trebuie să aibă caracter ferm şi voinţă nestrămutată... altminterea se-ncurcă rău iţele politice... Eu am hotărât să fac pe voia Sânzianei... şi nu mă schimb odată cu capul (*o pauză*), şi însă prudent de-a expune împărăţia la cine ştie ce calamităţi, pentru capriciul unei copile alintate... Ce-ar fi, adică, dacă n-aş mărita-o acum?... ar plânge ş-atâta tot... dar de ce s-o fac să plângă, drăguţa?... Vrea să se mărite, lucru natural. (*Schimbă tonul.*) Vrea, vrea... multe vrea omul... de m-aş potrivi... ea are voinţa ei... dar şi eu am pe-a mea... şi, în sfârşit, cine-i împăratul? Eu!... cine are dreptul de a porunci?... Eu! prin urmare, s-o mărit... alta n-am ce face. (*Stă pe gânduri, numărând pe degete.*) S-o mărit?... să n-o mărit?...

SCENA IV

PAPURĂ, SÂNZIANA (iese din apartamentul ei)

SÂNZIANA: Tătucă. (*Vine de-l sărută.*)

PAPURĂ: Copila mea, te-ai trezit?...

SÂNZIANA: Ce fel? trezit?... Soarele-i amiazi, şi d-ta tot în halat şi cu scufa de noapte?...

PAPURĂ: Am avut multe de pus la cale cu miniştrii.

SÂNZIANA (*zâmbind*): Înţeleg... aţi organizat ceremonialul de astăzi... Scumpul meu părinte, cât mă doare să mă despart de d-ta.

PAPURĂ: Apoi dacă te doare aşa de mult, pentru ce vrei numaidecât să ieşi din casa părintească?

SÂNZIANA: Pentru ca să mă duc şi eu la casa... aşa a făcut şi mama.

PAPURĂ: Dumnezeu s-o ierte... însă, pe vremea ei, fetele se măritau după placul părinţilor.

SÂNZIANA: S-au schimbat lucrurile de-atuncea, tătucă. Astăzi suntem libere şi independente.

PAPURĂ: Formaţi şi voi un taraf?...

SÂNZIANA: Dar, găsim că e drept să ne alegem noi înşine tovarăşii vieţii noastre.

PAPURĂ: De aceea s-au înmulţit despărţeniile... Ascultă, Sânziană... n-ai putea să mai rabzi vreo doi-trei ani?...

SÂNZIANA: De ce nu zece?... să-mpletesc coadă albă.

PAPURĂ: Pân' la coadă albă mai ai mult, fata mea.

SÂNZIANA: Tătucă, vrei să afli adevărul?... mi-a prezis o vrăjitoare că, de nu m-oi mărita în anul acesta, am să mă găsesc într-o primejdie de moarte.

PAPURĂ: De moarte!... să mori?... ferească Dumnezeu! să nu faci una ca asta... mai bine te mărit de 17 ori, cu cine ţi-a cere inima... chiar c-un zmeu, dacă ai poftă de zmei.

SÂNZIANA: Bunul meu părinte!... Tocmai de zmei mi-e teamă,

pentru că ei fură fete de-mpăraţi... şi mi-a spus vrăjitoarea că sunt ameninţată...

P A P U R Ă (*speriat*): Ce?... să te răpească o dihanie de pe ceea lume?... Merg să dau porunci ca să pună străji împrejurul palatului... (*Strigă:*) Păcală, Tândală... iaca, uitasem că ei sunt duşi la "Trei sarmale!"

S Â N Z I A N A : Nu te turbura, tătucă, mai bine mergi de te găteşte, ca să primim oaspeţii veniţi la noi de prin fundul lumii.

P A P U R Ă : Ai dreptate; mă duc să-mi lepăd halatul şi să-mi pun hlamida... Pupă-mă frumos... Pupă-mă încă o dată. (*După ce-o sărută iese zicând:*) E frumoasă... ruptă din soare! Şi-mi samănă mie, bucăţică tăiată. (*Iese-n stânga.*)

SCENA V

S Â N Z I A N A (*singură*): Azi trebuie să-mi aleg un mire!... pe care?... pe cel mai viteaz, mai tânăr şi mai frumos.

RECITATIV

De multe nopţi mi-e somnul agitat
Şi până-n zori ades nu pot dormi.
Un glas ascuns îmi zice ne-ncetat
Că am ajuns în timpul de-a iubi.

ARIE

I

Fără dor, fără iubire,
Nu e-n lume fericire,
Spune doica mea.
Ea-i bătrână, ispitită;
Ca să fiu dar norocită,
S-o ascult pe ea.

II

Făt-Frumos, o, dulce mire,
Te aştept, vin' cu grăbire,

Vino de mă ia,
Ca să ducem împreună
Viaţă dulce, viaţă bună
Cum inima vrea.

Ah!... când ar veni Făt-Frumos... (*Stă gândind. Un zmeu trece călare prin văzduh.*) Când ar apărea deodată-n ochii mei...

(Zmeul apare între arcade.)

SCENA VI

SÂNZIANA, ZMEUL

ZMEUL (*în fund*): Sânziană!

SÂNZIANA (*tresărind*): Cine mă cheamă? (*Vede pe zmeu.*) A!... (*Vrea să fugă.*)

ZMEUL: Nu fugi, dulce minune; vestea frumuseţii tale a trecut peste nouă mări şi nouă ţări şi, ca să te văd, am venit în zbor nouă zile şi nouă nopţi.

SÂNZIANA: Dar cine eşti tu, care îndrăzneşti?...

ZMEUL: Eu sunt împăratul zmeilor.

SÂNZIANA (*cu groază*): Eşti zmeu?...

ZMEUL: Ş-am jurat să te fac soţia mea.

SÂNZIANA: Eu?...

ZMEUL: Vino cu mine.

SÂNZIANA: Mai bine să mor.

ZMEUL: Vino!... (*Face un pas, întinzând mâna spre ea.*)

SCENA VII

Aceiaşi, PEPELEA (se arată sub arcade)

PEPELEA: Stai, fiară de pe ceea lume!... un pas mai mult, eşti mort.

ZMEUL: Ce?... tu, piticule, îmi porunceşti mie?

P E P E L E A : Pieri, pieri îţi zic.

Z M E U L (*ridică buzduganul*): Se vede că vrei să legi frăţie de moarte cu buzduganul meu?

P E P E L E A : Şi tu cu fluieraşul meu. (*Sună din fluier.*)

Z M E U L (*rămâne încremenit, vrea să-nainteze, dar nu poate; vrea să ridice buzduganul, şi-i cade braţul fără putere*): Păcătosule!... aşteaptă... Ce-am păţit?... nu pot face un pas înainte... nu pot purta buzduganul, sunt fermecat... fluierul acesta mă-nvinge... (*Se tot retrage îndărăt, împins de-o putere misterioasă, în sunetul fluierului Pepelea-l urmăreşte, amândoi dispar în grădină.*)

S Â N Z I A N A (*trezindu-se din buimăceală*): Am visat?... Era să mă răpească un zmeu?... Şi m-a scăpat de el?... Cine m-a scăpat?... Poate că era Făt-Frumos.

Făt-Frumos, o, dulce mire,
Te aştept vin' cu grăbire,
Vino de mă ia... etc.

(Iese prin stânga cântând sotto voce.)

SCENA VIII

P Ă C A L Ă, T Â N D A L Ă, P Â R L E A - V O D Ă,
L Ă C U S T Ă - V O D Ă, Z O R I L Ă, M U R G I L Ă

(*mai multe persoane din toate părţile lumii, în diverse costume fantastice*)

(*S-aud fanfare-n curte, uşile-n dreapta se deschid; doi uşieri vin de se aşează la intrare. Intră cortegiul de crai, domni şi împăraţi, precedaţi de Tândală şi Păcală şi urmaţi de steaguri cu emblemele lor. Se pun în semicerc, în faţa tronului.*)

COR

Azi e ziua mult dorită,
Când, uimiţi, o să vedem
O minune strălucită,
Un crin alb cu diadem.

T Â N D A L Ă : Poftim, vestiţi şi de bun neam domni, crai şi împăraţi! În curând va sosi marele, gloriosul, mărinimosul, augustul Papură-Împărat, împreună cu frumoasa, încântătoarea, augusta sa copilă, domniţa Sânziana.

(În sunetul unui marş triumfal, intră Papură cu hlamidă şi cu coroană aurită, ţinând pe Sânziana de mână, urmaţi de mai multe dame şi magnaţi de Curte... ei fac jurul sălii, salutând pe oaspeţi, ş-apoi merg de se suie pe tronuri. Steagurile se înclină în faţa lor şi toţi oaspeţii rămân extaziaţi, privind la Sânziana... Pârlea-Vodă dă semne de admiraţie grotescă. Tândală stă lângă tron.)

COR

Iată împăratul,
Iată luminatul
Cu Sânziana,
Mândra Cosânzeana,
Orişicine-o vede
Jură şi crede
Că e un juvaer,
Căzut aici din cer.

SCENA IX

Aceiaşi, P A P U R Ă *cu* S Â N Z I A N A

P A P U R Ă (*pe tron*): Bine-aţi venit la curtea noastră, oaspeţi de soi şi de tot soiul!... Crainicii noştri v-au dus vestea despre copilă şi zestrea ei... jumătate de împărăţie, fără ipotecă... Care din voi va avea noroc să placă fetei va avea parte de amândouă... Haide, arătaţi-vă talentele şi nurii, concursul e deschis; am zis!...

TOŢI: Trăiască Papură-Împărat!

PAPURĂ: Acum şi pururea şi-n vecii vecilor...

TOŢI: Amin!

PAPURĂ: Păcală, te numesc mareşal de ocazie, fără leafă. Prezentează-ne concurenţii cu *tropos*.

PĂCALĂ: Ascult. (*Prezentând pe Zorilă.*) Măria-sa Zorilă, craiul Răsăritului.

PAPURĂ: Zorilă?... Am cunoscut în tinereţe pe babacu-tău; pătimea, sărmanul, de căscat, altminterea era deştept şi cam... berbant. (*Râzând.*) Îmi aduc aminte că odată ne-am întârziat împreună până-n faptul zilei, într-o mahala!... ha! ha! ha! Stârnisem toţi câinii şi comisarii... ha, ha, ha!

TÂNDALĂ (*încet, cu dezaprobare*): Auguste...

PAPURĂ (*serios*): Ai dreptate, Tândală, nu iartă ighemoniconul. (*Arată pe Sânziana.*) Şi e sărbătoare-n casă; iaca tac, tac.

ZORILĂ (*îngenunche dinaintea tronului Sânzianei şi declamă*):

Princesă! Răsăritul e raiul pământesc;
Din el răsare luna şi soarele ceresc!
Primeşte-a fi regină acelui dulce plai,
Ca să privească lumea-n mirare rai în rai.

(*Se scoală şi se retrage.*)

PAPURĂ (*lui Tândală*): Rarerarerai în rai? parcă aud broaştele, Tândală.

TÂNDALĂ: Poezie imitativă, auguste.

PAPURĂ: O fi!...

PĂCALĂ (*prezentând pe Murgilă*): Măria-sa Murgilă, craiul Apusului.

PAPURĂ: Murgilă?... Stăi... am cunoscut şi pe babacu-tău; era cam posomorât de firea lui. Ce mai face?

MURGILĂ (*posomorât*): A apus...

PAPURĂ: A apus!... Ce spui? A dat pielea popii? Hei!... lume,

lume!... toţi suntem mai mult sau mai puţin muritori. (*Îşi suflă nasul tare.*) Ca mâine îi apune şi tu.

MURGILĂ (*asemenea şi el îngenunche înaintea Sânzianei şi declamă*):

Princesă, în Apusul profund, mistuitor,
Apune soare, lună, tot ce-i strălucitor,
Dar jur pe-a ta frumseţă, de lume admirată,
Că tu nu vei apune din ochii-mi niciodată.

(*Se retrage.*)

PAPURĂ: Frumos!... (*Lui Tândală.*) Ce au, Tândală, de grăiesc toţi în stihuri?... e vreo boală nouă?

TÂNDALĂ: Da... o boală ce se numeşte stiho-morbus.

PAPURĂ: O fi!...

PĂCALĂ (*prezentând pe Lăcustă*): Măria-sa Lăcustă-Vodă.

PAPURĂ: Lăcustă? Te ştiu de mult... mi-ai potopit ogoarele într-o vreme... la anul o mie şi ceva!

LĂCUSTĂ: Era foamete, augustate... şi eram pe atunci un copil fără judecată, zburdalnic.

PAPURĂ: Aşa!... Ş-acum văd cu mulţumire că, deşi eşti flăcău tomnatic, te ţii bine; tot verde!

LĂCUSTĂ: Am stomac bun!

PAPURĂ (*lui Tândală*): Stomac de Lăcustă.

LĂCUSTĂ (*îngenunchează dinaintea Sânzianei şi declamă*):

Frunză verde de mohor
Mor de dor... zău... de dor mor,
Mor... mor... mor...

(*Aparte.*) Ce dracu!... am uitat restul şi mi-am pierdut rostul.

PAPURĂ (*lui Tândală*): Ian ascultă, Tândală... ăsta mormoroseşte ca un urs.

LĂCUSTĂ (*cată a continua*):

Frunză verde de mohor
Mor, mor, mor...

P A P U R Ă : Lăcustă... dragă Lăcustă, lasă, nu mai muri acum, fătul meu, pe altădată, pe altădată, aşa să trăieşti.

L Ă C U S T Ă (*retrăgându-se*): Curios!... mi-am uitat improvizaţia.

P Ă C A L Ă (*prezentând pe Pârlea*): Măria-sa, Pârlea-Vodă.

P A P U R Ă : Pârlea?... pârlit eşti de soare!

P Â R L E A : Ba din născare, augustate. (*Declamă:*)

Princesă, a ta frumseţă-nfocată şi bălaie
În vulcanul meu de suflet a aprins o pălălaie.
Ard, ard, ard, mă fac cenuşă, căci amorul mă încinge.
A! precum ai aprins focul, fă bine de mi-l şi stinge.

P A P U R Ă : Pompieri!... chemaţi pompierii... e-n stare să-mi dea foc palatului. (*S-aude afară fluierul lui Pepelea.*)

P Â R L E A (*indignat*): Cine mă fluieră?

P A P U R Ă : Ce se-aude, un fluier?

S Â N Z I A N A (*uimită, aparte*): Parcă-i fluierul care m-a scăpat de zmeu.

(Apare Pepelea pe pragul uşii din dreapta.)

SCENA X

Aceiaşi, P E P E L E A

P A P U R Ă : Cine eşti tu, semeţule, de îndrăzneşti s-ai îndrăzneala de a te prezenta dinaintea noastră?

P E P E L E A : Luminate împărate, sunt solul Zânei-Lacului!... Acea zână năzdrăvană a auzit de preaputernicul, preaînţeleptul, preamărinimosul Papură-Împărat, precum şi de cereasca frumuseţe a fiicei sale, care-i samănă...

P A P U R Ă (*îmblânzit*): Aşa mai vii de-acasă... urmează.

P E P E L E A : Şi, vrând să vă arate admirarea ce i-aţi inspirat, vă trimite prin mine, pentru serbarea de astăzi, două prezenturi, cum nu s-a mai văzut pe lume.

P A P U R Ă : Care? unde-s?...

P E P E L E A (*face un semn afară; un paj intră, aducând o colivie mică de aur, în care este închisă o pasăre albastră, şi alţi doi servitori aduc o oglindă mare, pusă pe două picioare aurite*): Iată-le!... o pasăre măiastră, pentru frumoasa şi încântătoarea princesă. (*Ia colivia ş-o prezintă Sânzianei.*) Ş-această oglindă, pentru augustatea-voastră... Pasărea are grai omenesc şi răspunde la toate întrebările... Oglinda arată adevărul... Zâna vă roagă să le primiţi bucuroşi, din parte-i.

(Servitorii aşează oglinda între ambele arcade, faţă cu publicul.)

P A P U R Ă : Primim, cum nu?... şi-i trimitem asigurarea înaltei noastre consideraţiuni.

S Â N Z I A N A : Ce frumoasă pasăre!

P A P U R Ă : O fi dumbrăveancă? (*Lui Pepelea.*) Şi zici că astă pasăre grăieşte?

P E P E L E A : E pasăre măiastră... adresaţi-i orice întrebare, ea va răspunde.

P A P U R Ă : Ce s-o-ntreb? Ha! am găsit... Păsărică dragă... spune-mi: sunt coţcari în împărăţia mea?

P A S Ă R E A : Da! da! da! da!

P A P U R Ă : Nu mă-ndoiam de asta... care sunt cei mai mari gheşeftari?

P A S Ă R E A : Păcală... Tândală...

P A P U R Ă : Ce-a zis?

P Ă C A L Ă : A zis Tândală.

T Â N D A L Ă : Ba Păcală.

P Ă C A L Ă : Ba Tândală.

T Â N D A L Ă : Ba Păcală.

P A S Ă R E A : Păcală-Tândală, Tândală-Păcală.

P A P U R Ă : Cum se poate?... Şi eu credeam...

T Â N D A L Ă-P Ă C A L Ă : Minciuni, minciuni, gaiţă neruşinată!... Nu o credeţi, augustate.

PAPURĂ (*sever*): Tăcere!... Mâine voi fi supremul vostru judecător, astăzi n-am vreme să fiu decât părinte... Sânziană, ai văzut ş-ai ascultat pe onorabilii preopinanţi... asta... aspiranţi... răspunde, care din dumnealor îl socoţi mai demn de a-mi fi ginere mie şi, prin urmare, bărbat ţie?

SÂNZIANA (*sculându-se*): Sire, sunt confuză în momentul acesta... şi nu mă pot pronunţa îndată... atât de mari sunt meritele dumnealor.

PAPURĂ: Prea bine, fata mea... Vom suspenda şedinţa pe zece minute; pentru ca să ai tot timpul necesar de-a lua o rezoluţie. (*Tare.*) Şedinţa e suspendată pe zece minute. Poftiţi la bufet, dacă vă place. (*Se scoală.*)

SÂNZIANA (*aparte*): Am să consult pasărea despre ursitul meu. (*Către pasăre.*) Păsărică dragă, cum se numeşte ursitul meu?...

PASĂREA: Pepelea! Pepelea.

SÂNZIANA: Pepelea. (*Iese printre arcade împreună cu damele.*)

PAPURĂ: Acum mă pot coborî de pe tron, să-mi mai dezmorţesc şalele... (*Se coboară.*) Unde-i cel ce-a adus pasărea şi oglinda?

PEPELEA: Eu sunt.

PAPURĂ: Cum te cheamă?

PEPELEA: Pepelea.

PAPURĂ: Din botez sau de-aiurea.

PEPELEA: Ba de-aiurea.

PAPURĂ: Aşa am chitit şi eu... acum spune-mi ce meşterie are oglinda asta?... Până azi eu n-am văzut oglinzi?

PEPELEA: Ea arată chipul şi totdeodată caracterul fiecărui om ce se uită în ea.

PAPURĂ: Minunat. (*Aparte.*) Prin ea am să cunosc firea musafirilor mei. (*Tare.*) Păcală, Tândală... ian priviţi-vă mutrele în oglinda asta... ca să vedeţi cât sunteţi de frumoşi.

PĂCALĂ-TÂNDALĂ (*cu sfială*): Auguste...

PAPURĂ: Am poruncit... marş.

(Păcală şi Tândală se duc în faţă la oglindă, care reflectează doi lupi cu gurile căscate, trăgând de-o pungă.)

PĂCALĂ-TÂNDALĂ: Doi lupi!... piei, drace!... suntem lupi?

PAPURĂ: Lupi! Miniştrii mei, secretari de stat, sunt lupi! şi eu i-am rânduit păstori la oi?... (*Sever.*) Am să vă hăituiesc cu copoi, pungivorilor!

PĂCALĂ-TÂNDALĂ (*abătuţi*): Ne-am dat de gol! Am păţit-o.

TOŢI (*cu mirare*): O!

PAPURĂ (*aparte*): Acum să trecem la musafiri. (*Tare.*) Lăcustă-Vodă... ai idee de nurii cu care te-a înzestrat natura?

LĂCUSTĂ: Aproximativ, augustate, după cât m-au încredinţat sexul frumos.

PAPURĂ: Treci la oglindă, treci ca să te aproximativeşti cu ochii.

LĂCUSTĂ: Bucuros... (*Se pune în faţa oglinzii. Oglinda reflectează o lăcustă slabă.*)

TOŢI (*râzând*): A!... o lăcustă?

LĂCUSTĂ: Eu! Lăcustă?...

PAPURĂ: Aidoma.

PÂRLEA (*râde cu hohot*): A păţit-o vărul.

PAPURĂ: Pârlea-Vodă, e rândul dumitale.

PÂRLEA: Eu n-am grijă... sunt frumos. (*Cată în oglindă. Oglinda reflectează un curcan.*) Un curcan!

(Toţi râd.)

PAPURĂ: Numai bun de pus în frigare.

PÂRLEA (*furios*): Asta-i o insultă... cere răzbunare. (*Scoate sabia ca să lovească oglinda.*)

PAPURĂ (*oprindu-l*): Ba te poftesc să-mi laşi mobilele în pace; nu poţi lupta cu adevărul... Am să mă uit şi eu... priviţi şi admiraţi. (*Se pune majestos înaintea oglinzii. Oglinda reflectează o broască purtând scufă.*) Ce?... un buhai de baltă? Eu?... Asta-i broscărie... boşcărie vreau

să zic; sfărâmaţi oglinda asta obraznică în 40 de mii de bucăţi. Buhai de baltă?... Pepelea, unde-i Pepelea?

PEPELEA (*ieşind de după oglindă*): Aici.

PAPURĂ: La spânzurătoare... duceţi-l la ştreang.

TÂNDALĂ-PĂCALĂ: Pe dânsul cu toţii!

(Toţi se reped asupra lui Pepelea, care scoate fluierul de la brâu.)

PEPELEA (*aparte*): Am să te văd, fluieraşule, ce poţi.

(*Fuge spre uşa din dreapta.*)

PAPURĂ: Nu-l lăsaţi să scape.

PEPELEA: Sună, fluieraşule, să-i faci a juca de streche.

(Sună din fluier ca la uşa cortului. Toţi se opresc din goană şi încep a juca în loc, sărind în sus, strâmbându-se şi neputându-se opri; Pepelea iese, fluierul încetează, dansul se opreşte.)

TOŢI: După el! (*Se reped spre uşă, fluierul se aude mai departe, dansul iar începe şi continuă mai strechiat, pân' ce fluierul tace.*) Uf! am obosit, nu mai pot, îmi dau sufletul. (*Unii cad pe scaune, alţii se reazemă-mpreună, spate de spate.*)

PAPURĂ (*căzând pe treptele tronului*): Uf! am jucat fără voie ca la uşa cortului, la bătrâneţe. Suntem vrăjiţi.

SCENA XI

Aceiaşi, DAMELE CURŢII, MACOVEI, TOMA, ŢĂRANI, ŢĂRANCE

DAMELE (*dau ţipăt afară*): A!

TOŢI (*tresărind*): Ce este?

DAMELE (*pe terasă*): Zmeul! Zmeul!... Săriţi... a răpit pe domniţa!

(Zmeul trece călare prin aer, cu Sânziana în braţe.)

T O Ţ I : Zmeul!...

D A M E L E (*vin, alergând speriate, în scenă*): Zmeul! (*Se ascund după tronuri.*)

P A P U R Ă : Ce zmeu? unde-i zmeul?... ce-aţi păţit?

O D A M Ă (*repede*): În vreme ce domniţa sta departe pe terasă, grăind cu pasărea cea măiastră, soarele s-a-ntunecat ca de un nor şi deodată a apărut prin văzduh un zmeu călare; el a trecut pe lângă domniţa, a luat-o în braţe şi s-a dus, s-a dus...

P A P U R Ă (*buimăcit*): S-a dus, s-a dus, unde s-a dus?

D A M A : Şi s-a făcut în curând nevăzut.

P A P U R Ă (*tare*): Unde?

D A M A : În fundul orizontului.

T O Ţ I : A!

P A P U R Ă : Tocmai în fund?

D A M A : Tocmai.

T O Ţ I : A!... A!...

P A P U R Ă : Ce a... a... a?... ce aţi căscat gurile?... La goană după el! (*Scoate paloşul şi umblă pe scenă ca un nebun, strigând:*) După el, voi toţi... Domni, crai, împăraţi, Păcală, Tândală, Macovei. Oştile, să iasă oştile... Poporul!... Să sară poporul! Cum?... să-mi fure bunătate de fată pe sub nas? După hoţ, la goană; înarmaţi-vă cu buzdugane, cu ciomege, cu ce-ţi găsi — încălecaţi pe cai, pe măgari, pe prăjini, şi după zmeu, la goană. Eu plec înainte... Hai, nu mă lăsaţi singur.

T O Ţ I : Hai! Hai!

COR

La goană, la goană, la goană,
În grabă, la fugă, mereu!
Să-l prindem, să-l facem tocană,
Pe hoţul, pe hâtrul de zmeu!

(Toţi ies, alergând pe uşă şi pe sub arcade.)

(S f â r ş i t u l a c t u l u i II.)

ACTUL III

CUPRINS

Teatrul reprezintă o pădure deasă, prin care se deschide o alee ce duce din faţa scenei până-n fund; în dreapta, un tufar, sub care stă ghemuit Statu-Palmă.

SCENA I

STATU-PALMĂ, apoi ZÂNA-CODRULUI

COR
(în pădure)
În pădurea fermecată
Stăm închişi, vai! fără vină.
O! tu, zână adorată,
Scoate-ne iar la lumină.

STATU-PALMĂ: Ian auzi cum se bocesc toţi nenorociţii prinşi în codru de Mama-Pădurii!... Ce dihanie răutăcioasă!... Pe cine-l întâlneşte rătăcit pe-aice, îl închide într-un copac... Chiar pe mine, uncheşul Statu-Palmă-Barbă-Cot, m-a osândit să stau în tufarul ista... şi mi-a luat amanet iepuraşul meu cel şchiop... De nu l-ar fi mâncat ostropăţ, sărmanul... Dar iată că vine... La tufar, moşule... (*Se ascunde după tufar.*)

ZÂNA (*care vine prin alee*): Frate-meu, zmeul, a răpit pe Sânziana... şi de-atunci nu l-am mai văzut... l-o fi fermecat, şi-l ţine legat de poalele ei... Ce proastă beţie e beţia amorului!... Cum ea schimbă pe om în neom... Eu dispreţuiesc această slăbiciune omenească... n-am iubit, nici voi iubi vreodată, deşi mulţi s-au înamorat de mine şi s-au rătăcit prin codru, căutându-mă. Năucii! le-am arătat eu cine-i Mama-Pădurii... i-am atras aici în desime şi i-am închis în trunchii copacilor... În stejarul cel mare am pe Făt-Frumos; în salcia cea pletoasă, pe un poet bocitor; în tufa ceea de spini înveninaţi, pe un invidios jurnalist... în putregaiul cel de ulm, un fost ministru putred la inimă; în strâmbătura cea de lemnul-câinelui, un fals patriot; în tufarul cela am închis pe

Statu-Palmă-Barbă-Cot şi i-am luat zălog iepuraşul lui cel şchiop, ha! ha! ha! (*Corul iar se repetă.*) Ei plâng, şi eu râd de bocetele lor... Dar ce zăresc? Iaca frate-meu, zmeul... posomorât e!... efectul amorului!

SCENA II

Z Â N A , Z M E U L (vine prin alee trist, palid şi abătut)

Z Â N A : Bine-ai venit, frate!... Ce-ai păţit de eşti aşa trist?

Z M E U L (*oftează*): Ha!

Z Â N A : Eşti bolnav?

Z M E U L (*dă din cap*): Ha!

Z Â N A : Nu?... ai pierdut poate pe Sânziana?

Z M E U L (*tragic*): Ah!... n-am pierdut-o, soro... ea m-a prăpădit pe mine.

Z Â N A : Cum?

Z M E U L : Nu vrea!

Z Â N A : Ce nu vrea?

Z M E U L : Să mă iubească.

Z Â N A : Cum se poate?... tu, zmeul zmeilor!

Z M E U L : Eu, zmeul zmeilor!

Z Â N A : Carevasăzică, nu te-ai îndulcit cu nimica până acum?

Z M E U L : Îndulcit?... Zi amărât, căci numai amar am înghiţit... priveşte-mă în faţă, ş-apoi mă-ntreabă de viaţă.

Z Â N A : Într-adevăr, eşti cam tras la faţă.

Z M E U L : Şi tras pe sfoară... Sunt galben ca nufărul, căci nici mănânc, nici beau, nici dorm; sunt năuc.

Z Â N A : Adică înamorat?

Z M E U L : Înamorat lulea.

Z Â N A : Lulea?

Z M E U L (*tragic*): Lulea, ascultă: După ce am răpit-o de la curtea lui Papură... am adus-o prin văzduh la palatul meu din insula cea nevăzută... Sărmana!... era leşinată de spaimă... când s-a trezit şi a dat

cu ochii de mine… în loc să-mi zâmbească, ca celelalte fete bine crescute, știi ce-a făcut?

ZÂNA: Ce?

ZMEUL: S-a-nfuriat ca o pisică sălbatică, și cât pe-aci să mă chiorască cu unghiile sale trandafirii… Eu am început, după obicei, a-i înșira vorbe drăgălașe… aș!… ca și când aș fi grăit politică.

ZÂNA (*râzând*): Așa efect deșănțat ai produs?

ZMEUL: Așa!… i-am spus că o iubesc, că vreau s-o fac împărăteasa zmeilor, că i-oi aduce toate comorile din lume, botine cu tocuri de-o șchioapă, corsete, chirase, degeaba!… în sfârșit, i-am căzut la genunchi… Am plâns chiar, crezi tu, Pădureanco?

ZÂNA: Și ea?

ZMEUL: Ea s-a uitat la mine cu dispreț și mi-a zis: Slut ești când te scâncești.

ZÂNA: Și tu?

ZMEUL: Eu m-am supărat și am răspuns: Slut, neslut, ai să fii a mea, de voie, de nevoie; și m-am repezit s-o apuc în brațe.

ZÂNA: Și ea?

ZMEUL: Ea mi-a tras o palmă… dar știi ce palmă? de mi-au scăpărat ochii… (*Duios.*) Cine ar crede că o mânușiță atât de fragedă ar putea… Mi-e umflată falca?

ZÂNA: Umflată bine… și tu?

ZMEUL: Eu m-am făcut că n-am mâncat palma și am dat asalt înainte…

ZÂNA: Atunci?

ZMEUL: Ea a scos, de nu știu unde, un pumnar și mi-a declarat că se ucide de-oi face un pas mai mult.

ZÂNA: Și tu ai crezut-o?

ZMEUL: Era în stare să se străpungă, diavoloaica, pentru ca să-și apere… onoarea.

O copiliță cu mâna-i albă
Pe mine, soro, m-a prins de nas.
Și lângă-această minune dalbă

N-am nici putere, nu am nici glas.
Credeam odată că cel mai tare
Şi cel mai mare pe lume-s eu.
Ce nerozie!... o fată mare
E mai zmeoaică decât un zmeu!

ZÂNA: De este aşa, te jălesc, frăţioare... După câte mi-ai spus, Sânziana are mândrie şi energie?...

ZMEUL: Prea multă energie... (*Îşi pipăie falca.*) Şi eu nu mai am vlagă în mine de când mă munceşte dorul... puterile mi-au secat, încât sunt foarte îngrijit, căci am aflat de venirea lui Papură-Împărat asupra mea cu oaste mare!

ZÂNA: Cine ţi-a adus astă veste?

ZMEUL: Un şoim cu cap de cuc.

ZÂNA: Vro pasăre măiastră?

ZMEUL: Nicidecum!... Un simplu cuc, care şi-a schimbat numele, ca să se coţofănească.

ZÂNA: Şi ce-ai de gând să faci?

ZMEUL: De-aş fi în apele mele, nu mi-ar păsa de oastea lui Papură... dar mă simt fără curaj... de când m-a muiat amorul... şi mă tem...

ZÂNA: Nu te teme, cât sunt eu în calea lor... alt drum decât acest din codru nu duce spre insula ta. De-or intra în el, îi prind în mrejele mele.

ZMEUL: Prinde-i, surioară! mai cu samă pe împăratul... Sânziana va face tot ce voi vrea eu pentru ca să scape pe tată-său... ş-atunci voi redeveni iar zmeul zmeilor, cu-o falcă-n cer şi cu alta pe pământ... dar ce s-aude? (*În stânga e un zgomot de oameni.*)

ZÂNA: Zăresc o oaste mare... o fi Papură.

ZMEUL: O oaste?... fug...

ZÂNA: Mergi degrabă de te închide în cetatea ta.

ZMEUL: M-am dus! (*Iese fuga prin fund.*)

ZÂNA: Sărmanul frăţior, cine-ar zice c-a fost spaima lumii... priveşte, din zmeu, s-a schimbat în iepure. Efectul amorului! (*Intră în pădure.*)

SCENA III

PAPURĂ, PĂCALĂ, TÂNDALĂ, MACOVEI,
ŢĂRANI, OSTAŞI

(toţi sunt înarmaţi cu felurimi de arme; intră din stânga, obosiţi de drum)

COR

Aoleo! nu mai pot,
Ostenit sunt de tot,
Am să mor!
Ce necaz! pân-acum,
De un an sunt pe drum
Umblător, mor, zău, mor.

PAPURĂ: Unde suntem, Tândală?

TÂNDALĂ: La marginea unui codru, auguste.

PAPURĂ: Ai vorbit de te-ai pripit... te întreb, în ce ţară am ajuns?

TÂNDALĂ: Cine poate şti... de un veac de om umblăm lela pe faţa pământului, fără a-i da de capăt... Ne-am pierdut şi drumul şi cărarea.

PAPURĂ: Aşa este, mi-am lăsat tronul, masa şi odihna, ca să-mi găsesc fata... în ce hal oi găsi-o!

PĂCALĂ: Dacă-i găsi-o?...

PAPURĂ: Dac-oi găsi-o, precum zici... Dar adică de ce n-aş găsi-o? Cu toate că se poate prea bine să n-o găsesc, dar se poate s-o şi găsesc... însă în ce hal?... în ce hal?... asta-i întrebarea?

PĂCALĂ: Asta.

PAPURĂ: În sfârşit, unde ne aflăm?... Am trecut, ca Alexandru Machedon, prin ţara furnicilor, prin ţara căpcăunilor, şi abia am scăpat teferi, deşi am pierdut jumătate de oaste... aşa vom scăpa şi de-acum nainte... nu vă temeţi. Dascăle Macovei... tu, care eşti membru Societăţii Geografice din Podul Iloaiei, trebuie să cunoşti partea asta de lume?

MACOVEI: Măria-ta... de nu cumva am intrat în împărăţia uriaşilor sau în crăia piticilor, sau în domnia tricolicilor, apoi trebuie să nu fim departe de ţara zmeilor.

TOŢI (*cu frică*): Oare?

PAPURĂ: Cum?...să fie oare zmeul aşa aproape de noi?

TOŢI (*dând îndărăt*): În codrul ăsta?

PAPURĂ (*se dă după ostaşi*): Ce v-aţi speriat, voinicilor?... au nu vă gândiţi la strămoşii voştri?! la acei eroi care sunt meniţi a fi exploataţi de strănepoţii lor?... Păcală-Tândală, unde sunteţi?

PĂCALĂ-TÂNDALĂ (*ieşind dintre ostaşi*): Prezenţi.

PAPURĂ: Intraţi în codru şi trageţi cu ochiul, nu cumva îţi zări zmei pe după copaci.

AMÂNDOI (*uimiţi*): Noi?

PAPURĂ: Voi, d-apoi cine?... eu?... Hai, marş... de-ţi scăpa din ghearele lor, voi fi marinimos cu voi, iertându-vă păcatele... marş...

AMÂNDOI: Ne-am topit...

PAPURĂ: Pornit-aţi azi?...

AMÂNDOI: Pornit, auguste.

PAPURĂ (*ostaşilor*): Până se vor întoarce din misiunea lor extraordinară, de se vor mai întoarce... voi întindeţi-mi cortul sub pădureţul cel stufos, ca să mă odihnesc... (*Arată în dreapta, înspre culise.*) Unde-s Pârlea şi Lăcustă?

MACOVEI: Au rămas pe urmă, după obicei.

PAPURĂ: Pare-mi-se că bat lăturile... Hai! (*Iese pe gânduri.*) În ce hal oi găsi-o? (*Iese-n dreapta, cântând corul de la începutul scenei.*)

SCENA IV

PĂCALĂ, TÂNDALĂ

TÂNDALĂ: Păcală?

PĂCALĂ: Ce-i, Tândală?

TÂNDALĂ: Te-ai spovăduit pân-a nu pleca de-acasă?

PĂCALĂ: Ba nici am gândit; dar tu te-ai împărtăşit?

TÂNDALĂ: Nici atât.

PĂCALĂ: Apoi halal de noi!

T Â N D A L Ă : Halal!... Păcală, ştii una?

P Ă C A L Ă : Ce?...

T Â N D A L Ă : Dacă am spăla putina?

P Ă C A L Ă : M-am gândit de mult la asta... dar unde să mergem?... încotro s-apucăm singuri-singurei?... să ne rătăcim?... să ne mănânce fiarele?... asta vrei?...

T Â N D A L Ă : Ferească Sfântul... hai dar în codru... de-om întâlni vreun zmeu... i-om da decoraţiile noastre, ca să-l îmblânzim... Cine ştie?... poate că şi zmeii să aibă slăbiciune pentru decoraţii...

P Ă C A L Ă : Bună idee... Tândală... nu eşti prost de tot... Hai!...

(Intră amândoi în alee şi se îndreaptă cu sfială spre fund. Deodată mulţime de ţânţari ies dintre copaci, bâzâind prin văzduh, şi-i atacă.)

T Â N D A L Ă : Păcală, vezi ceva?

P Ă C A L Ă : Nimic alt, decât un soi de ţânţari morţi de foame... să juri că-s postulanţi.

T Â N D A L Ă (*apropiindu-se*): Hâş, dihanie... na!... m-a pişcat de mână... (*Îşi trage o palmă peste mână.*)

P Ă C A L Ă : L-ai ucis?...

T Â N D A L Ă : Ba!... ia seama, se pune unul pe obrazul tău.

P Ă C A L Ă : Îl aud bâzâind şi-l pândesc.

T Â N D A L Ă : Dă-i!

P Ă C A L Ă : Na! (*Îşi trage o palmă peste obraz.*)

T Â N D A L Ă : L-ai ucis?

P Ă C A L Ă : Ba nu, ucigă-l crucea. (*Înaintând.*) Vezi ceva printre copaci, Tândală?

T Â N D A L Ă : Tufă!... Stai...

P Ă C A L Ă : Ce-i?

T Â N D A L Ă : Un ţânţar cât un bivol... Iaca vine... bâzâie... se pune pe vârful nasului... na!... aoleo!... (*Îşi trage un pumn peste nas.*)

P Ă C A L Ă : L-ai turtit?...

T Â N D A L Ă : Ba, mi-am turtit nasul!

P Ă C A L Ă : Să-i fie de bine!...

(Tot apărându-se de ţânţari şi examinând desimea codrului, ajung în fund.)

T Â N D A L Ă : Păcală... apucă tu în dreapta şi eu în stânga... deacum ce-o vrea Dumnezeu cu noi.

P Ă C A L Ă : Poate să pierim... Tândală, să ne îmbrăţişăm, pentru întâia şi ultima oară... Să ne iertăm...

T Â N D A L Ă (*luându-l în braţe*): Multe ţi-am greşit, frate.

P Ă C A L Ă : Şi eu ţie...

T Â N D A L Ă : Am cătat să te dau peste cap din minister.

P Ă C A L Ă : Şi eu pe tine.

T Â N D A L Ă : Ştii că asta nu-i delicat?... Dar suntem chit... adio... să ne vedem sănătoşi.

P Ă C A L Ă : Da! pe ceea lume.

(Se despart, apucând unul în dreapta şi celălalt în stânga... ei dispar... Tremolo.)

T Â N D A L Ă (*cu glas speriat, între culise*): Păcală!...

P Ă C A L Ă (*asemenea*): Tândală!...

(Vin amândoi în scenă, plini de groază şi cu nasurile băşicate.)

T Â N D A L Ă : Ce este? Zmeul? ai văzut zmeul?...

P Ă C A L Ă : Ba nu... dar tu?...

T Â N D A L Ă : Nici eu.

P Ă C A L Ă : Apoi de ce m-ai chemat?...

T Â N D A L Ă : Mi-a fost dor de tine!...

P Ă C A L Ă : Zi mai bine că ţi-a fost frică.

T Â N D A L Ă : Frică?... nicidecum!... groază!...

P Ă C A L Ă : Iaca!... Da ce-ai păţit, Tândală? Ţi-e nasul roş şi umflat ca o sfeclă.

T Â N D A L Ă : Ş-al tău ca un morcov.

P Ă C A L Ă : Suntem decoraţi amândoi cu ordinul legumelor.
T Â N D A L Ă : Taci!… S-aude ceva… la sănătoasa, frate.
P Ă C A L Ă : Stăi, nu te teme… vine împăratul.

SCENA V

T Â N D A L Ă , P Ă C A L Ă , P A P U R Ă (cu suita)

P A P U R Ă : Ha! ha! v-aţi întors din codru?… aţi cercetat bine?… aţi văzut ceva?…
P Ă C A L Ă : Am văzut numai nişte ţânţari.
T Â N D A L Ă : Cât nişte zmei!
P A P U R Ă : Şi v-aţi războit cu dânşii… judecând după halul nasurilor voastre… Ha! ha! ha! ce frumoşi sunteţi!… începeţi a da mugur. (*Toţi râd.*)

COR

Ce nas roşcovan,
Să juri că-i curat
Morcov degerat
Sau muc de curcan.
Ha, ha, ha, ha, ha!
Ha, ha, ha, ha, ha!

T Â N D A L Ă : Ce râdeţi?…
P A P U R Ă : Dar, în sfârşit, v-aţi convins că nu-i nici o primejdie de trecut prin codru… Hai dar, copii, adunaţi-vă-mprejurul meu. Şi cruce-ajută… Hai…

(Vor să plece spre alee.)

SCENA VI

Aceiaşi, Z Â N A - C O D R U L U I

Z Â N A : Cale bună, împărate!
P A P U R Ă : Sărut ochii, drăguliţă.
Z Â N A : Unde mergi cu aşa oaste mare?… Vrei să cotropeşti lumea?…

P A P U R Ă : Ba, deocamdată, merg să-mi găsesc fata.

Z Â N A : Pe Sânziana, care a răpit-o zmeul?

P A P U R Ă : Tocmai!... dar nu prea cunoaştem drumul; n-ai putea d-ta să ne îndrepţi spre ţara zmeului?

Z Â N A : Cum nu, dar ce-mi dai?...

P A P U R Ă : Îţi dau un bărbăţel, gigât şi frumuşel, într-ales... Vrei pe Tândală?

Z Â N A : Unde-i, să-l văd?

P A P U R Ă : Iată-l.

Z Â N A (*râzând*): Borcănosul ăsta?

T Â N D A L Ă (*supărat*): Şi ea râde? apoi n-are haz!...

P A P U R Ă : Nu căta că-i cam beteag la nas... l-au pişcat ţânţarii, altminterea-i nostim.

Z Â N A (*râzând*): Mai bine vă duc degeaba... Hai!

P A P U R Ă : Dar nu ne-or mânca ţânţarii?

Z Â N A : N-aveţi grijă... i-au săturat nasul d-sale! (*Arată pe Tândală.*)

P Ă C A L Ă (*aparte*): Pe mine nu m-a văzut? (*Se ascunde la faţă.*)

Z Â N A : Şi al d-tale. (*Arată pe Păcală.*)

P Ă C A L Ă : Na.

Z Â N A (*aparte*): Au încăput pe mâna mea? am să-i schimb în dobitoace.

(Ies cu toţii în codru, cântând: "Ce nas roşcovan" etc.)

SCENA VII

S T A T U - P A L M Ă - B A R B Ă - C O T, L Ă C U S T Ă - V O D Ă

S T A T U - P A L M Ă (*ieşind din tufar*): S-a dus Mama-Pădurii, ca să facă iar vreo răutate... Când aş putea să fug de-aici... când aş găsi un om să mă poarte în spinare!... bătrâneţile m-au făcut olog de picioare... şi iepuraşul meu a pierit, sărmanul... dar pare că vine cineva... samănă a fi un besmetic, iată-l. (*Se pune sub tufă.*)

L Ă C U S T Ă (*intră în stânga, îngrijit*): Ce s-a făcut oastea?... încotro a apucat?... m-am răzleţit de ea, ca să mănânc ceva... şi m-am

rătăcit. Unde mă aflu? de cine să întreb? nu văd ţipenie de om… ba parcă zăresc ceva colo, sub tufă. (*Se apropie de tufar.*) Un moşneguţ! Moşule, uncheaşule… n-ai văzut trecând o oaste pe-aici?

STATU-PALMĂ (*surd*): Ha!

LĂCUSTĂ: O oaste?

STATU-PALMĂ: Ha!

LĂCUSTĂ (*mai tare*): Oameni mulţi.

STATU-PALMĂ: Ha!

LĂCUSTĂ: E surd, sărmanul… să strig mai tare. (*Strigă.*) Moşule, n-ai văzut pe Papură-Împărat?

STATU-PALMĂ: Ai mâncat păpară?

LĂCUSTĂ: Bree, astupate-i sunt urechile. (*Tare, cât poate.*) Papură.

STATU-PALMĂ: Papară?

LĂCUSTĂ: Oi să mă culc lângă el, ca să-i chiui la ceafă. (*Pus pe brânci lângă el răcneşte.*) Papură, Papură-Împărat.

STATU-PALMĂ (*sărind călare pe umerii lui Lăcustă*): Am auzit… ce strigi aşa?…

LĂCUSTĂ (*surprins*): Iaca, ce-ai păţit, uncheaşule, de încaleci pe mine?

STATU-PALMĂ: Te-am încălecat pentru ca să mă porţi în spinare pe lume.

LĂCUSTĂ (*sculându-se*): Eu să-ţi fiu cal?… Nu-mi spui că eşti ghiduş? Coboară de pe umeri.

STATU-PALMĂ: Nici gândesc… mi-e bine aici.

LĂCUSTĂ: Ţi-o fi, dar mie nu… dă-te jos.

STATU-PALMĂ: Ha!

LĂCUSTĂ: Nu te mai face că eşti surd… Hai, destulă glumă!

STATU-PALMĂ: Ha!

LĂCUSTĂ: Ei, apoi nu te întrece, ghiujule, că-ţi trag o trânteală s-o pomeneşti…

STATU-PALMĂ (*îl bate cu călcâiele*): Hi! hi!… jărpane!

LĂCUSTĂ: Jărpane?… aşteaptă, să te hurduc până ţi-a ieşi sufletul… să-ţi arăt eu jărpan. (*Sare-n loc, se zbuciumă în toate părţile.*)

STATU-PALMĂ: Degeaba te trudeşti... m-am făcut una cu trupul tău.

LĂCUSTĂ: Una?... dar cine eşti tu, afurisitule?

STATU-PALMĂ: Statu-Palmă-Barbă-Cot!

LĂCUSTĂ (*îngrozit*): Statu-Palmă? Aoleo!... aoleo!... ajutor!... ajutor! oameni buni! (*Aleargă nebun.*)

STATU-PALMĂ (*râzând*): Hi! hi! hi! hi!... nu te-aude nime... doar numai Mama-Pădurii.

LĂCUSTĂ: Mama-Pădurii!... săriţi, nu mă lăsaţi, s-a legat năpastea de mine ca boala de om sănătos.

STATU-PALMĂ: Ha! ha! ha! (*Râde.*)

LĂCUSTĂ: Mă duc să mă arunc într-o fântână, ca să-l înec... (*Fuge-n dreapta.*) Aoleo!...

STATU-PALMĂ: Hi... mârţoagă... Ha! ha! ha!...

SCENA VIII

PÂRLEA-VODĂ (vine alergând de la stânga)

PÂRLEA: Parc-am auzit zbierând pe Lăcustă. Ce i s-a întâmplat? Să-l fi mâncat vreun balaur?... Prost dejun, dar eu, cu toate acestea, nici n-am ospătat, nici n-am băut... ci am rămas în urmă de oamenii mei... ce să mă fac? încotro să-mi îndrept paşii? drum nu-i, doar s-apuc prin cel codru... Hei!... ce-mi văzură ochii!

SCENA IX

PÂRLEA-VODĂ, PAPURĂ-ÎMPĂRAT (cu cap de buhai de baltă), TÂNDALĂ-PĂCALĂ (cu capete de lup), MACOVEI (cu cap de măgar), CEILALŢI (cu capete de buratici şi de alte vietăţi. Ies cu toţii dintre copaci şi înconjoară pe Pârlea-Vodă, imitând cu toţii broaştele.)

COR

Ua ca, ua ca, ua ca, ua ca, ua ca!
Am păţit-o iaca-aşa...
Ua ca, ua ca, ua ca, ua ca, ua ca!

PÂRLEA: Ce or buraticii ăştia?… îmi dau de ştire că are să plouă… Bine, bine, vă mulţumesc că-mi anunţaţi ploaie, doar mi s-a mai stinge setea din piept.

PAPURĂ (*cu un ton plângător*): Ua ca, ua ca, ua ca!

PÂRLEA: Curios lucru… cum samănă broscoiul ăsta cu Papură. (*Tândală şi Păcală se apropie de Pârlea şi urlă ca lupii.*) Tio, dihănii!… la stână… să juri că-s Păcală şi Tândală. (*Macovei rage ca măgarii la urechile lui Pârlea.*) Ha! urecheatule… ăsta e Macovei învăţatul în picioare.

ZÂNA (*se arată*): În codru, dihăniilor!

(Papură cu ai lui dispar în pădure, reîncepând corul de buratici.)

SCENA X

PÂRLEA, ZÂNA-CODRULUI

PÂRLEA: O nevăstuică?

ZÂNA (*aparte*): Cine să fie ardeiul ăsta?

PÂRLEA (*aparte*): Frumuşică… ochi plini de foc… talie plinuţă… braţe de caş… îmi dau poftă de mâncare… Dacă mi-aş cerca norocul?… (*Graţios.*) Puiculiţă, de-aici eşti?

ZÂNA: De aici.

PÂRLEA: Şi cum te cheamă, maică?

ZÂNA: Pădureanca mă cheamă, taică.

PÂRLEA: Pădureanca!… se vede că eşti născută în codru?

ZÂNA: Ai ghicit.

PÂRLEA: Dar… nu eşti sălbatică?…

ZÂNA: Nu cred.

PÂRLEA: Bujoraşule, aşa te vreau.

ZÂNA: Dar de ce mă vrei aşa?…

PÂRLEA: De ce?… Hm!… ascultă, măiculiţă, ce ai zice dacă ţi-aş face o propunere…

Z Â N A : Ce propunere?

P Â R L E A : Foarte nevinovată... adică să ne primblăm împreună, a la braţetă, prin cea desime.

Z Â N A : A la braţetă?...

P Â R L E A : Dar; hai să culegem cimbrişor.

Z Â N A : Nu te pricep.

P Â R L E A : Vorbă să fie... parcă n-ai mai cules cimbrişor de când eşti.

Z Â N A : De unde să culeg, dacă nu-i?

P Â R L E A (*aparte*): E cam prostuţă, dar frumoasă coz. (*Tare ş-apropiat.*) Cum se poate?... un juvaer ca mata, cu o guriţă aşa de îmbobocită, cu nişte sprâncene aşa de îmbinate... cu o talie aşa de rotunjoară. (*Vrea să o apuce de mijloc.*)

Z Â N A (*lovindu-l peste mână*): Nu pune laba.

P Â R L E A (*încântat*): Labă?... e nostimă de tot Pădureanca! vorbă multă, sărăcie... Ştii una?

Z Â N A : Spune.

P Â R L E A : Îmi placi, nevoie mare; m-ai fermecat, m-ai scos din ţâţâni... şi, de vrei să-ţi găseşti norocul, n-ai decât să te dai în dragoste cu mine, pe legea mea.

Z Â N A : Oare? dar cine eşti d-ta?

P Â R L E A (*cu emfază*): Pârlea-Vodă.

Z Â N A : Pârlea-Vodă cel vestit?

P Â R L E A (*mândru*): Eu!

Z Â N A : Cel frumos?

P Â R L E A : Eu!

Z Â N A : Cel drăgălaş?

P Â R L E A : Eu!...

Z Â N A : Cel şuchet?...

P Â R L E A : Tot eu! văd că mă cunoşti, ca şi când m-ai fi făcut.

Z Â N A (*oftând*): Ah!

P Â R L E A : Oftezi?... oftezi după mine... găinuşa tatei?... mă aşteptai?...

ZÂNA (*coborând ochii*): Ah!

PÂRLEA: Ei! nu mai suspina, cănăraşule, că nu-s doar nemilostiv... ştiu să compătimesc la amorurile ce aprind... Pe cât sunt de plăcut, sunt şi mărinimos.

ZÂNA: Ce bun eşti!

PÂRLEA: Aşa mi-i crasisul. (*Deschide braţele.*) Şi de vreme ce m-ai îndrăgit nitam-nisam... vino-n braţele mele... eu să te schimb pe tine în zâna fericirii şi tu să mă schimbi pe mine în...

ZÂNA (*înaintează şi-l atinge cu o vărguţă*): În curcan... (*Pârlea se preface în curcan.*)

PÂRLEA: Aoleo!

ZÂNA: Ha! ha! ha! încă unul!... la coteaţă. (*Îl alungă.*)

PÂRLEA: Glu! glu! glu! glu!

(Pârlea fuge-n pădure. Deodată s-aude-n depărtare fluierul lui Pepelea.)

ZÂNA (*singură*): Un fluier?... îl cunosc?... e fluierul lui Pepelea, dat lui de Zâna-Lacului, duşmana mea de moarte... El fură minţile şi pătrunde inimile. (*Ascultă.*) Ce armonie încântătoare!... Cu el, Pepelea poate realiza tot ce doreşte în astă lume. Pepelea se duce să scape pe Sânziana din insula fratelui meu... Cum să-l opresc de-a merge înainte?... Cum să-i smulg arma din mână, fluierul cel vrăjit?... A!... bună idee!... să iau chipul şi glasul Sânzianei, să-i ies în cale, să-l ameţesc, să-l orbesc... minunat! (*Fluierul încetează.*) Are să cadă şi el în mrejele mele. (*Intră în pădure.*)

SCENA XI

PEPELEA şi, mai pe urmă, ZÂNA-CODRULUI

ARIE

PEPELEA

În zadar alerg pământul,
În zadar mă ostenesc

Pe iubita-mi Sânziană
De la zmeu să o răpesc.
Calea-i lungă, fără margini,
Cum e şi iubirea mea,
Zi şi noapte alerg câmpii,
Făr-a mă-ntâlni cu ea.

Sărmana copilă!... o văd pretutindeni, în flori, în stele, în zori, în umbră, dar nu e decât o nălucă ce dispare şi eu rămân tot singur şi nemângăiat. (*Se pune pe o rădăcină. În pădure se aude glasul Sânzianei.*)

GLASUL

În zadar plâng zi şi noapte
Cerând lumii ajutor.
Nu găsesc, vai! nici un suflet
De-a mea soartă-ndurător.

PEPELEA (*tresărind*): Ce-aud?... e glasul Sânzianei. (*Se scoală tulburat.*)

GLASUL SÂNZIANEI

Viaţa mea se ofileşte
Ca un fir de iarbă-n vânt,
Şi eu, trista Sânziană,
Mă apropii de mormânt.

(Zâna-Codrului vine în scenă sub figura Sânzianei.)

PEPELEA: Sânziană-Sânziană!

ZÂNA: Cine mă cheamă?

PEPELEA: Eu, Sânziană!

ZÂNA: Cine eşti tu?

PEPELEA: Nu mă recunoşti?... Eu sunt Pepelea, care te-am scăpat de zmeu în palatul tău împărătesc... şi ţi-am adus o pasăre măiastră.

ZÂNA: Când?... a!... mi-aduc aminte... e mult de-atunci, judecând după chinurile ce-am suferit, cât am fost în puterea zmeului.

PEPELEA: Dar acuma nu mai eşti în puterea lui?

ZÂNA: Nu; am fugit din palatul lui, şi de-atunci umblu rătăcind noaptea şi stau ascunsă cât e ziua... dorul şi speranţa mea sunt de-a mă întoarce acasă la tatăl meu.

PEPELEA: Te-oi duce eu, Sânziană, eu care venisem ca să ucid zmeul, să te scap de el.

ZÂNA: Să-l ucizi?... A! fereşte-te de dânsul, căci el are un buzdugan pe care-l aruncă în depărtare de şapte poşte, şi tu n-ai nici o armă.

PEPELEA: Te înşeli, Sânziană, am două arme neînvinse, cu care pot face minuni.

ZÂNA: Două?... ce arme?...

PEPELEA: Amorul ce mi-ai inspirat şi care mă face a dispreţui toate primejdiile, toate piedicile.

ZÂNA: Cum? Mă iubeşti?

PEPELEA: Aş fi venit să lupt de moarte cu zmeul, dacă nu te-aş iubi?

ZÂNA: Ah! Pepeleo! dacă în adevăr simţi compătimire pentru mine, nu-ţi expune zilele în zadar; mai bine fugi de aceste locuri şi mă părăseşte soartei mele nenorocite.

PEPELEA: Eu să te părăsesc, după ce te-am regăsit?... Mai bucuros să mor.

ZÂNA: Ah! Pepeleo! ce mi-ar folosi un rest de viaţă dacă ai muri tu? N-ai înţeles că şi eu, din parte-mi... te iubesc?

PEPELEA (*fericit*): Tu pe mine? O, de-acum sunt împăratul lumii!... Vie zmei, balauri, pajuri năzdrăvane, le voi combate, le voi învinge.

ZÂNA: Dar cu ce?

PEPELEA: Cu fluieraşul ăsta pe care mi l-a dat Zâna-Lacului.

ZÂNA: Ţi-ai perdut minţile, Pepeleo?... cu o biată trestie crezi tu să sfărâmi buzduganul zmeului?

PEPELEA: Dar tu nu cunoşti puterea acestei trestioare, prin farmecul ei eu am scăpat de toate nevoile; Zâna-Lacului, care mă ocroteşte, mi-a zis să nu mă despart niciodată de fluieraşul ăsta, să nu-l dau nimănui, căci pe loc m-ar cuprinde moartea.

ZÂNA (*cu glas dezmierdător*): Nici mie măcar?

PEPELEA: O! ţie-ţi dau tot, tu eşti viaţa mea şi fericirea vieţii mele.

ZÂNA: Adevărat? adă fluierul ca să suflu în el, şi el să-mi spuie de este adevărat amorul tău?

PEPELEA (*dându-i fluierul*): Ţine.

ZÂNA (*luând fluierul şi schimbând tonul*): A! te-am dezarmat, nemernicule, şi te-am redus iar la nimicirea ta omenească.

PEPELEA: Ce zici?

ZÂNA: Ai crezut că sunt Sânziana?... priveşte... (*Îşi scoate vălul.*) Sunt sora zmeului, Pădureanca, Mama-Pădurii, şi te osândesc să intri de viu în pământ... Pieri!...

PEPELEA (*desperat*): A! (*Încet intră în pământ.*)

ZÂNA: Pieri de la lumina soarelui şi te afundă în noaptea morţilor.

PEPELEA: O, Zâna-Lacului, Zâna-Lacului!

(S-aude un tunet. Zâna-Lacului apare în văzduh, purtată pe aripile unei pajuri.)

SCENA XII

Aceiaşi, ZÂNA-LACULUI

ZÂNA-LACULUI: Stai!

ZÂNA-CODRULUI (*înfiorându-se*): Zâna-Lacului, sunt pierdută! (*Scapă fluierul din mână.*)

ZÂNA-LACULUI: Pepeleo, ieşi din pământ. (*Pepelea iese încet pe faţa pământului.*) Iar tu, Pădureanco, Zâna-Codrului, tu care nu cunoşti pe lume nici mila, nici iubirea, dispari.

ZÂNA-CODRULUI (*retrăgându-se speriată, se apropie cu spatele de un stejar, care se deschide ş-o înghite. Dispărând*): A!

PEPELEA (*îngenunchind*): O! Zână binefăcătoare, cum să plătesc binele ce mi-ai făcut?

ZÂNA-LACULUI: Făcând şi tu bine altora; sună din fluier, ca

să dezlegi de farmecele Pădurencei pe toţi nenorociţii care gem închişi în codrul acest blestemat.

Adio, rămâi cu bine,
Împlineşte-ţi soarta ta.
Şi gândeşte-n veci la mine,
Eu voiesc a te-ajuta.
Într-o oară de urgie
Tu mi-ai fost apărător,
Eu voi fi cu bucurie
Al tău înger păzitor. (*Dispare.*)

(Pepelea, luând fluieraşul de jos, sună în el; deodată copacii se deschid, lăsând să iasă din trunchiurile lor mai mulţi oameni fermecaţi de Pădureanca: Papură, Pârlea-Vodă, Macovei, Tândală, Păcală etc. Reapar toţi sub figurile lor. Muzică la orchestră. Pepelea iese.)

SCENA XIII

PAPURĂ, PÂRLEA, TÂNDALĂ, PĂCALĂ, MACOVEI, apoi LĂCUSTĂ şi STATU-PALMĂ etc.

COR

Din pădurea fermecată,
Unde gemeam făr' de vină,
O! minune, - iată-ne, iată
C-am ieşit iar la lumină!

PAPURĂ: Uf! am scăpat!... mă întorc acasă... Cine vine cu mine?...

TOŢI: Eu! Eu! Eu!

PAPURĂ: Hai!... de-acum aibă parte Sânziana de zmeul ei; m-am săturat de vânturat lumea.

PĂCALĂ: D-apoi eu!...

TÂNDALĂ: D-apoi eu!...

(Lăcustă intră alergând cu Statu-Palmă în spinare.)

LĂCUSTĂ (*între culise*): Ajutor! Ajutor!...

PAPURĂ: Ce mai este?...

LĂCUSTĂ (*intrând*): Scăpaţi-mă!... nu mă lăsaţi.

PAPURĂ: Iaca Lăcustă-Vodă, ce-ai păţit, ce ţi-a crescut în spinare?...

LĂCUSTĂ: Mi-a crescut un uncheaş, Statu-Palmă-Barbă-Cot!... Am obosit. Sunt mort! (*Cade pe pământ lângă tufari.*)

STATU-PALMĂ (*zărind un iepure lângă tufari, sare din spinarea lui Lăcustă şi încalecă pe iepure*): Iaca iepuraşul meu cel şchiop. Te las, Lăcustă; nu mai am nevoie de tine.

LĂCUSTĂ (*sculându-se*): Uf! greu e de-a fi vită.

PAPURĂ: Tu o spui, Lăcustă? mă mir, mă mir... Vii cu mine acasă. Şi tu, Pârleo?

PÂRLEA: Ba, mergem să găsim pe Sânziana.

STATU-PALMĂ: Voi fi eu călăuzul.

PAPURĂ: Călătorie sprâncenată.

COR

Cale bună, cale bună,
Hai acasă împreună... etc.

(Papură cu ai lui apucă în stânga; Statu-Palmă, Pârlea şi Lăcustă, în dreapta.)

(Sfârşitul actului III.)

ACTUL IV

CUPRINS

Teatrul reprezintă insula zmeului… în stânga, un palat văzut în profil şi terminat în faţa publicului prin un turn cu două caturi. Turnul are câte-o fereastră cu gratii de fier la fiecare cat. Dincolo de turn, poarta palatului. În fund, o stâncă, după stâncă, marea. În dreapta, un capăt de pădure… în mijlocul scenei, un puţ cu ciutură; lângă puţ două poloboace mari, un hârleţ şi un butuc de stejar.

SCENA I

PÂRLEA-VODĂ, LĂCUSTĂ-VODĂ

(La ridicarea cortinei, unul scoate apă cu ciutura din puţ, celălalt o deşartă în poloboc.)

LĂCUSTĂ: În ce hal am ajuns, vere Pârle!… noi, odinioară domni stăpânitori, iată-ne acum argaţi la blestematul cel de zmeu, care ne-a prins robi.

PÂRLEA: Păcatul omului, Lăcustă, vere!… mai cuminte făceam de urmam pe Papură, să ne întoarcem la domniile noastre, decât să alergăm nebuni după Sânziana.

LĂCUSTĂ: Aşa este, dar tatăl ei ştii că făgăduise jumătate de împărăţie aceluia care i-a deveni ginere. Şi mărturisesc că zestrea asta îmi făcea cu ochiul.

PÂRLEA: Şi mie… ş-apoi eu mai am un păcat, mi-s dragi fetele şi nevestele… Pentru ele sunt în stare să alerg pănă-n ceea lume… natură blestemată, ce vrei? (*Scoate o ciutură.*)

LĂCUSTĂ (*vărsând ciutura în poloboc*): Şi iată la ce capăt ne-au adus patimile tinereţii!… ah! ah!…

PÂRLEA: Taci, vere, nu mai scârţâi din gât, că mă înduioşezi.

LĂCUSTĂ: Buturuga cea de Statu-Palmă ne-a jucat chiulul… El ne-a scos la malul mării şi ne-a dat pe mâna zmeului… bun călăuz, mânca-l-ar guzganii!

PÂRLEA: Şi zmeul, fără nici o consideraţiune pentru nişte per-

soane simandicoase ca noi, ne-a pus sub aripă şi ne-a adus porto-franco în insula asta, pierdută-n fundul mărilor.

LĂCUSTĂ: Ş-aicea zmeul, tot fără acea lipsă de consideraţiune, ne-a condamnat la muncile publice, ziua-ntreagă trebuie să scoatem apă, pentru bucătăria lui. El mănâncă cât un casier şi noi... posteşte robul lui Dumnezeu... Ian priveşte, mi s-au lungit urechile de foame.

PÂRLEA: De ce nu le mănânci pe ele, vere? ai avea cu ce să tendestulezi!

LĂCUSTĂ: Ţie ţi-e a glumi, dar nu-i de glumit. Pârleo, zmeul are gând rău cu noi, ziua ne pune la muncă şi noaptea ne închide în turnul ăsta plin de şoareci... Viaţă-i asta?... te întreb?... şi mult o să mai ţie?...

PÂRLEA: Întreabă-l pe zmeu!

LĂCUSTĂ: Încaltea de-am fi avut... mângâierea de-a vedea pe Sânziana, dar unde-i?

PÂRLEA: O fi închisă şi ea într-un beci, sărmana, jertfa geloziei şi a barbariei zmeului.

LĂCUSTĂ: Se poate şi asta, dar, oricum, ea ca ea; însă noi ce ne facem? Vere, crezi tu că vom scăpa vreodată de-aicea?

PÂRLEA: Cum nu, să n-ai îndoială, vom ieşi pe ceea lume.

LĂCUSTĂ: Puşchea pe limbă-ţi...

DUO

LĂCUSTĂ ŞI PÂRLEA

Fost-am domn încoronat,
Ş-acum iată-mă argat,
Părăsit de-al meu noroc
Şi legat de-un poloboc!

LĂCUSTĂ

De nu lăsam şi casă şi domnie
Ca să alerg după căsătorie...

PÂRLEA

De nu lăsam şi tron şi bună masă
Ca să alerg hai-hui după mireasă...

LĂCUSTĂ

Eu nu păţeam aşa ruşine mare,
S-ajung un prost în desconsiderare.

PÂRLEA

Nici eu păţeam aşa ruşine,
Din domn măreţ s-ajung un prost ca tine.

ÎMPREUNĂ

Fost-am domn încoronat etc.

PÂRLEA: Taci, vine dihania... la lucru, Lăcustă!

SCENA II

Aceiaşi, ZMEUL

ZMEUL (*ieşind din palat*): Umplut-aţi poloboacele?

LĂCUSTĂ: Umplut. (*Aparte.*) Plesni-le-ar doagele, şi ţie capul.

ZMEUL: Bine; acum le luaţi în spinare şi le duceţi în bucătărie.

LĂCUSTĂ: În spinare?... poloboace de câte 60 vedre unul?... să ne deşelăm?...

ZMEUL: Ce-mi pasă?... doi deşelaţi mai mult pe lume... mare pagubă?

PÂRLEA (*demn*): Nici nouă nu ne-ar păsa dac-ar fi pe spinarea altora, dar umerele noastre nu-s deprinse cu asemenea greutăţi... Ele au purtat numai sarcinile statului...

ZMEUL: Ş-acum vor purta poloboace... Hai la bucătărie, curând.

PÂRLEA: *Non possumus.*

ZMEUL: Ce-ai zis?

PÂRLEA: Am zis catoliceşte... *non possumus,* adică: mă-nchin cu plecăciune.

ZMEUL: Îndrăzniţi a vă împotrivi mie?

PÂRLEA: Îndrăznim... da!... fă cu noi ce-i voi. Eşti mai tare şi ne ai la mână, dar după ce ne-am înjosit a scoate apă cu ciutura, ca nişte argaţi... să ne mai înjosim a căra poloboace, ca nişte hamali? Niciodată, demnitatea şi filotimia nu ne iartă.

Z M E U L (*ridicând palma*): Vă mănâncă falca, se vede.

L Ă C U S T Ă : Să nu dai, că mă mânii...

P Â R L E A (*dârz*): Loveşte... fii brutal, cum te arată chipul. Arată-ţi arama, ca să te vază Sânziana cine eşti.

Z M E U L (*aparte*): Sânziana?... are dreptate!... să mă stăpânesc, până mi-oi săvârşi cununia.

L Ă C U S T Ă (*lui Pârlea*): Ce stă pe gânduri?

P Â R L E A : L-am făcut marţ cu elocvenţa mea.

Z M E U L : Sumeţia voastră merită o pedeapsă, dar fiindcă mă-nsor mâine cu Sânziana, vă iert; şi fiindcă o să-mi fiţi necesari pentru ospăţul cununiei, vă scutesc de căratul poloboacelor pe astăzi... Mergeţi în pădure, ca să daţi la pământ zece stejari de cei mai groşi... Hai!

P Â R L E A (*lui Lăcustă*): Hai să tragem un somn la umbră. (*Iese în dreapta.*)

L Ă C U S T Ă : Bine. (*Ieşind.*) Poftim!... argat... hamal... şi pădurar!... Ce cumul!... of!... of!...

(Sânziana iese pe furiş şi dispare după stânca din fund.)

Z M E U L : Mişeii, nu pot să ridice măcar un poloboc plin, lucrul cel mai lesne; ce-i un poloboc? o cofă mai măricică, ş-atâta tot... Să-l duc dar eu însumi în casă pe umăr... (*Îl ridică.*) E uşor-uşurel, ca o pană. (*Iese.*)

SCENA III

S Â N Z I A N A (vine-n scenă cu colivia-n mână)

S Â N Z I A N A : M-am furişat din palat, ca să merg la malul mării... nenorocita de mine! n-am zărit nici o corabie!... nici un ajutor nu-mi vine! Sunt uitată şi de Dumnezeu şi de oameni!... numai păsărica asta mă mai mângâie.

Spune-mi, pasăre iubită,
Cu grai dulce omenesc,

Veni-va ziua dorită,
Acest loc să părăsesc?

PASĂREA: Da! da! da! da! da! da!
SÂNZIANA
Peste munţi şi peste ape
Veni-va ursitul meu,
Într-o noapte, să mă scape
De-nchisoare şi de zmeu?

PASĂREA: Da! da! da! da! da! Vine... vine...
SÂNZIANA: Vine Pepelea?...
PASĂREA: Vine... vine... vine...

(Pe mare, în fund, se arată o barcă, cu pânzele umflate, şi în barcă Pepelea. Barca dispare după stâncă.)

SÂNZIANA (*zărind barca*): Iată-l... iată-l... el e, vine!!!

SCENA IV

SÂNZIANA, ZMEUL

ZMEUL (*cu mirare*): Sânziana afară?
SÂNZIANA (*aparte*): O! Doamne, ce fericire! (*Vrea să alerge.*)
ZMEUL (*sever*): Sânziană, unde alergi?
SÂNZIANA: Zmeul?!
ZMEUL: Cum ai ieşit din palat? Pe unde?
SÂNZIANA: Pe uşă.
ZMEUL: Mă cătai pe mine?
SÂNZIANA: Ba nici am gândit.
ZMEUL: Sânziană, tot supărată eşti pe mine, care mă usuc de dragoste?
SÂNZIANA (*îi întoarce spatele*): Iar începi cu ahturile. Dă-mi pace, nu mă mai ameţi.

ZMEUL: Mă urăşti?...

SÂNZIANA: Din toată inima.

ZMEUL: Dar ce ţi-am greşit de nu mă poţi suferi?

SÂNZIANA: Încă mă întrebi?... m-ai răpit din casa părintească... m-ai depărtat de lume, ai făcut nenorocirea mea... ş-apoi te miri că-mi eşti urât de moarte?

ZMEUL: Urât de moarte?... când vreau să te iau de soţie?

SÂNZIANA: Eu, soţia ta? Niciodată!

ZMEUL (*mâniat*): Aşa? Ei bine, află că nu mai târziu decât mâine avem să ne cununăm... toate sunt gata... am poftit pe toţi amicii şi pe toate rudele mele.

SÂNZIANA: Frumoasă adunătură trebuie să fie, dacă-ţi samănă... Ha! ha! ha!...

ZMEUL: Râzi?... ai vreun gând ascuns... vrei să fugi?

SÂNZIANA: Vreau să scap de tine prin toate mijloacele, chiar de-a fi să mă arunc în mare.

ZMEUL: Ba te-ai arunca în braţele mele, nu în valuri, şi, pentru mai bună siguranţă, mergi în casă... am să te închid în turnul ăsta, de unde n-ai putea să-ţi iei zborul.

SÂNZIANA: Aşa crezi tu? (*Aparte.*) Bine c-a venit Pepelea.

ZMEUL: Aşa... hai! (*Vrea s-o apuce de braţ.*)

SÂNZIANA (*respingându-l*): Nu te atinge de mine. (*Intră în palat. Zmeul închide poarta cu o cheie mare.*)

ZMEUL (*singur*): Se face că-i mânioasă?... dar cine o crede?... Când a vedea mâine rochia de nuntă şi beteala, o să zburde. Cu toate acestea (*arată cheia.*), paza bună nu strică... Acum hai în pădure să cărăm lemne pentru ospăţul cununiei. Ha! ha! ha! Bieţii Pârlea şi Lăcustă doboară la copaci, fără a şti că pe unul am să-l pun în frigare şi pe celalalt am să-l fierb în căldare. Ce chef!... ce chef! (*Pleacă spre dreapta.*)

SCENA V

Z M E U L , P E P E L E A (vine de după stâncă)

P E P E L E A : Bine am găsit, zmeule!

Z M E U L : Ce? un pământean aicea? de unde?

P E P E L E A : Din lume.

Z M E U L : Cum ai intrat în împărăţia mea?

P E P E L E A : Cum se intră.

Z M E U L : Şi cine eşti tu?

P E P E L E A : Feciorul tătâne-meu.

Z M E U L : Şi ce caţi aicea?

P E P E L E A : Te cat pe tine, ca să ne prindem împreună fraţi de cruce… cum e datina vitejilor.

Z M E U L : Tu cu mine? pretenţia ţi-e gogonată… dar eşti tu în stare să-ţi măsori puterile cu ale mele?

P E P E L E A : Vom cerca… nu căta că-s mic; te-am mai învins o dată.

Z M E U L : Unde? când? minciuni!

P E P E L E A : Adă-ţi aminte… eu te-am alungat din palatul lui Papură-Împărat.

Z M E U L : Tu?… bine că te-am prins în mâinile mele, să mă răzbun… vino la luptă.

P E P E L E A : Bucuros… care a dovedi va fi stăpân pe viaţa celuilalt.

Z M E U L : Se înţelege… am să te strâng în braţe, până ţi-a ieşi sufletul.

P E P E L E A : Şi eu pe tine, până ţi-a ieşi limba de-un cot.

Z M E U L : Mare ţi-e lauda. Vină!

P E P E L E A : Ţine-te bine, zmeule.

(Se apucă brăţiş la trântă, se opintesc şi cată să se răstoarne unul pe altul.)

Z M E U L (*strângându-l*): Îţi place aşa?

P E P E L E A (*aparte*): Bată-l crucea, că rău mă strânge!

ZMEUL: Ce-ai holbat ochii la cer?

PEPELEA: Cat să văd în care nor să te azvârl.

ZMEUL: Să mă azvârli în nori? (*Aparte.*) Ăsta-i dracul.

PEPELEA: Nu te da, zmeule, acu-i acu, una, două...

ZMEUL: Stai! eşti viteaz cât şi mine... mă prind frate cu tine... şi te poftesc la nunta mea.

PEPELEA: Pe când?

ZMEUL: Pe mâine.

PEPELEA: Cu cine?

ZMEUL: Cu Sânziana! O să facem prânz mare, o să avem şi doi domni la masă.

PEPELEA: Care şi care?

ZMEUL: Pârlea-Vodă şi Lăcustă-Vodă... mi i-a adus peşcheş Statu-Palmă.

PEPELEA: Peşcheş?

ZMEUL: Dar; aş fi preferat căprioare... dar cred c-or fi buni cu tarhon şi cu ardei.

PEPELEA: Vrei să-i mănânci? Încalte destul de graşi sunt?

ZMEUL: Unu-i plinuţ, celălalt slăbuţ, dar împănându-i cu slănină...

PEPELEA: Vor fi de minune?

ZMEUL: Acum, fiindcă eşti oaspele meu... spune-mi cum te cheamă?

PEPELEA (*repede*): Tot am zis c-am zis c-oi zice, dac-oi zice, tot oi zice, ca să zic c-am zis c-oi zice!

ZMEUL: Ciudat nume... cine ţi l-a dat?

PEPELEA: Naşul meu, care se cheamă: Rotofei de tei pe mirişte de mei.

ZMEUL: O fi fost de neam mare?

PEPELEA: Se rudea cu Capra calcă-n piatră, piatra crapă-n patru.

ZMEUL: Destul... ziua trece şi noi o pierdem cu vorba; cred că mi-i ajuta la pregătirile nunţii.

PEPELEA: Bucuros, ce-i de făcut?

ZMEUL: Deocamdată, cară polobocul ăsta după casă, la găinărie.

PEPELEA: Cu ce să-l car?

Z M E U L : Cu spinarea, cum fac eu.

P E P E L E A : Bine; numai unul?... aş vrea să duc două odată.

Z M E U L (*aparte*): Zdravăn e! (*Tare.*) Mâine îi căra zece, acum, la treabă... te las, îţi pregăteşte fălcile, pe mâine... Eu mă duc în pădure să aduc lemne... o să facem guleai. (*Iese în dreapta.*) Ce chef! Ce chef!

P E P E L E A (*singur*): S-a dus; cum să întâlnesc pe Sânziana?... Unde să fie?... În palat?... (*Merge la uşa palatului.*) Uşa-i închisă cu şapte broaşte... să-i dau de ştire cu fluierul. (*Sună din el. Sânziana apare la fereastra de sus a turnului.*)

SCENA VI

P E P E L E A şi S Â N Z I A N A

S Â N Z I A N A : Pepeleo... Pepeleo!

P E P E L E A (*văzând-o*): Iat-o! Iat-o... ea-i! Sânziană! Tu eşti? Tu eşti?

S Â N Z I A N A : Eu, Pepeleo, roabă şi foarte nenorocită!... vrea zmeul să mă silească a mă cununa cu dânsul... Să nu mă laşi, Pepeleo!

P E P E L E A : N-ai grijă, iubito... am venit înadins ca să te scap... Poţi ieşi la noapte din palat?

S Â N Z I A N A : Ba nu, zmeul mă închide în turn... dacă ai avea iarba fierului, ai putea să sfărâmi broaştele.

P E P E L E A : N-am nevoie de iarba fierului... dar spune-mi ce face zmeul după ce te-nchide?

S Â N Z I A N A : Mănâncă, bea, se-mbată şi doarme dus.

P E P E L E A : Minunat!... Să fii deşteaptă astă noapte.

S Â N Z I A N A : Ah! Pepeleo!... de m-ai scăpa de-aice, te-oi iubi toată viaţa mea... ia seama, vine zmeul. (*Dispare.*)

P E P E L E A (*singur, ia hârleţul de lângă fântână şi începe a săpa împrejurul ei, cântând*):

Cine sapă
Dă de apă
Şi s-adapă
Păn’ ce crapă.

SCENA VII

PEPELEA, ZMEUL, PÂRLEA, LĂCUSTĂ

(Pârlea şi Lăcustă intră purtând pe umeri un stejar lung şi gros. Ei cad pe brânci sub greutatea copacului.)

ZMEUL: Hai, leneşilor, mai iute, mai cu inimă; duceţi stejarul în lemnărie.

LĂCUSTĂ: Aoleo... aoleo, nu mai pot.

PÂRLEA: Nici eu, sunt turtit.

LĂCUSTĂ: Sunt spetit.

PÂRLEA: Sunt şoldit!

LĂCUSTĂ: Sunt murit!

ZMEUL: Ian priveşte, mişeii, nu-s în stare să ducă un stejar în spate, ei doi.

PÂRLEA (*sculându-se*): Ducă-l cine-i zmeu sau vită... noi suntem de-o altă făptură.

ZMEUL: Ba de-o altă friptură.

PÂRLEA: Ce friptură... cum friptură? eu, friptură?

ZMEUL: Tu... stejarul ăsta are să te rumenească pe tine-n frigare... şi pe Lăcustă să-l fiarbă-n căldare.

LĂCUSTĂ: Ce căldare, cum căldare... eu, în căldare?

ZMEUL: Aşa; nu vreţi să duceţi copacii în bucătărie?

PÂRLEA: Ţi-am declarat-o catoliceşte: *non possumus*.

ZMEUL: Bine, vă veţi căi în curând de înteţarea voastră. (*Se apropie de copac.*)

PÂRLEA: Ce zici tu, Lăcustă, te-ai căi?

LĂCUSTĂ: Ba nici gândesc; bine c-am scăpat nestricaţi şi frumoşi.

ZMEUL: Poftim... o surcea de lemn, şi ei nu au curajul să o care, mişeii!

LĂCUSTĂ: Auzi, vere, cică-i surcea gojgogea stejar!

PÂRLEA: Nu te potrivi, vere, lasă-l să bodogănească.

ZMEUL: Să-l duc tot eu în bucătărie... Haide. (*Ridică copacul subţioară şi pleacă.*)

P Â R L E A : Bre... ian priveşte, a ridicat copacul subţioară... zdravăn e, bată-l codrul!

L Ă C U S T Ă : Să juri că merge la Şosea cu beţişorul în mână, ca un coşcodan.

P Â R L E A : Ducă-se călare pe el, până s-o lovi de toarta pământului.

Z M E U L (*ieşind*): Răbdare, răbdare până mâine.

P Â R L E A (*înaintând*): Ce-a spus?

L Ă C U S T Ă : Ce-a zis?

P E P E L E A (*ieşind după fântână*): A zis că o să vă facă bucate.

L Ă C U S T Ă : Ce văd? Pepelea?

P E P E L E A : Eu... Zmeul m-a poftit la masă.

P Â R L E A : Cum, şi tu ai să mănânci din noi?

Z M E U L (*revenind*): Hei! Tot voi zice, umput-ai poloboacele?... Ce faci acolo cu hârleţul?

P E P E L E A : Sap puţul primprejur.

Z M E U L : Pentru ce?

P E P E L E A : Să vezi, frate zmeule; am chitit aşa, decât să cărăm apă cu poloboacele, mai nimerit ar fi să iau puţul în spinare... şi să-l duc în bucătărie, odată pentru totdeauna.

Z M E U L (*uimit, aparte*): Bree!... adineoarea căta să mă azvâlă-n nori, ş-acum vrea să-mi care puţul?... Grozav om şi primejdios!... Trebuie numaidecât să mă dezbar de el. (*Stă pe gânduri.*)

L Ă C U S T Ă (*lui Pârlea*): Gogonată-i.

P Â R L E A : Nu încape pe uşă.

P E P E L E A : Hei, puneţi mâna cu toţii să scoatem puţul din pământ şi mi-l aşezaţi pe spate; dar, luaţi bine seama, nu cu gura-n jos; odată — una, două!

Z M E U L : Nu!... Pepeleo dragă, nu te osteni, lasă puţul la locul lui, e deprins din copilărie a sta aici.

P E P E L E A (*azvârle hârleţul*): Fie cum vrei, eu cătam să te îndatorez.

Z M E U L (*strângându-i mâna*): Mulţumesc, frăţioare.

(Pepelea dă un răcnet de durere.)

ZMEUL: Ce este?

PEPELEA: Am crezut că ţi-am frânt mâna, strângând-o într-a mea.

ZMEUL (*aparte*): E primejdios! (*Tare.*) Dar începe a înnopta. (*Lui Pârlea şi Lăcustă.*) Intraţi la culcuş în turn, voi doi; cât pentru tine, frate Pepeleo... n-am unde să te adăpostesc; culcă-te colea, lângă fântână, la răcoare; şi dormi întruna pănă dimineaţa.

PEPELEA: Las' pe mine.

ZMEUL: Deci, noapte bună.

PEPELEA: Visuri cornorate!...

ZMEUL (*urmând pe Pârlea şi Lăcustă, care intră în palat, zice aparte*): Cum o adormi, am să vin să-l ciomăgesc, până l-oi ucide. (*Iese.*)

PEPELEA: Zmeul are vrun gând rău cu mine; să mă prefac că dorm... Unde să mă culc? Ha! pe trunchiul ăsta, dar să-mi pun fluierul pe piept, ca un scut.

(Se întinde pe trunchiul de lângă puţ, se acoperă cu mantaua şi-şi afundă pălăria pe cap, încât nu se mai cunoaşte.)

SCENA VIII

PEPELEA şi SÂNZIANA
(ea se iveşte la fereastra de sus a turnului)

SÂNZIANA: Pepeleo!

PEPELEA: Sânziană!

SÂNZIANA: Fugim?... Zmeul a intrat în casă, sunt cu nerăbdare să ies din turn.

PEPELEA: Fii liniştită şi fă-te că dormi... Ţi-oi da de ştire când a veni momentul.

SCENA IX

PEPELEA, SÂNZIANA, PÂRLEA, LĂCUSTĂ

LĂCUSTĂ (*la fereastra de jos a turnului*): Iată-ne iar în puşcărie.
PÂRLEA: Mai bine aici, decât în frigare şi în căldare.
LĂCUSTĂ (*oţărându-se*): Brrr.... Pârleo, nu zăreşti pe Pepelea?
PÂRLEA: Pare-mi-se că doarme, colo, lângă puţ.
LĂCUSTĂ: N-ar putea el să ne scape?
PÂRLEA: Taci, aud zmeul.
LĂCUSTĂ: Vine să ne taie de pe-acum. Brr...
PÂRLEA: Taci!... nu tot bârâi, că bârâi şi eu.

SCENA X

Aceiaşi, ZMEUL

ZMEUL (*iese încet din palat, armat cu buzduganul, tainic*): Doarme! (*Încet.*) Frate, frăţioare... Nu răspunde... a adormit... acu-i vremea să-i turtesc tidva cu buzduganul. (*Se apropie de Pepelea pe vârful picioarelor şi loveşte în trunchi cu buzduganul.*) Na, una; l-am ameţit... să-i mai dau vreo câteva (*loveşte*), două, trei, patru; tare căpăţână!...
LĂCUSTĂ: Ce face zmeul dracului?... în cine bate cu buzduganul?
PÂRLEA: În bietul Pepelea.
LĂCUSTĂ: L-o fi ucis hoţul.
PÂRLEA: Cel puţin i-a făcut scăfârlia numai ţăndări.
ZMEUL: De-acum cred că-i ajunge... nu mişcă... L-am ucis!...m-am dezbărat de el. (*Pleacă şi iar se întoarce.*) Dar tot să-i mai trag una, drept adălmaş. (*Mai loveşte încă o dată; buzduganul se sfărâmă.*) Na! mi-am frânt buzduganul, arma mea cea mai puternică!... ce fac eu acum fără ea, dar fie! încalte l-am ucis... Ce chef!, ce chef!... Hai de-acum la culcare. (*Intră în palat.*)
LĂCUSTĂ: Sărmanul Pepelea!

PÂRLEA: *Parapanghelos* de-acum.
LĂCUSTĂ: Ba iaca învie, învie!... mare minune!

(Pepelea se mişcă şi se ridică.)

LĂCUSTĂ: Pepeleo...
PEPELEA: Cine mă cheamă?...
LĂCUSTĂ: N-ai pierit?...
PEPELEA: Nu cred... am dormit dus.
LĂCUSTĂ: Dar n-ai simţit nimic prin somn?
PEPELEA: Ba, parcă m-au pişcat nişte ţânţari.
LĂCUSTĂ-PÂRLEA: Breee! breee! bree! bree!

(A înnoptat; cer cu stele.)

PEPELEA (*sculându-se*): Groaznic m-a ciomăgit fratele meu de cruce! noroc c-a lovit în fluier... dar încalte şi-a frânt buzduganul... minunat!... o armă mai puţin în mâinile lui... oare ce face el acum?... s-a culcat?... a adormit?... (*Se apropie de poarta palatului şi ascultă. Se aude un horăit grozav înăuntru.*) Doarme butuc... şi horăieşte ca o moară stricată... acu-i vremea de scăpat pe Sânziana şi pe bieţii voievozi, să le dau semn.

(Cuartet)

PEPELEA

Sânziană, te deşteaptă,
Eu te chem la sânul meu.
Al tău mire te aşteaptă
Să te scape-acum de zmeu.

SÂNZIANA (ivindu-se la fereastră)

Ah! Pepeleo, sunt deşteaptă
Ca şi viul dor al meu.
A mea inimă aşteaptă
Ca să zbor la sânul tău.

P Â R L E A şi L Ă C U S T Ă *(la fereastra de jos)*
Groază-n mine se deşteaptă,
Mă frământ-amar şi greu.
Moartea crudă ne aşteaptă
În căldarea celui zmeu.

P E P E L E A
Am călcat, venind la tine,
Peste nouă ţări şi mări.

S Â N Z I A N A
Am răbdat, gândind la tine,
Mii şi mii de supărări.

P E P E L E A
Dar acum soarta surâde,
Raiul dulce se deschide.

S Â N Z I A N A
Orişiunde-oi fi cu tine
Va fi raiul pentru mine.

(Împreună.)

P E P E L E A
Sânziană, mă aşteaptă
Să te scap de crudul zmeu...

S Â N Z I A N A
A mea inimă aşteaptă
Ca să zbor la sânul tău.

P Â R L E A şi L Ă C U S T Ă
Moartea crudă ne aşteaptă
La ospăţul celui zmeu.

P E P E L E A : Zmeul e beat de somn... sunteţi gata?
S Â N Z I A N A : Gata.
L Ă C U S T Ă : Dar cum ieşim din turn?

P E P E L E A : Feriţi-vă, c-am să deschid turnul prin farmecul fluierului meu. (*Pepelea sună din fluier; faţada turnului se prăbuşeşte, formând o scară. Sânziana se coboară, Pârlea şi Lăcustă ies pe sub scară.*)

S Â N Z I A N A (*sus, în capul scării*): Pepeleo!

P E P E L E A (*coborând-o*): Sânziană, cobori iute.

S Â N Z I A N A (*coborând, se aruncă în braţele lui Pepelea*): A! scumpul meu mire!

P E P E L E A : Scumpa mea mireasă!

L Ă C U S T Ă (*îmbrăţişând pe Pepelea*): A! scumpul nostru liberator!

P E P E L E A : Nu-i vreme de pierdut... la fugă, barca ne aşteaptă după stâncă... Hai!

P Â R L E A : Hai!... şi tu, locaş afurisit, să cadă trăsnetele pe tine, să te macini ca mălaiul... să te...

L Ă C U S T Ă : Lasă blestemurile pe altă dată... acum, la sănătoasa.

(Fug toţi patru şi dispar după stâncă.)

SCENA XI

Z M E U L (iese somnoros)

Z M E U L : Pare că am auzit un vuiet neobicinuit? am simţit ca un cutremur, care m-a trezit... s-a fi prăbuşit vreo stâncă în mare? ce văd?... turnul e deschis?... o scară?... Sânziana a fugit?... cum?... şi Pârlea, şi Lăcustă?... încotro au apucat? spre pădure, negreşit... o! de i-aş prinde, am să-i mănânc de vii. (*Aleargă spre pădure.*)

(O auroră boreală se arată pe cer. La lumina ei se zăreşte o barcă lunecând pe mare; în ea se află Pepelea, Sânziana, Pârlea şi Lăcustă.)

T U S P A T R U (cântă)

Pe-ale mării blânde valuri,
Barcă mică, zbori departe.

Z M E U L (*oprindu-se*): Ce aud?

Şi de-aceste crunte maluri
Cu grăbire ne desparte.

(Barca se depărtează spre orizont.)

Z M E U L (*oprindu-se*): Ce văd?... Sânziana cu ucisul meu? unde-i buzduganul, să-l azvârl în ei? (*Se împedecă de el, rupt jos.*) Iată-l, e frânt! (*Turbat de mânie.*) A!... Cum să-i prind, aripile, aripile... cu ele să-i ajung din zbor. (*Intră repede în palat şi iese în curând cu aripi aninate de umeri.*)

ARIE PE MARE

Am scăpat, o! veselie,
Şi de zmeu, şi de robie!

Z M E U L : Ba n-aţi scăpat, o să mă reped ca un vultur de sus de pe stâncă. (*Pleacă spre stâncă.*)

(Stânca se deschide şi Zâna-Lacului apare sub o arcadă luminoasă.)

SCENA XII

ZMEUL, ZÂNA-LACULUI

Z Â N A : Stai pe loc, iasmă infernală!... Tu, care ţi-ai frânt buzduganul; cadă şi aripile tale!

(Aripile zmeului cad de pe umerii lui.)

Z M E U L (*c-un răcnet de desperare*): A!... Zâna-Lacului! sunt pierdut!... (*Cade leşinat.*)

(S f â r ş i t u l a c t u l u i IV.)

ACTUL V

CUPRINS

Teatrul reprezintă imperiul Iernii... munţi de gheaţă, brazi încărcaţi de chindie.

SCENA I

GENII DE IARNĂ
(Toţi sunt albi şi-naripaţi; se joacă pe gheaţă, patinând.)

COR
Ce dulce viaţă!
În acest loc
Nu e verdeaţă,
Nu e nici foc;
Ci numai gheaţă
Şi numai ceaţă;
Viscol şi ger,
Pe câmp şi-n cer.
Toată suflarea
Piere sub vânt,
Chiar însaşi marea
Pare-un mormânt;
Dar noi ferice
Trăim aice,
Jucăm, cântăm,
Ne desfătăm.

SCENA II

GENII, CRIVĂŢUL

CRIVĂŢUL: Genii nemernici, voi jucaţi, şi imperiul Iernii se află în pericol de topire!

UN GENIU: Cum? Ce? Cum, dnule Crivăţ?

CRIVĂŢUL: Iarna, graţioasa noastră împărătească, care avea să fie încoronată chiar astăzi...

G E N I U L : A păţit ceva?

C R I V Ă Ţ U L : Iarna, frumoasa copilă a Nordului, care avea să-şi aleagă chiar astăzi un mire...

G E N I I : Ce-a păţit?

C R I V Ă Ţ U L : Iarna, care, pe cât era de încântătoare, părea a fi rece şi nesimţitoare...

G E N I I : Ei!... Ce i s-a întâmplat?

C R I V Ă Ţ U L : S-a dat în dragoste cu Prier, domnul Verdeţii, şi astă noapte a spălat putina din palat cu el.

G E N I I : A fugit?

C R I V Ă Ţ U L : Fugit! (*În taină.*) Dar să rămâie între noi... să nu afle poporul.

G E N I I : O!...

C R I V Ă Ţ U L : A abandonat tronul, bunătate de tron, durat numai din sloiuri de gheaţă!... Ce nebunie!... unde a găsi o climă mai plăcută decât aice... o ţară mai drăgălaşă decât a noastră, unde foiesc urşii cei albi?

G E N I U L II: Ei bine, ce ne facem?

C R I V Ă Ţ U L : Să ne cătăm o altă împărăteasă, căci în imperiul Iernii nu pot domni decât femeile; şi, după datinile strămoşeşti, împărăteasa trebuie să fie frumoasă, albă şi, mai cu seamă, rece ca gheaţa... Dar unde să o găsim?

T O Ţ I : Unde... unde?

C R I V Ă Ţ U L : Voi, care-aţi cutreierat lumea, n-aţi întâlnit vreo fată cu inima de gheaţă?

G E N I U L I: Să vezi, dnule Crivăţ... am fost mai an la Bucureşti...

C R I V Ă Ţ U L : Şi...?

G E N I U L : Şi am găsit una, numai una, însă...

C R I V Ă Ţ U L : Însă...

G E N I U L : Cum a dat cu ochii de-un roşior, s-a topit...

C R I V Ă Ţ U L : Nu mă îndoiesc... Roşiorii sunt para focului... dar ce s-aude? Ian priviţi... prin văzduh trece un zmeu călare.

(Zmeul trece prin văzduh.)

SCENA III

Aceiaşi, ZMEUL

TOŢI (*cu grijă*): Zmeul!

CRIVĂŢUL: Întâia dată el calcă pe locurile acestea. Oare ce caută el pe la noi?

ZMEUL (*intrând*): Caut ajutor şi răzbunare!

CRIVĂŢUL: Ajutor?

ZMEUL: Da! aţi auzit de şotiile ce-am păţit?

GENII: Ai păţit şotii? Spune-le, să râdem şi noi.

ZMEUL (*posomorât*): Să râdeţi?

GENII (*speriaţi*): Ba-ba-ba-ba-ba, să-să-să plângem.

ZMEUL: Ascultaţi dar... am răpit pe Sânziana, fata lui Papură-Împărat, şi, când să mă bucur de prada mea, vine un hoţ şi mi-o fură ca din palmă. (*Furios.*) Pricepeţi aşa obrăznicie?

GENII (*tremurând*): Prii-prii-pri... pri-ce-ce-ce-cepem.

ZMEUL: Sânziana cu hoţul ei şi cu alţi doi pământeni, doi năuci, anume Pârlea-Vodă şi cu Lăcustă-Vodă, care-i întovărăşesc, umblă acum rătăciţi pe faţa pământului, fără a putea nimeri la împărăţia lui Papură... ei au ajuns până aicea şi i-am zărit călcând peste hotar... mergeţi de le ieşiţi înainte, îi prindeţi şi-i schimbaţi în sloiuri de gheaţă.

CRIVĂŢUL: Pe toţi, şi chiar pe Sânziana?

ZMEUL: Ba pe dânsa nu... ea-i frumoasă şi albă cât împărăteasa voastră, păcat numai că-i aşa de rece în privirea mea. (*Stă gânditor.*)

CRIVĂŢUL (*către genii, încet*): Aţi auzit?... frumoasă, albă şi rece... tocmai ce ne trebuie nouă; poate că... cine ştie? ne vine o împărăteasă nouă!...

ZMEUL: Vreţi să-mi daţi ajutorul ce vă cer?

CRIVĂŢUL: Vrem.

ZMEUL: Hai dar să le ieşim în cale şi să-i robim, dar trebuie să vă dau de ştire că hoţul are un fluier fermecat, prin care învinge tot... Voi, cu suflarea voastră, faceţi să îngheţe aerul din el, ca să nu mai poată scoate nici un sunet... astfel vom căpăta izbânda.

C R I V Ă Ţ U L : Prea bine, însă ai uitat să ne spui numele hoţului.
Z M E U L : El se cheamă... Tot oi zice c-am zis c-oi zice...
C R I V Ă Ţ U L : Ce-ai zis?
Z M E U L : Ducă-se dracului, l-am uitat... Hai.

(Ies cu toţii prin dreapta, cântând repriza corului.)

SCENA IV

L Ă C U S T Ă - V O D Ă

L Ă C U S T Ă (*intră prin stânga, tremurând de frig, sărind şi alunecând la tot pasul*): Brrr... frig e!... rău mă strânge-n spete. (*Alunecă.*) Na! cât pe-aci să cad alivanta... prin ce locuri afurisite m-a adus naiba. Brrr!... aici o fi-ngheţând şi ouăle corbului... să nu stau în loc, să mă sleiesc... (*Sare şi lunecă.*) Ţine bine... măi, da gheţuş e!... de când am scăpat din ghearele şi din căldarea zmeului, am umblat hai-hui prin toate colţurile lumii, împreună cu Sânziana, cu Pepelea şi cu vărul meu Pârlea, fără a da de împărăţia lui Papură... Brrr... Am ajuns, în sfârşit, la marea îngheţată. Brrr, simt că îngheţ ca dânsa. (*Sare.*) Am lăsat în urmă pe tovarăşii mei şi am rupt-o de-a fuga înainte, doar m-oi încălzi cu mişcarea... aş... (*Tremură.*) Iaca, mă schimb în sloi... mă prefac în îngheţată de Lăcustă... la fugă... (*Vrea să alerge, dar alunecă şi cade.*) Aoleo! (*Un urs alb se coboară de pe deal în scenă.*) Vai de mine!... ce se coboară spre mine?... un urs alb?... aoleo!... să mă fac că-s mort, ca să nu mă mănânce. (*Stă neclintit jos. Ursul se apropie de el şi-l miroase, îl întoarce cu labele, apoi se pune cu şezutul pe el, mormăind.*) S-a pus turceşte pe burta mea... greu e, mânca-l-ar câinii, dar încaltea mă încălzeşte cu blana lui. (*Ursul se uită la dânsul. Lăcustă închide ochii şi se face mort.*) Hei!... de-aş putea să-i spintec cojocul... am cuţitul la brâu... Ian să-ncerc... (*Scoate cuţitul şi, când vrea să lovească, ursul se uită la el, el se opreşte, apoi zice:*) Şi-a-ntors spatele; acu-i vremea. (*Înfige cuţitul în şalele ursului, care sare mugind şi se depărtează.*) Pare-mi-se că l-am înţepat, dar nu l-am ucis... (*Speriat.*) Nu, nu... iaca,

dihania fuge... am scăpat! (*Sare în picioare şi fuge lunecând în dreapta.*) Am scăpat!... am scăpat! (*Joacă de bucurie. În acest moment intră Pârlea, alungând furios câţiva genii care traversează scena, speriaţi.*)

SCENA V

PÂRLEA, LĂCUSTĂ

PÂRLEA (*dând cu sabia în dreapta şi-n stânga prin văzduh*): Na! na! na! na şi ţie, na şi ţie, na şi ţie! Luptă cu Pârlea vă trebuie?... Na, na, na!

LĂCUSTĂ: Ho! vere Pârleo, opreşte, pune piedică.

PÂRLEA: Câţi am ucis?... Pe toţi?

LĂCUSTĂ: N-au rămas nici de sămânţă... dar ce-ai păţit, ce te-a apucat?

PÂRLEA: După ce-ai fugit şi ne-ai lăsat, ne-au atacat o ceată de dihănii albe, care voiau să răpească pe Sânziana... M-am făcut foc şi le-am luat la goană pân-aici, precum ai văzut.

LĂCUSTĂ: Dar Sânziana ce-a devenit? A! vere, nu-i galant din partea ta.

PÂRLEA: Ea o ştie!

LĂCUSTĂ: Cum? Ai abandonat pe Sânziana?

PÂRLEA: Dec!... Dar tu ce-ai făcut?... Nu ne-ai abandonat pe toţi?

LĂCUSTĂ: Nu-i vorba de mine... mie mi-era frig, am fugit ca să mă încălzesc.

PÂRLEA (*începând a tremura de frig*): Şi te-ai încălzit?

LĂCUSTĂ (*tremurând*): Ba! Ba! Ba!... am devenit gazda fiorului şi a guturaiului. (*Strănută.*)

PÂRLEA: Şi eu tij... (*Strănută.*)

AMÂNDOI: Să vă fie de bine.

LĂCUSTĂ: Pârleo!

PÂRLEA: Lăcustă!

LĂCUSTĂ: Stai, iaca-ţi îngheaţă nasul.

P Â R L E A : Şi ţie o ureche.

L Ă C U S T Ă : Să ne frecăm iute cu zăpadă... asta-i leacul. (*Iau zăpadă şi se freacă unul pe altul.*)

A M Â N D O I : Vârtos... vârtos...

P Â R L E A : S-a roşit?...

L Ă C U S T Ă : Cât un patriot... dar urechea mea?

P Â R L E A : Cât alt patriot... le-am scăpat de degerat.

L Ă C U S T Ă : Ian priveşte... ba nu... iar se-nălbeşte, încă o frecătură.

P Â R L E A : Destul, vere, că l-ai jupuit de piele.

L Ă C U S T Ă : Ah! Ah!... vere, viaţă-i asta?

P Â R L E A : Viaţă, dar proastă... începe a-mi fi somn.

L Ă C U S T Ă : Şi mie, dar să nu adormi că mori.

P Â R L E A : Apoi ce să facem?

L Ă C U S T Ă : Să ne dăm pe gheaţă, ca să ne întreţinem circulaţiunea sângelui.

P Â R L E A : Fie şi aşa.

(Se dau pe gheaţă.)

SCENA VI

Aceiaşi, C R I V Ă Ţ U L (se opreşte pe-o movilă de omăt)

C R I V Ă Ţ U L : Vivat!... Am prins pe Sânziana... am dus-o la palatul Iernii şi, prin vrăjirea soţiei mele, Promoroaca, am schimbat-o la faţă de samană acum întocmai cu împărăteasa noastră cea fugară... În curând are să vie aicea Sânziana, pentru ca să fie încoronată... iaca, cortegiul se înaintează.

(Marş la orchestră, cortegiul intră.)

P Â R L E A (*oprindu-se*): Ce s-aude?

L Ă C U S T Ă : O fi vreo nuntă de urşi albi.

P Â R L E A : Vin colea, să o privim.

L Ă C U S T Ă : Şi să fim gata de fugă... Te-ai mai încălzit?

P Â R L E A : M-am!...

(În sunetul unui marş fantastic, intră din dreapta dignitarii imperiului Iernii, în haine albe blănite şi cu mitre de gheaţă. După dânşii, un car de argint, tras de doi urşi albi. Pe car se găseşte Sânziana, purtând o mantie albă de stofă argintie şi un văl subţire pe obraz. Genii mulţi înconjură carul. Poporul urmează în cojoace… Carul se opreşte în mijlocul scenei.)

SCENA VII

PÂRLEA, LĂCUSTĂ, SÂNZIANA, CRIVĂŢUL, GENII, CORTEGIUL

COR

Vivat falnica regină,
Dulce ca o zi senină,
Mândră ca o lună plină
Şi cu inima virgină.

PÂRLEA

O! ce minune încântătoare!

LĂCUSTĂ

N-am văzut alta ca ea sub soare.

AMÂNDOI

Simt pentru dânsa amor ş-amoare.

SÂNZIANA (*în parte*):

Bietul Pepelea, unde-o fi oare?

CORUL

Vivat falnica regină etc.

CRIVĂŢUL *(prezentând o coroană de briliant)*

Regină strălucită! Poporu-n fericire
Ţi-oferă azi coroana, rugându-te uimit
Ca să-ţi alegi un mire
Viteaz, frumos, iubit.

S Â N Z I A N A (încoronându-se)
Coroana pe-a mea frunte o pun azi fericită.
(*Aparte.*) Dar ce simt? sub coroană un frig cumplit m-a prins.
În inima-mi răcită
Tot focul, vai! s-a stins!

C O R U L
Vivat falnica regină,
Dulce ca o zi senină,
Mândră ca o lună plină
Şi cu inima virgină.

POPORUL: Ura!... trăiască împărăteasa noastră!

P Â R L E A : Frumoasă-i, Lăcustă... încep a mă înfierbânta.

L Ă C U S T Ă : Noroc de tine!

C R I V Ă Ţ U L : Locuitori din împărăţia Iernii, se face vouă ştiut că astăzi împărăteasa noastră, urmând datinilor strămoşeşti, are să-şi aleagă un mire... Acel care sărutând-o pe frunte nu va fi cuprins de frigul morţii va ocupa tronul alăturea cu frumoasa lui soţie.

P Â R L E A : Ce-au spus, vere, ai auzit?

L Ă C U S T Ă : Auzit; taci.

C R I V Ă Ţ U L : Care dintre voi aspiră la această fericire să se prezinte. Am zis.

P Â R L E A -L Ă C U S T Ă : Eu!

P Â R L E A : Cum?... şi tu, vere Lăcustă?

L Ă C U S T Ă : Iaca, ba nu, că mi-a fi ruşine.

S Â N Z I A N A (*în parte*): Ce văd? Pârlea şi Lăcustă!

P Â R L E A : Ce voluptate mă aşteaptă!

L Ă C U S T Ă : Ah! am s-o strâng în braţe, ca să mă-ncălzesc.

(Pârlea şi Lăcustă pleacă cu braţele deschise, dar cu cât se-apropie de carul Iernii, ei se cuprind de fiori, picioarele li se înţepenesc, limba li se leagă.)

P Â R L E A
Mult o doresc.

LĂCUSTĂ

Mult îmi e dragă...

ÎMPREUNĂ

Dar ce simţesc?
Limba-mi se leagă.

CORUL

Ei simt în piept
Fiori de gheaţă,
Nu calcă drept,
Rău o s-o paţă.

PÂRLEA ŞILĂCUSTĂ

Ah! simt în piept
Fiori de gheaţă,
Sunt eu deştept?
Sunt oare-n viaţă?

PÂRLEA ŞILĂCUSTĂ (lângă car, tremurând)

Plini de... de... foc
Mă-nchin ţi... ţie...
No... no... noroc
De-acum mi... mie!

(Unul de o parte şi altul de altă parte întind buzele ca să sărute obrazul Sânzianei, dar pe loc rămân încremeniţi, strigând:) Aoleo... îngheţ!

CORUL

Au îngheţat!
Iată-i zăpadă!
Sunt buni de dat
Urşilor pradă.

(Sunt amândoi luaţi pe sus şi rezemaţi de avanscene.)

SCENA VIII

Aceiaşi, P E P E L E A *(intră alergând)*

P E P E L E A : Sânziană... Sânziană...

S Â N Z I A N A (*în parte*): Glasul lui Pepelea!

P E P E L E A : Unde eşti?... ah! iată-te. (*Vrea să se apropie, poporul îl opreşte.*)

S Â N Z I A N A (*aparte*): Sărmanul!... de când port coroana asta de gheaţă... parcă nu mai simt nimic pentru el!

P E P E L E A : Sânziană, nu-mi răspunzi?... O! în zadar, eşti schimbată la faţă... eu te văd cu ochii sufletului... te recunosc.

S Â N Z I A N A (*aparte*): O, Doamne! Am ajuns rece ca iarna, inima mea nu mai bate!

P E P E L E A : Sânziană! eşti vrăjită... Eu sunt Pepelea, răspunde! (*Se repede printre oameni.*)

C R I V Ă Ţ U L : Nenorocite!... uiţi respectul ce datoreşti împărătesei şi tulburi ceremonia cununiei?

P E P E L E A : Cine se cunună, Sânziană?... cu cine?...

C R I V Ă Ţ U L : Cu acel care o va săruta pe frunte şi va avea noroc de-a nu muri îngheţat pe loc.

P E P E L E A : Eu vreau să-mi cerc norocul, chiar de-a fi să mor... tot mort sunt fără dânsa.

(Duo)

P E P E L E A

Dulce-mpărătească,
Scumpa mea mireasă,
Eu sunt al tău mire
Cuprins de iubire.
Ah! îţi adă-aminte
Că prin jurăminte
Legat sunt de tine,
Ca şi tu de mine.

SÂNZIANA (în parte)
Sărmanul Pepele! de el rău îmi pare!
Că poate să moară dintr-o sărutare.

PEPELEA
N-am frică de moarte,
Nici de rele soarte,
Când inima-mi cere
Dulce mângâiere.

(Sânziana se coboară de pe car. Pepelea continuă.)

Dă-mi o sărutare
Plină de-nfocare,
Eu cu-a mea iubire
Zbor la nemurire.

(Strânge în braţe pe Sânziana şi o sărută pe frunte. Coroana ei cade; atunci ea-şi scoate vălul şi apare sub figura ei.)

SÂNZIANA
Ah! în al meu suflet simt un dulce foc.
Iubesc, iubesc iară, iubesc... o! noroc!

TOŢI (cu mirare)
N-a îngheţat! n-a murit!
El e mirele iubit!

SÂNZIANA ŞI PEPELEA (îmbrăţişaţi)
Zi de fericire plină!
Împreună, cu uimire,
După-o viaţă mult senină,
Vom zbura la nemurire!

CORUL
Vivat falnică regină!
Vivat falnicul ei mire!
Aibă viaţa mult senină
Şi domine-n strălucire!

SCENA IX

Aceiaşi, Z M E U L

Z M E U L (*vine repede şi respinge pe Pepelea*): În lături!

T O Ţ I : Zmeul!

Z M E U L : Sânziana-i a mea!... Şi cine îndrăzneşte să vie să o smulgă din braţele mele. (*Ridică pe Sânziana în braţe.*)

S Â N Z I A N A : Pepeleo!

P E P E L E A (*scoţând fluierul*): O! fluieraş, acum să-ţi văd puterea. (*Suflă din fluier, dar nu scoate nici un glas.*) O! fluieraşul e mut!

Z M E U L : Ha! ha! ha!... ţi-a îngheţat suflarea, Pepeleo!

P E P E L E A : Ah! sunt pierdut!... Zână! Zână binefăcătoare, ajutor, ajutor!...

SCENA X

Aceiaşi, Z Â N A - L A C U L U I *(apare pe movilă)*

Z Â N A : Iată-mă, Pepeleo!

T O Ţ I : Zâna-Lacului!

Z Â N A : Zmeule, a sunat ora sfârşitului tău de pe lumea asta!

Z M E U L : Nu-mi pasă de tine... Sânziana-i talismanul meu... şi calul ne aşteaptă.

Z Â N A : Calul tău? priveşte! (*Face un semn, calul trece prin aer.*)

Z M E U L : Am rămas pe jos, dar fie!... rămân cu Sânziana pe pământ.

Z Â N A : Sânziana pe pământ... iar tu, zmeule, sub pământ... dispari!

Z M E U L (*afundându-se*):A! (*Din locul unde dispare iese o pară de foc.*)

T O Ţ I : A!...

CORUL

A dispărut,
Arzând în pară,
Zmeul cumplit,
Cumplita fiară!

SÂNZIANA ŞI PEPELEA

Ah! am scăpat
De cruda fiară,
În dulce trai
Reintru iară.

ZÂNA

Veţi fi de-acum
Ferice iară,
Hai să vă duc
L-a voastră ţară.

TOŢI

Haideţi cu toţi
În altă ţară,
Unde-i cer blând
Şi primăvară.

ZÂNA: La palatul lui Papură-Împărat! (*Face un semn, toţi pleacă, un nour se coboară de ascunde scena.*)

SCENA XI

LĂCUSTĂ, PÂRLEA

LĂCUSTĂ (*trezindu-se, strănută*): A!... m-am dezgheţat, unde mă aflu?.. în nori?... m-am înălţat în nori?... dar ce zăresc colo?... om să fie?... nu se mişcă... (*Se apropie de Pârlea.*) Ciung să fie? Ba-i om!... e vărul Pârlea... Vere Pârleo! (*Îl împinge.*) Bocnă... sloi... a căzut sub zero! Vere Pârleo!... (*Îl trage de nas.*) trezeşte-te.

PÂRLEA (*strănută*): Ce-i?... cine mă cheamă? tu, vere Lăcustă?

LĂCUSTĂ: Eu şi cu mine.

PÂRLEA (*încă buimăcit*): Sunteţi doi? unde-i celălalt?

LĂCUSTĂ (*căutând împrejur*): Care?

PÂRLEA: Ai zis eu şi cu mine... Tu şi cu tine fac doi.

LĂCUSTĂ: Sărmanul! l-a balamucit gerul, aiurează.

P Â R L E A : Dar unde ne găsim, vere Lăcustă?

L Ă C U S T Ă : Priveşte!... în nori!... hăt sus!...

P Â R L E A : În nori?... hăt sus? dar ce facem acum? unde-s ceilalţi?

L Ă C U S T Ă : Să te-ngrop, dacă ştiu.

P Â R L E A : Hai după dânşii, vere Lăcustă.

L Ă C U S T Ă : Unde şi pe unde?

P Â R L E A : Prin nori.

L Ă C U S T Ă : Prin nori!... atâta ne mai trebuia!... Breee! Prin multe am trecut... dar prin nori... încă nu... N-am deprindere... mă umflă groaza, mă pătrunde umezeala.

P Â R L E A : Ştii una, vere Lăcustă?

L Ă C U S T Ă : Ba, zău, nici două.

P Â R L E A : Ai plămâni.

L Ă C U S T Ă : Ştiu eu... nu mi-am făcut încă vizită domiciliară.

P Â R L E A : Hai să suflăm, vere, să-i risipim.

L Ă C U S T Ă : Bucuros, numai de nu ne-or risipi ei pe noi.

P Â R L E A : Suflă vârtos.

L Ă C U S T Ă : Iaca.

(Suflă amândoi peste nori, norii se risipesc, cortina se ridică.)

P Â R L E A : A!... i-am risipit.

L Ă C U S T Ă : D-apoi ş-aşa piepturi, parcă-s foi de ferar.

SCENA XII

Tot personalul piesei, afară de Z M E U şi de Z Â N A - L A C U L U I

(Schimbare. Când norii se împrăştie, teatrul reprezintă un parc plin de frumuseţile primăverii. În fund, faţada palatului lui Papură; dinaintea palatului o largă terasă cu scări de marmură. Papură, înconjurat de curtea lui, stă pe terasă. Poporul, răspândit printre copaci, în mai multe grupuri. În sunetul unei simfonii, Zâna-Lacului ţine pe Sânziana de mână, intră pe scenă din dreapta. Pepelea se găseşte la stânga ei, în urma lor vin Pârlea şi Lăcustă-Vodă, Păcală, Tândală, Crivăţul, genii

schimbaţi în haine de vară şi purtând buchete cu flori; ei toţi înaintează spre terasă.)

PAPURĂ: Precum v-am spus, curtenilor şi voi, curtezanilor, de mai multe zile îmi ţiuie urechea dreaptă... semn de veste bună!... şi astă-noapte am visat pe Sânziana, sub forma unui bob sositor... Trebuie să vie... Dar ce văd?... Iat-o! iat-o!...

TOŢI: Iat-o!

(Sânziana şi Pepelea, împreună cu Zâna-Lacului, se apropie de tron.)

PAPURĂ: Sânziana, copila mea, tu eşti?

SÂNZIANA: Scumpul meu părinte! (*Se aruncă în braţele lui Papură.*)

PAPURĂ: Cine te-a scăpat de zmeu? Cine te-a readus în braţele mele?

SÂNZIANA: Mirele meu, Pepelea.

PEPELEA: Cu ajutorul generos al Zânei-Lacului.

PAPURĂ: Ce de treabă Zână!... îmi vine s-o sărut... mai vârtos că-i frumoasă coz.

ZÂNA: Maiestatea-ta... binecuvântează-ţi copiii, căci binecuvântarea părinţilor face fericirea copiilor.

(*Pepelea şi Sânziana îngenunchează înaintea lui Papură.*)

PAPURĂ (*întinzând mâinile asupra capului lor*): Norocul să fie vecinic cu voi, copiii mei!

TOŢI: Ura!...

CORUL FINAL

Trăiască Sânziana,
Minunea-mpărătească,
Cu dragul ei Pepelea
Ferice să domnească.

(Sfârşitul piesei.)

APRECIERI CRITICE

Cea mai originală şi, deci, cea mai valoroasă piesă naţională este **Sânziana şi Pepelea,** feerie din care se trag viitoarele basme dramatizate din literatura română...

Ultimele lucrări dramatice ale poetului aduc un progres de adâncime neaşteptat. Pe lângă maturitatea tehnică, apare facultatea creaţiei de oameni. Desigur că **Despot-Vodă** se nutreşte din teatrul lui Victor Hugo, cu toate acestea drama lui Alecsandri e originală şi, dacă e vorba de vreo înrâurire, ea e din parte, mai degrabă, a piesei lui Hasdeu **Răzvan şi Vidra,** pe care Alecsandri o numea, în deriziune, "dramul", deşi aceea deschidea seria dramelor istorice române. Marele patos, beţia lirică şi retorică din teatrul lui Hugo n-au trecut la Alecsandri, înlocuite prin dizertaţii poetice de ton minor, cu prea multă frunză de cuvinte şi prea puţine mari imagini. În schimb viziunea lumii e mai pozitivă. Se conturează de la început conflictul fundamental şi tradiţional din teatrul istoric românesc, care este nu între inidivizi, ci între ambiţia voievodului, pe de o parte, şi rezistenţa obiceiurilor şi a corpurilor constituite, pe de alta...

GEORGE CĂLINESCU, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent.* Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită. Ed. Minerva, Bucureşti, 1986, p. 313-314, 315.

Aşa cum în poezia lirică apariţia lui Eminescu a trecut în planul al doilea poezia de iubire a lui Alecsandri, comediile de satiră politică ale lui Caragiale au umbrit, cum era şi firesc, teatrul comic al lui Alecsandri. Nu însă atât de mult încât să-l anuleze, cum au socotit, într-o vreme, unii istoriografi. Căci începând cu **Iorgu de la Sadagura**, amuzanta satiră la adresa intelectualilor dezrădăcinaţi, şi cu cântecélele comice, în care, alături de figuri pitoreşti ale trecutului, precum un lăutar ca Barbu Lăutarul sau un surugiu tonitruant al vechii poşte, îşi iau loc şi tipuri politice, retrograde, ca Sandu Napoilă, un fanfarone, ca Clevetici, ultrademagogul, şi până la o comedie ca **Boieri şi ciocoi** sau ***Sânziana şi Pepelea,*** în care satira socială alternează cu furia folclorică, — teatrul lui Alecsandri îşi păstrează intacte nu numai virtuţile documentare, dar şi pe cele de artă.

PERPESSICIUS, *Alte menţiuni de istoriografie literară şi folclor (III). 1963-1967,* Editura pentru literatură, Bucureşti, 1967, p. 222.

Solidă e drama istorică **Despot-Vodă** (1879), reprezentată după două încercări anterioare cu acelaşi erou ale lui Bolintineanu şi Scurtescu şi cu doisprezece ani după **Răzvan şi Vidra** a lui Hasdeu. Intenţia lui Alecsandri a fost de a crea un erou romantic din stirpea lui Ruy Blas, dotat cu reale însuşiri şi însufleţit de înalte idealuri, incapabil totuşi de a se realiza, fie din cauza lipsei de pondere, fie din cauza opoziţiei din jurul său. Conflictul îi era sugerat de cronicile naţionale. Prin Tomşa (care, după Ureche, a ucis pe Despot) şi Ciubăr, Alecsandri a vrut să figureze rezistenţa tradiţiei locale ortodoxe, faţă de Reformă. Orientarea legitimistă a piesei, îndreptată împotriva domnitorului străin, n-a scăpat contemporanilor, cu toate acestea eroul trăieşte şi sunt memorabile cuvintele adresate de el lui Tomşa şi boierilor, când se dă prins: "Mi-arunc din cap coroana!... din mână sceptru-mi scot... / Nu mai sunt domn!... acuma ucideţi pe Despot!"

AL. PIRU, *Istoria literaturii române,* Editura "Grai şi suflet — Cultura Naţională", Bucureşti, 1994, p. 62-63.

Cea mai originală şi mai valoroasă creaţie a teatrului comic al lui Alecsandri este feeria naţională în cinci acte **Sânziana şi Pepelea** (1880). Personaje luate din lumea basmelor simbolizează caractere omeneşti sau catastrofe naturale, şi piesa conţine aluzii fine la stări sociale contemporane...

AL. PIRU, *Analize şi sinteze critice,* Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1973, p. 69.

Scrierile lui Alecsandri din ultima parte a vieţii sale — **Despot-Vodă, Sânziana şi Pepelea, Fântâna Blanduziei** şi **Ovidiu** — ilustrează cu prisosinţă tendinţa autorului de a depăşi genurile comice primare (farsa, vodevilul, cântecelul comic) şi de a-şi aduce aportul la dezvoltarea şi consolidarea genurilor dramatice „serioase". În vederea acestui scop Alecsandri purcede la explorarea unui material dramatic nou, împrumutat din creaţia populară, din istoria naţională sau din antichitatea romană. Această abandonare a materialului de viaţă curent nu avea, desigur, nimic comun cu evadarea scriitorului din frământările vieţii contemporane. Pe baza materialului folcloric sau istoric dramaturgul rezolva probleme principiale, care stăteau pe ordinea de zi a vremii sale...

Sânziana şi Pepelea e o operă de dramatism, de mişcare. Senzaţia mişcării neîntrerupte transpare din chiar subiectul piesei, înşăilat în jurul răpirii miresei de către zmeu şi al căutării ei de către toţi cei „interesaţi". Îmbinarea elementelor realiste cu cele fantastice, transfigurările eroilor, contrastele izbitoare privind virtuţile şi metehnele fizice şi morale ale personajelor, schimbările succesive de decor şi deplasările

neprevăzute în spaţiu, amalgamul de manţe şi culori imprimă feeriei o notă unică şi irepetabilă.

HARALAMBIE CORBU, *Alecsandri şi teatrul,* Ed. Cartea moldovenească, Chişinău, 1973, p. 235, 241.

Odată cu Alecsandri dramaturgia românească a căpătat conştiinţa existenţei sale ca gen cu trăsături specifice şi autonome. Odată cu Alecsandri teatrul românesc şi-a definit însăşi raţiunea existenţei sale: repertoriul naţional. Odată cu Alecsandri dramaturgia şi teatrul nostru şi-au statornicit menirea, şi-au jalonat căile ce aveau să le urmeze. Odată cu Alecsandri, deci, dramaturgia şi teatrul românesc au câştigat, în ansamblul culturii româneşti moderne, pe atunci în epoca formaţiei şi constituirii ei, un rol proeminent. La izvoarele teatrului românesc îl aflăm deci pe Alecsandri şi, oricare ar fi domeniul nostru de cercetare pe acest tărâm, numele lui îl cităm ca pe acela al marilor ctitori.

VALERIU RÂPEANU, *Noi şi cei dinaintea noastră,* Editura pentru literatură, Bucureşti, 1966, p. 137.